Людмила Аристова

Методика викладання інтегрованого курсу "Мистецтво"

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Миколаївський національний університет
імені В.О.Сухомлинського

Людмила Аристова

Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво»

Навчально-методичний посібник

(для змішаної форми навчання)

Миколаїв

«РАЛ-поліграфія»

2022

УДК 78.01:373.3

А 81

РЕЦЕНЗЕНТИ:

СЕРГАНЮК Л.І. - доктор філософії, кандидат мистецтвознавства, професор, заслужений діяч мистецтв України, завідувачка кафедри методики музичного виховання та диригування Прикарпатського національного університету імені В.Стефаника

СОФРОНІЙ З.В. - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Рекомендовано вченою радою
Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського
(протокол №19 від 19.05.2022р.)

Аристова Л.

А 90 Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» : навч. метод. посібник (для змішаної форми навчання) / Людмила Аристова. – Миколаїв : «РАЛ-поліграфія», 2022. – 213 с.

ISBN 978-712-894-67-9

У навчально-методичному посібнику «Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» (для змішаної форми навчання) розкриваються особливості майбутньої професії учителя мистецтва. Він направлений на оволодіння і засвоєння здобувачами вищої освіти теоретичних та практичних знань і вмінь з методики викладання інтегрованого курсу мистецтва; формування і розвиток методичної й професійної компетентності майбутнього вчителя мистецьких дисциплін.

Посібник адресовано студентам освітньої програми Середня освіта (Музичне мистецтво), викладачам, вчителям музичного мистецтва.

УДК 78.01:373.3

ISBN 978-712-894-67-9

© Аристова Л.С., 2022

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА 5

КРЕДИТ 1. СТРАТЕГІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО» 7

Тема 1. Педагогічна модель інтегрованого курсу «Мистецтво» 8

Запитання і завдання для дистанційної /самостійної роботи 14

Тема 2. Урок мистецтва в закладі загальної середньої освіти: методи, методичні прийоми 16

Запитання і завдання для дистанційної /самостійної роботи 39

Тема 3. Використання відеоконтенту на уроках мистецтва 40

Запитання і завдання для дистанційної /самостійної роботи 47

ДИСТАНЦІЙНА / САМОСТІЙНА РОБОТА 48

Індивідуальні навчально-дослідні завдання 48

План практичної роботи 52

Перевірочні тести до Кредиту 1 53

КРЕДИТ 2. ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ УРОКУ МИСТЕЦТВА 59

Тема 4. Технологія кооперованого навчання 59

Запитання і завдання для дистанційної /самостійної роботи 83

Тема 5. Технології діалогу 86

Запитання і завдання для дистанційної /самостійної роботи 102

ДИСТАНЦІЙНА / САМОСТІЙНА РОБОТА 104

Індивідуальні навчально-дослідні завдання 104

План практичної роботи 108

Перевірочні тести до Кредиту 2 110

КРЕДИТ 3. ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ УРОКУ МИСТЕЦТВА 119
Тема 6. Інформаційно-комунікаційні технології 120
Запитання і завдання для дистанційної /самостійної роботи 143
Тема 7. Проективна технологія 144
Запитання і завдання для дистанційної /самостійної роботи 165
Тема 8. Технологія розвитку критичного мислення 166
Запитання і завдання для дистанційної /самостійної роботи 184
ДИСТАНЦІЙНА / САМОСТІЙНА РОБОТА 185
Індивідуальні навчально-дослідні завдання 185
План практичної роботи 187
Перевірочні тести до Кредиту 3 188
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ 192
КЛЮЧ ДО ТЕСТІВ 197

ПЕРЕДМОВА

Посібник «Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво»» з дисципліни «Історія мистецтв та методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» в ЗЗСО» (для змішаної форми навчання) розкриває особливості майбутньої професії учителя мистецтва. Він направлений на оволодіння і засвоєння здобувачами вищої освіти теоретичних та практичних знань і вмінь з методики викладання інтегрованого курсу мистецтва; формування і розвиток методичної й професійної компетентності майбутнього вчителя мистецьких дисциплін.

У посібнику розкриваються питання викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» в основній та старшій школі; презентовано основні підходи до уроку мистецтва; розглянуто принципи, методи та методичні прийоми; огляд сучасних художньо-педагогічних технологій викладання мистецтва.

У посібнику розкрито сучасні підходи до викладання мистецтва в закладах загальної середньої освіти, розкриваються питання удосконалення навчального процесу, пошук і впровадження нових форм і методів навчання, стимулюючих творчу активність учнів.

У посібнику подано рубрику «Дистанційна / самостійна робота», яка представляє запитання і завдання з використанням технологій дистанційного навчання (QR-коди), тести, індивідуальні навчально-дослідні завдання. Завдання з використанням QR-кодів дають можливість здобувачам вищої освіти отримати не лише якісний навчальний матеріал, а і створити освітнє середовище для практики, формування професійних компетентностей і можливостей для продуктивної комунікацій.

Посібник охоплює зміст 3 кредитів, загальна кількість годин – 90.

Посібник розроблено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів Середня освіта (Музичне мистецтво) Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових кредитів і тем	Кількість годин			
	усього	у тому числі		
		л	п	ср
1	2	3	4	7
Кредит 1. Стратегія діяльності вчителя при викладанні інтегрованого курсу «Мистецтво»				
Тема 1. Педагогічна модель інтегрованого курсу «Мистецтво»	8	2		6
Тема 2. Урок мистецтва в закладі загальної середньої освіти: принципи, методи, методичні прийоми	12	2	2	8
Тема 3. Використання відеоконтенту на уроках мистецтва	10		2	8
Разом за Кредит 1	30	4	4	22
Кредит 2-3. Художньо-педагогічні технології уроку мистецтва				
Тема 4. Технологія кооперованого навчання	15	2	2	11
Тема 5. Технології діалогу	15	2	2	11
Разом за Кредит 2	30	4	4	22
Тема 6. Інформаційно-комунікаційні технології	10		4	6
Тема 7. Проєктивна технологія	11	2	4	5
Тема 8. Технологія розвитку критичного мислення	9		4	5
Разом за Кредит 3.	30	2	12	16
Усього годин:	90	10	20	60

Кредит 1

СТРАТЕГІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО»

Тема 1. Педагогічна модель інтегрованого курсу «Мистецтво»

Тема 2. Урок мистецтва в закладі загальної середньої освіти: принципи, методи, методичні прийоми

Тема 3. Використання відеоконтенту на уроках мистецтва

Тема 1

Педагогічна модель інтегрованого курсу «Мистецтво»

Ключові слова: Державний стандарт початкової загальної освіти, Державний стандарт базової середньої освіти Державні навчальні програми для ЗЗСО з мистецтва, Типові освітні програми, Модельна навчальна програма

Педагогічна значущість будь-якого навчального предмету, його місце та роль у роботі закладів загальної середньої освіти визначаються тим, якою мірою своїм змістом він відповідає освітньо-виховним ідеалам суспільства і тим завданням, що стоять перед закладом загальної середньої освіти.

Інтегрований предмет «Мистецтво» викладається з 1 по 11 клас. Цей предмет є своєрідним унікальним курсом, в змісті якого інтегруються музична, образотворча та мистецько-синтетична складова. Цей курс має широке практичне спрямування, він здатний поєднувати між собою різноманітні ідеї і дає можливість учням розвивати креативність, створювати унікальні творчі продукти, а роль вчителя стати ненав'язливим координатором і організатором даного процесу.

На думку Л.Масол, (розробниця інегрованого курсу мистецтво, авторка Концепції художньо-естетичного виховання учнів – прим. авт. Л.С.), «мистецтво має унікальні можливості впливу на людину, тому художньо-естетичне виховання потрібно розглядати не лише як процес набуття художніх знань і вмінь, а, насамперед, як універсальний засіб особистісного розвитку школярів на основі виявлення

індивідуальних здібностей, різнобічних естетичних потреб та інтересів» [6].

Перші програми інтегрованого курсу «Мистецтво» 1-4 кл., 5-9 кл., 10-11 кл. (2011 р.) були розроблені авторським колективом, до якого входили провідні вчителі-новатори з музичного та образотворчого мистецтва та науковці, під керівництвом Л. Масол, провідною науковою співробітницею лабораторії естетичного виховання та мистецької освіти Інституту проблем виховання Національної Академії педагогічних наук України, авторкою «Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах», «Комплексної програми художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах», «Концепції загальної мистецької освіти учнів», розробницею Державних стандартів початкової загальної освіти (2011 р.) та базової і повної загальної середньої освіти (2011 р.). Цей курс був уведений паралельно з монопредметними курсами «Музичне мистецтво» та «Образотворче мистецтво» і пропонувався для вибору закладів загальної середньої освіти та учителів.

Основна мета інтегрованого курсу спрямована на те, щоб у процесі сприймання, інтерпретації та оцінювання творів мистецтва і практичної діяльності сформувати в учнів систему естетичних цінностей як інтегральну основу світогляду, розвивати мистецькі уміння та компетентність, здатність до художньо-творчої самореалізації, виховувати потребу в духовному самовдосконаленні; введення цих курсів мало на меті опанування учнями вітчизняної і зарубіжної культурно-мистецької спадщини шляхом включення учнів у різні форми практичної діяльності, що сприяло поглибленню та узагальненню естетичних, мистецтвознавчих і культуротворчих знань

учнів, то естетико-виховні завдання досягалися найбільш повно. Серед кола завдань чітко підкреслено естетико-виховний вектор курсу: «пробудити особистісно-позитивне ставлення до мистецьких цінностей і допомогти школярам у самостійному сходженні до вершин Духовності» (Л.Масол) [7, С.5].

З 2018 р. інтегрований курс «Мистецтва» був уведений як основний з 1 класу. Програма курсу представлена в Типових освітніх програмах для закладів загальної середньої освіти [1-2, 3-4] у вкладці «Мистецька освітня галузь».

У початкових класах авторами Типових освітніх програм зазначено, що «метою навчання мистецтва є всебічний художньо-естетичний розвиток особистості дитини, освоєння нею культурних цінностей у процесі пізнання мистецтва; плекання пошани до вітчизняної та зарубіжної мистецької спадщини; формування ключових, мистецьких предметних та міжпредметних компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті» [1, с.50; 2, с.53; 3 с.75].

У контексті даної мети перед учителем постають завдання:

- розвиток почуттєвої сфери учнів, набуття ними досвіду емоційно-естетичних переживань;

- пробудження інтересу до пізнання творів різних видів мистецтва;

- виховання гордості за здобутки рідного мистецтва й поваги до творчості інших етносів та народів;

- формування умінь художнього сприймання, аналізу художньої мови та оцінювання творів мистецтва відповідно до вікових можливостей з використанням мистецької термінології;

- оволодіння способами художньо-творчої діяльності в різних видах мистецтва, комунікації з іншими в художній творчості;

- формування елементарних умінь застосування цифрових технологій у мистецькій творчості і презентації здобутків;

- розвиток мистецьких здібностей, здатності самовираження й керування власними емоційними станами через мистецтво та різні види художньої творчості;

- формування здатності встановлювати асоціації між видами мистецтва, між мистецтвом і явищами довкілля;

- досягнення усвідомлення значення мистецтва в житті людини;

- виховання культури глядача-слухача;

- формування здатності об'єктивно оцінювати творчі здобутки свої та інших. [1, с.50-51; 2, с.53-54; 3, с.75-76].

Навчання в початковій школі пропонується авторами програми за змістовими лініями: художньо-творча діяльність, сприймання та інтерпретація мистецтва, комунікація через мистецтво [1, с.51] або художньо-практична діяльність, сприймання та інтерпретація мистецтва, комунікація через мистецтво [2, с.54].

Змістова основа інтегрованого курсу мистецтва в початковій школі (1-4 класи) охоплює теми «Абетка мистецтв» (образи природи і людини в мистецтві).

У Пояснювальній записці програми для 5-9 класів (авт. Л.Масол, О.Просіна) зазначено, що «особливості опанування мистецтва пов'язані з його унікальною освітньою місією – формування в людини ціннісних естетичних орієнтацій у процесі впливу на розум і почуття, свідомість і підсвідомість. Художні твори здатні пробуджувати креативний потенціал учнів для самореалізації та участі в соціокультурній творчості. Сучасні електронні мережі, долаючи

культурні кордони, надають можливість отримувати художню інформацію в найрізноманітніших обсягах і форматах; але вона потребує адекватної інтерпретації, критичного ставлення, естетичного оцінювання, тобто вміння вирізняти в інформаційних потоках справжні цінності й орієнтуватися на них» [5].

До завдань, які повинні бути вирішені в процесі оволодіння курсом в 5-9-х класах автори виділяють наступні:

1) виховання в учнів емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва та дійсності, розвиток художніх інтересів та естетичних потреб, емоційного інтелекту;

2) формування системи художніх знань, яка відображає видову і жанрову специфіку та взаємодію мистецтв; опанування мистецької грамоти, насамперед музичної і візуальної;

3) розвиток умінь сприймання, інтерпретації та оцінювання творів мистецтва й художніх явищ; здатності брати участь у дискусіях на теми мистецтва, висловлювати й аргументувати власні думки, судження, пріоритети;

4) здобуття мистецького досвіду в різних видах практичної діяльності; в індивідуальних, групових і колективних мистецьких проєктах; стимулювання здатності учнів до художньо-творчого самовираження, до роботи в команді на засадах толерантності й партнерства;

5) розвиток художніх здібностей, уяви та інтуїції, критичного і креативного мислення, інноваційності;

6) формування потреби в естетизації середовища, готовності до участі в соціокультурному житті, до збереження і примноження мистецько-культурних цінностей [5; 2].

Принципи, на яких ґрунтується програма та визначаються дидактичні пріоритети:

- дитиноцентризму та індивідуалізації, врахування вікових особливостей і природних здібностей учнів;
- систематичності, неперервності, наступності між початковою і базовою освітою, адаптаційним і основним циклами навчання;
- глокальної освіти – поєднання глобального (загальнолюдського), національного (державного) та локального (етнокраєзнавчого) аспектів змісту освіти;
- дидактичної інтеграції на основі взаємодії мистецтв і методів компаративістики, спрямованих на поліхудожній розвиток учнів;
- континуальності – єдності навчання і виховання особистості, художнього і технічного, емоційного та раціонального, свідомого та інтуїтивного в процесі опанування мистецьких цінностей;
- варіативності змісту, засобів, методів і технологій навчання мистецтва;
- діалогічної суб'єкт-суб'єктної взаємодії, партнерства, емоційно-енергетичної насиченості навчання;
- пріоритету художньо-творчої самореалізації учнів, пошуку особистісних сенсів у навчанні мистецтва;
- стимулювання мистецької самоосвіти, єдність формальної, неформальної та інформальної освіти [5, 3].

Змістова основа інтегрованого курсу мистецтва в основній школі (5-9 класи) охоплює теми:

5 кл. – «Види і мова мистецтв»,

6 кл. – «Жанри мистецтва»,

7-9 кл. – «Стилі та форми поширення мистецтва».

У старшій профільній школі змістова складова спрямована на опанування теми «Мистецтво культурних регіонів світу», визначених ЮНЕСКО.

Запитання і завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати зміст Державного стандарту початкової загальної освіти, роль предмету «Мистецтво». Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-п#Text

2. Виписати з Державного стандарту початкової загальної освіти значення термінів: загальні результати навчання, здобувач освіти, змістова лінія, обов'язкові результати навчання, освітня галузь, початкова освіта. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-п#Text

3. Заповнити таблицю. Виписати з Державного стандарту початкової загальної освіти ключові компетентності та їх значення:

Ключова компетентність	Пояснення терміну

Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-п#Text

4. Проаналізувати п.19 (мистецька освітня галузь) Державного стандарту початкової загальної освіти, виписати мету та вимоги до здобувачів освіти. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-п#Text

5. Проаналізувати зміст Державного стандарту базової середньої освіти. Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-

deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898

6. Проаналізувати ключові компетентності з Державного стандарту базової середньої освіти. Порівняти з ключовими компетентностями з Державного стандарту початкової загальної освіти. Створити порівняльну таблицю.

7. Проаналізувати п.9 з Державного стандарту базової середньої освіти. Якими є наскрізними в усіх ключових компетентностях вміння?

8. Виписати з Державного стандарту базової середньої освіти мету освітньої галузі Мистецтво, компетентнісний потенціал, обов'язкові результати навчання учнів, рекомендовану, мінімальну та максимальну кількість навчальних годин за циклами навчання (5—6, 7—9 класи).

9. Проаналізувати п.12 з Державного стандарту базової середньої освіти. Пояснити з яких компонентів складаються вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів. Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898

10. Проаналізувати п.19 Державного стандарту базової середньої освіти. Виписати мету мистецької освітньої галузі, базові знання (додаток 19), вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з мистецької освітньої галузі (додаток 20). Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898

11. Проаналізувати програми для початкової школи (див. Список використаної літератури №1-4). Виписати компетентності, які формуються в процесі вивчення інтегрованого курсу «Мистецтво».

12. Проаналізувати програми для основної школи (див. Список використаної літератури №5). Виписати компетентності, які формуються в процесі вивчення інтегрованого курсу «Мистецтво».

Тема 2.

Урок мистецтва в закладі загальної середньої освіти: принципи, методи, методичні прийоми

Ключові слова: мистецтво, урок, принципи, методи, методичні прийоми

Урок мистецтва дає можливість учням не лише знайомитися з мистецькими творами, а і «проживати» мистецтво і відчувати силу мистецького впливу, формувати емоційно-ціннісне ставлення до мистецтва та дійсності. Тому однією з ключових позицій для вчителя на сьогодні є організація такого уроку, на якому буде «пануватиме» мистецтво, і в той же час учні отримуватимуть знання, необхідні для усвідомленого *сприйняття* мистецтва.

Плануючи уроки мистецтва, учителі повинні продумати і врахувати такі підходи, щоб уроки були не лише інформативними, а і цікавими для сучасних школярів, щоб на уроці панувала атмосфера «мистецького тріумфу, свята», була організована така продуктивна співпраця учнів, яка була б значуща для кожного з них, викликала захоплення, зробило дітей відкритими для педагогічного впливу, змінювала їх на краще.

Урок мистецтва у системі особистісно орієнтованого навчання – це перетворюючий простір, який надає можливість учням найкращим чином будувати та удосконалювати себе як особистість, пізнавати

мистецтво, аналізувати та інтерпретувати твори мистецтва та надавати їм оцінку. На уроці мистецтва не лише викладаються знання, теоретичні основи тощо, а розкриваються особистісні якості учнів.

На відміну від суто навчальної діяльності, завданням якої є «засвоїти», «повторити», «закріпити», «навчити» тощо, для опанування мистецьких дисциплін важливішим є «відчути», «пережити», «створити», «виразити», «зрозуміти», «прийняти позицію іншого». Тому на уроках мистецтва на перший план висувається не стільки управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів, скільки одночасне виховання особистості -учня/учениці, формування у них особистісного емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва. «Мистецькі твори пропонують художні образи, що безпосередньо звернені до сенсорної сфери, емоцій та почуттів людини і спрямовані на те, щоб «захопити» її, примусити співчувати та співпереживати» [8, 38].

Урок мистецтва має потужний виховний потенціал і виступає не лише як форма навчання, а й – джерело ціннісного осмислення учнями/ученицями життя. Це – шлях організації духовного зусилля здобувачів, який поєднує розуміння себе, своєї естетичної позиції, естетичного ставлення до світу та мистецтва. Уроки з мистецтва сприяють здійсненню суб'єктного підходу у естетичному вихованні, реалізації принципів виховуючого навчання, самоактуалізації і самоудосконаленню особистості, виступають системоутворюючою ланкою у цілісній системі естетичного виховання учнів.

Однією з важливих потреб у викладанні уроку мистецтва є його художньо-творчий характер. Це обумовлено психологічними властивостями мистецтва (мистецтво як пізнання, мистецтво як катарсис, мистецтво і життя), його творчим потенціалом (особистісно

орієнтованим направленням, міжособистісною взаємодією, взаємодією творчої самореалізації учнів і вчителів) і педагогічною організацією художньо-творчого процесу (змістом, методами і формами занять, технологіями, критеріями якості викладання тощо).

Беручи до уваги, що мистецтво на відміну від науки спрямовано не на раціональне мислення, а на переживання, яке має на меті не лише пізнання, але й прояв емоційно-ціннісного ставлення, осягнення гармонії, краси, стратегія діяльності вчителя мистецтва змістовною і процесуальними сторонами повинна спиратися на наступні важливі принципи:

- *синергетичний принцип* зумовлює націленість освітньо-виховної системи на художньо-естетичний саморозвиток особистості шляхом поєднання освіти із самоосвітою, виховання із самовихованням, на їх безперервність і відкритість до змін [6, 5].
- *суб'єкт – суб'єктної взаємодії* - учасники освітньо-виховного процесу виступають рівноправними партнерами, беруть до уваги точку зору один одного, визнають право на її відмінність від власної, узгоджують свої позиції;
- *гуманізації* - повага до особистості, розуміння її запитів, інтересів, довір'я до неї; виховання гуманної, естетично розвиненої особистості [19, 44-46];
- *демократизації* - усунення авторитарного стилю виховання як безрезультативного, недієвого і неприйнятого в новому суспільстві. Сприйняття особистості учня/учениці як вищої соціальної цінності, визнання його права на свою думку, на розвиток здібностей і виявлення індивідуальності [20, 159 - 162];

- *творчості й успіху* – сприяє формуванню позитивної «Я» - концепції учня, стимулює процеси самовдосконалення, самовиховання, самореалізації, самоактуалізації [20, 7];
- *емоційної духовно-енергетичної насиченості* уроків мистецтва, спрямованих на досягнення учнями катарсису в процесі сприйняття світових художніх шедеврів і власної художньо-творчої діяльності [12, 39];
- *варіабельності* змісту [12; 39];
- *принцип особистісної значущості кожної зустрічі з мистецтвом*, що підносить її до рівня події в житті особистості, явище, що залишає свій відбиток у душі учня/учениці. Принцип носить дієвий характер і напрям, який пов'язаний з формуванням естетичного ставлення до мистецтва. Суттєвим у реалізації принципу є: врахування безпосередніх первісних вражень, які виникли в учня/учениці під час сприйняття конкретно-чуттєвого змісту художнього образу; одночасне співпереживання здобувачами художньому образу й самому собі своїм особливо вагомим життєвим установкам (відкриття себе, співпереживання, співтворчість читача, глядача, слухача, яке виникло спонтанно).
- *принцип співтворчості* – суттєвими проявами цього принципу є занурення у світ естетичних цінностей; захоплене ставлення до твору як цінності; емоційне переживання, постановка перед собою запитань, пошук відповідей на них; прояв зусиль в естетичному виборі, забезпечення естетичної рефлексії. Реалізується даний принцип через систему відношення вчителя/вчителькі і учня/учениці до мистецтва взагалі та до конкретного твору зокрема. Визнання або

невизнання художньої цінності твору мистецтва детерміновано умовами сприйняття, схильністю особистості до такого контакту, моментами установки та споглядання, емоційного враження від зустрічі з мистецтвом, необхідністю повернення в подальшому до нього.

- *принцип діалогічності* – створення умов для вільного спілкування, включення учня/учениці у діалог, що посилює процес пізнання та проживання естетичних цінностей як важливих потреб особистості як суб'єктивно значимих, стійких життєвих орієнтирів. Суттєвим у реалізації принципу є: активізація особистісних естетичних суджень, занурення у дослідницький пошук через гру, творчість, діяльність, що розкривають особистий (власний) естетичний досвід, пробуджують їх естетичні почуття і особистісне ставлення до мистецтва.
- *принцип взаємозв'язку теоретичних і художньо-практичних форм виховного впливу на учнів/учениць.* Учитель/учителька сприяє виявленню творчих нахилів, створює умови для перетворення їх у здібності та стимулює їх діяльний прояв. Конкретні твори мистецтва виступають у якості ціннісного еталону, орієнтиру, як у плані образної ідеї, так і її предметного втілення.

Метод навчання — це взаємопов'язана діяльність педагога й учнів, яка спрямована на засвоєння учнями системи знань, набуття умінь і навичок, їх виховання та загальний розвиток [9, 60].

Кожен метод у конкретних обставинах реалізується за допомогою поєднання певних ***прийомів*** – структурно-функціональних складових методів навчання як певної системи. ***Прийом навчання*** -

складова частина методу, яка поєднує в собі конкретні навчальні ситуації, що сприяють досягненню проміжної мети конкретного методу [9, 63].

При викладанні мистецтва використовуються словесні, наочні та практичні методи викладання. *Словесні методи навчання* - джерелом знань є усне або друковане слово (розповідь, пояснення, бесіда, обговорення, вербалізація змісту художніх творів, робота з підручником) [10, 69]. *Наочні методи навчання* - джерелом знань виступають предмети, явища, які можна переглядати та наочні посібники (ілюстрування, демонстрування (презентація (виконання) музичних творів), художнє ілюстрування словесних пояснень, наочно-слуховий метод або метод слухової наочності, наочно-зоровий метод або метод зорової наочності, метод рухової наочності, метод самостійного спостереження) [10, 97]. *Практичні методи навчання*, коли учень отримує знання та виробляє вміння, виконуючи практичні дії. Ці методи передбачають різні види діяльності учнів і вчителя, але потребують великої самостійності учнів у навчання. На уроці музичного мистецтва / мистецтва до цих методів відносимо: спів у хорі, робота над піснею, пластичне інтонування, гра на дитячих музичних інструментах, тобто активну взаємодію з музикою, її написання, відтворення у різних формах виконавської діяльності, моделювання інтонаційно-звукового процесу, виконання практичних завдань тощо [10, 102].

Загальні підходи до навчання і виховання особистості з часом змінюються. Так, у межах старої освітньої парадигми формувалася людина, яка знала й уміла (людина-виконавець), сучасна школа має виховувати людину, яка мислить і прагне творити (людина духовна). Таким чином, акцент змістився з викладання знань, на осмислення

цінності знань в процесі обміну судженнями, позиціями, а ідея інтегрування стає ключовою. Головною метою вчителя є формування у учнів ключових, предметних та міжпредметних компетентностей. Але на сьогодні, велика увага приділяється не лише формуванню і розвитку компетентностей, а і навчанню учнів навичкам 21 століття (вміння вирішувати проблеми, знаходити докази, співпрацювати в команді, мислити критично).

Роль вчителя також змінилась - з людини - «ретранслятора знань», який виступав єдиним джерелом знань для учнів, на людину - фасилітатора освітнього процесу, який організовує освітню діяльність на уроці, спрямовує учнів до пошуку, аналізу різних джерел інформації, прикладів мистецтва, різних трактувань музичного твору, тим самим, розвиваючи критичне мислення. Головною метою вчителя стає - не стільки інформування, скільки важливість такої побудови уроку, щоб в його процесі викликати в учня потребу дізнаватися і досліджувати.

Отже, одним із головних метозавдань сучасного педагога є навчити учнів/учениць як вчитися і як мислити (незалежно від їх вікових особливостей), яким чином застосовувати ті знання, які були отриманні в процесі навчання, і яким чином застосувати ці знання для вирішення будь-якої життєвої проблеми.

Американські педагоги, які є тренерами-фасилітаторами учителів, Гордон Драйден і Джаннетт Восс в своїй книзі «Революція в навчанні» зазначають, що ту модель навчання, яка на сьогодні існує, замінить *модель індивідуального підходу до навчання* [15]. Ця модель повинна базуватися на принципах пізнавальної психології: навчання через самостійні відкриття, осмислення понять, активна участь в процесі навчання і адекватна оцінка власних досягнень.

Педагоги підкреслюють, що навчання повинно бути захоплюючим, швидким і повним. Так, американський педагог Джаннетт Восс наголошує, що «навчання - найкраща в світі гра і розвага. Всі діти народжуються з таким переконанням і живуть з ним, поки ми НЕ втовкмачуємо їм в голову, що це важка і неприємна робота. Лише деякі діти все ще залишаються на своїх позиціях, твердо переконані, що навчання приносить радість, що це чи не єдина гра, в яку варто грати. Ми знаємо, як називати таких дітей. Це генії!» [15].

Відомий американський діяч в галузі реклами, автор прийому «мозковий штурм», який є популярним не лише в педагогіці, визначив дієслова, які допоможуть учням у створенні нових яскравих ідей: ПОМІТИТИ, СКОМБІНУВАТИ, ПРИСТОСУВАТИ, МОДИФІКУВАТИ, ЗБІЛЬШИТИ, ВИКОРИСТОВУВАТИ ПО ІНШОМУ, ВИКРИСЛИТИ АБО ЗМЕНШИТИ, ПЕРЕВЕРНУТИ АБО ПЕРЕСТАВИТИ [16].

Канадські вчителі Анна Форестер і Маргарет Рейнгард підкреслюють важливість приємної атмосфери в класі. Особливу роль в цьому вони відводять різноманітності, несподіванкам, фантазії і задачам, які будуть спонукати учнів/учениць до дії. У своїй книзі The Learner's Way (Шлях учня) педагоги зазначають, що «несподівані гості, таємничі подорожі, дослідження, спонтанні проєкти (дні в старовинному стилі, виставки домашніх тварин, дослідження, які оцінюють діти) збагачують читання, письмо, сприяють дискусії. На підставі прочитаного діти ставлять сценки або організовують лялькові вистави і самі все більше залучаються в організацію цього процесу» [17].

Які методичні прийоми краще застосувати, на що треба звернути увагу при плануванні уроку? На сьогодні дидактичний інструментарій учителя значно розширився, але звичайно, продумуючи наповнення

уроку мистецтва слід звернутися до методу *художньо-педагогічної драматургії*, яка враховує як загальні закономірності навчання (форми, методи, прийоми), так і специфіку педагогіки мистецтва.

Художньо-педагогічна драматургія передбачає певні правила розробки композиції уроку (композиція уроку вибудовується як у театрі: початок, кульмінація, завершення). Отже, художньо-педагогічна драматургія уроку мистецтва складається з наступних елементів: експозиція, зав'язка, розробка, кульмінація, розв'язка.

Експозиція (або вступ або інтродукція) - це початковий момент, ситуація, в якій повинна зростати «проблема». Це етап емоційної установки, повідомлення теми. Мета цього етапу – налаштувати учнів на потрібний емоційний стан. На цьому етапі добитися поставленої мети допомагає оформлення дошки, використання музичного епіграфу, зоровий ряд, який може відкривати презентацію до уроку, музичні розминки.

Зав'язка – етап, який відповідає за те, щоб зацікавити учнів темою уроку, привести учнів у стан натхнення. Зав'язка - це подія, факт, явище, що створює конфліктну ситуацію і дозволяє визначити проблему уроку. На цьому етапі можна використовувати загадки, вірші, запитання, відео-аудіо фрагменти, методичні прийоми, що впливають на формування мотивації учнів/учениць («Здивуй!», «Фантастичне доповнення», «Знайдіть відповідь» тощо).

Розробка (розвиток) – занурення у проблемну ситуацію, її поглиблення, пошук відповіді на проблему уроку, виклад теми. Кульмінація (у перекладі з латини – це вершина) – вершина емоційної напруги на уроці, ключовий момент теми, вирішення поставлених темою уроку проблем. Під час кульмінації визначаються ті естетичні виводи, в ім'я яких і будувалося усе заняття. На цьому етапі

пропонується послухати музичний твір, провести аналіз-інтерпретацію, дати відповіді на запитання, провести бесіду про пісню, прослухати її та розучити за планом, можна використовувати роботу у групах (кооперованих та традиційних) тощо.

Розв'язка уроку (завершення) – етап, на якому проводиться перевірка засвоєних знань у ігровій формі, відповідь на проблемне питання.

Післядія. Робота, яка проводиться учнями у вільний час (перегляд фільму, слухання музичного твору, відвідування театру/ кіно/ музею/ арт-галереї / фестивалю тощо, проведення флеш-мобів).

Розглянемо методичні прийоми, які можна запроваджувати на уроках мистецтва.

«Здивуй!». Учитель пропонує поглянути на звичайні речі, які представляють певну культуру світу (наприклад, сувої, скульптурні фігурки Хотея, приклади мейсенської порцеляни, японські віяла, венеціанські або африканські маски тощо) під іншим кутом зору, підкреслити їх незвичність. Можна запропонувати від імені речей підготувати промову про їх незвичність і загадковість для сучасної людини.

«Фантастичне доповнення». Розповідаючи про той чи інший твір мистецтва вчитель намагається доповнити реальну ситуацію (подію, історію) елементами фантастики. Учням також можна запропонувати підготувати промову з елементами фантастики, використовуючи знання з мистецтва.

«Знайдіть відповідь». На початку уроку вчитель задає загадку (або маловідомий і дивний факт), відповідь на яку можна дізнатися на уроці під час роботи над новим матеріалом.

«Кросворд». Кросворди можуть заздалегідь до уроку готувати як вчитель, так і учні/учениці самостійно, або групи здобувачів. Варіанти роботи з кросвордом можуть бути наступні:

1. Розгадати кросворд, заповнивши порожні клітинки.

2. Сформулювати питання до слів в заповненому кросворді.

3. Заповнюючи кросворд, визначити, яке ключове слово виділено, і пояснити його значення.

4. Створити кросворд самостійно, використовуючи терміни, які були вивчені раніше

«Вікторина». Цей прийом активізує розум та почуття учнів, залучає до пошукової роботи. Вікторина може відрізнятися за видами:

«*Вікторина характеристик*», яка присвячена діячам культури та мистецтва. Учні/учениці повинні назвати ім'я людини або героя, характеристика яких пропонується. Наприклад,

«Впізнай композитора» при вивченні теми «Хоровий концерт та його творці - М.Березовський, Д.Бортнянський, А.Ведель» учням може бути запропонована така характеристика: «класик хорової музики XVIII ст., творець однієї з перших вітчизняних симфоній, перший вітчизняний автор клавірної сонати, автор перших в Росії та на Україні високопрофесійних інструментальних ансамблів – квартету, двох квінтетів, трьох сонат для скрипки та клавіру» (відповідь: Д.Бортнянський); «митець, який писав виключно культові хорові твори. Не мав тісних зв'язків із західноєвропейською музичною культурою. Розвивав багатовікові традиції української хорової музики» (відповідь: А.Ведель).

«Впізнай живописця» - при вивченні теми «Видатні живописці Іспанії» – «відомий іспанський художник, автор відомих творів «Голуб миру» та «Жінки з віялом». У роботі так званого «рожевого періоду»

своєї творчості «Дівчина на кулі» створює крихкий образ дівчини-підлітка» (відповідь: Пабло Пікассо).

«Впізнай митця та його твір» - тема «Образотворче мистецтво Італії. Епоха «титанів». – «Цей твір був написаний у Флоренції геніальним італійським майстром епохи Відродження – живописцем, скульптором, архітектором, ученим, інженером. У світовому мистецтві посмішка з його картини, ледь затаєна в куточках вуст, не раз слугувала обговоренню. Ця картина породила багато легенд. Їй приписували чаклунську силу, її крали, підробляли, нещадно профонували, зображуючи на рекламних етикетках» (відповідь: Леонардо да Вінчі. Джоконда).

Ілюстрована вікторина – учням пропонуються ілюстрації архітектурних пам'ятників, репродукції творів живопису, тощо. Учні/учениці повинні дати відповіді на питання: Яка ідея об'єднує подані зображення? Хто автор пам'ятника і в якому місті він знаходиться? [29, 236 - 239].

Тематична вікторина – присвячена певній темі і докладно розкриває її, таким чином створюючи цілісне сприйняття матеріалу. Наприклад, у темі «Стародавнє мистецтво на теренах України» можна запропонувати такі запитання:

- Які мистецтва зародилися в епоху пізнього палеоліту? (відповідь: архітектура, декоративно-ужиткове мистецтво, скульптура, живопис)
- Назвіть приклади скульптурних пам'яток цієї епохи. (відповідь: «палеолітичні Венери» - невеликі за розмірами жіночі статуетки, виготовлені з каменю або кістки)

- Що уособлювали собою «палеолітичні Венери»? (відповідь: образ матері-прародительки й «Великої богині», пов'язаний з матріархальним суспільним ладом й відповідними віруваннями)
- Що було відсутнє у палеолітичних статуетках і чому? (відповідь: обличчя – пов’язано з особливими магічними властивостями, якими у свідомості стародавньої людини наділялося будь-яке зображення: якщо якимось чином пошкодити зображення, то завдасться шкода й безпосередньому його прототипові) [30].

Вікторина порівнянь – «Схожість – різниця». Учням/ученицям пропонується порівняти пам’ятки, риси, стилі, релігії тощо і вказати їх схожість та різницю. Наприклад, при вивченні теми «Далекосхідний культурний регіон» - учні можуть порівнювати релігійні течії буддизм і конфуціанство та створити порівняльну таблицю; теми «Арабо-мусульманський культурний регіон» - учні/учениці можуть порівнювати малюнки на турецькому і перському килимах; теми «Індійський культурний регіон» - порівнювати риси буддійської й мусульманської архітектури.

«Жива скульптура». Клас розподіляється на декілька груп. Учитель передає групам аркуші, на яких написані поняття, назви відомих творів живопису або скульптури тощо. Завдання групи через хвилину показати те, що було задано у вигляді скульптури (без слів).

Прийом «Трьох «С» (слухаю – співставляю – створюю)». Він використовується на узагальнюючих уроках, для розвитку рефлексивних творчих здібностей учнів. Наприклад, після вивчення теми «Українське мистецтво ХХ століття» можна запропонувати учням/ученицям прослухати музичний твір К.Дебюссі «Місячне сяйво», переглянути репродукції картин М.Глущенка «Місячна лірика»,

І.Марчука «Зійшов місяць над Дніпром», Н.Бондаренко «Осяяння», В.Барського «Вечір»; співставити їх з музикою та обрати один з творів живопису, який на їх думку найбільш співзвучний музиці, обгрунтувати власний вибір.

Після того як учні/учениці обрали твір (наприклад, М.Глущенко «Місячна лірика» та І.Марчука «Зійшов місяць над Дніпром»), їм пропонується уважніше вдивитися в цю картину, «вжитися» і задати «незвичне» запитання, яке стосується цього твору. Чим більше учні задають запитання, тим більше у них посилюється у них інтерес до самої картини.

Приклад запитань, заданих учнями до запропонованих картин:

- до картини М.Глущенка «Місячна лірика»: «*Чи відбивалося місячне сяйво в душі автора під час створення картини?», «Про що думає жінка, яка зображена на картині?», «Чому квіти синього кольору?», «Чому, якщо місяць зійшов і настала ніч, на картині багато яскравих кольорів?», «Чого чекає жінка?», «Місячне світло, яке струменить і проходить крізь поверхню води, зможе пройти через людську душу?», «Чому місячне сяйво стелиться уздовж землі, а не відблискує вгору?»* тощо.
- до картини І.Марчука «Зійшов місяць над Дніпром»: *«Чи теплою була ніч?», «Чи втілює місяць якийсь певний образ?», «Чому картина змальована в червоних тонах?», «З якого місця художник малював цю картину?», «Куди поділися зірки з сумного неба?», «Чи відчуваєте ви якісь зміни в своєму настрою після перегляду цієї картини?», «Чому панівне місце на картині займає небо?», «Що у цей час відбувається на селі?»* тощо.

Після цієї роботи учням/ученицям пропонується уявно «ввійти в картину», вибрати для себе персонаж і дати йому ім'я. Причому, персонаж може бути як людиною, так і деревом, хмарою тощо.

Приклад відповідей учнів/учениць: *Мрія (квіти), Едуард – покинутий усіма (дерево), Призма суму, Акурінка (місяць); Ніколь (дівчина), Життя, Безмежність (небо); Радість, Безкінечність, Вуль (вода); Сяяння, Тристан (місячне сяйво); Чуйність (природа); контрольна група – Ніжність (місячне сяйво), Тихий (туман), Одинак, Світилко, Золотень (місяць); Буйнохвиль, Кара, Життя, Змій (річка)* тощо.

Далі учням/ученицям пропонується об'єднатися в групи і намалювати те, що бачать їх персонажі із свого світу (світу картини), коли дивляться на світ людей (глядачів). Малювання повинно проходити під музику без обговорення. Після цього учні обговорюють отримані малюнки, розповідають про свої думки та почуття [28, 128-130].

«Плутанка». Учням/ученицям пропонується перекручені назви картин, кожне слово замінено на антонім. Завдання учнів/учениць вказати правильну назву картини. Для того, щоб відгадати заховану картину потрібно уважно прочитати фразу; підібрати протилежні за значенням ключові слова; згадати правильну назву картини; згадати автора картини.

Наприклад:

плутанка	**правильна назва та автор картини**
«Вечеря на піску»	К. Мане «Сніданок на траві»
«Хлопчик в кубі»	П. Пікассо «Дівчинка на шарі»
«Біле коло»	К. Малевич «Чорний квадрат»

«Перевтілення» - учні отримують від вчителя завдання перевтілитись у якусь певну людину (імператора, монаха, бога тощо) або в якусь певну річ (нецке, чашу, кімоно, ікебану тощо), що є елементом культури, яка вивчається. Він мусить уявити себе цією людиною (річчю), заглибитися в її світ, відчути її характер. Від імені цієї людини (речі) він починає розповідь про те, що відчуває, які її турботи, пристрасті, веде розповідь про її минуле і майбутнє. Закінчивши оповідання, учасник надає слово іншому. Цей прийом можна використовувати на уроках з тем «Мистецтво Давньої Греції», коли учні можуть уявити себе в образах грізного Зевса, ніжних німф, войовничої Артеміди, щедрого Діоніса та інших богів і богинь; «Мистецтво Китаю», «Мистецтво Японії» тощо.

Карткова гра (О.Леонтьєва). До уроку повторення кожен учень готує десять карток розміром 10х15 і нумерує їх. Після опрацювання матеріалу, який було задано повторити, учень розробляє і пише на кожній картці одне запитання з відповіддю (на зворотній стороні).

На уроці діти сідають парами або по колу. Кожен тримає картку чистою стороною і пропонує учням вибрати одну з них. Коли картку вибрано, автор задає своє запитання. Якщо відповідь правильна, то той, хто відповів, забирає картку собі. Якщо ж відповідь не відповідає вимогам, то картка залишається у автора. У спірних ситуаціях арбітром виступає вчитель, до якого можна підійти в любий момент. Переможцем стає той, хто набере більше карток.

«Ланцюжок асоціацій». Учитель/учителька визначає тему розмови, далі учні/учениці по черзі починають передавати всі асоціації, які виникають у них у зв’язку з цією темою, причому, необхідно, щоб асоціації виходили одна з одної, утворюючи своєрідний

ланцюжок. Кожен учасник за бажанням може повніше розкрити свої асоціації або залишити їх без коментарів.

На думку Д. Нормана, «асоціації дозволяють співвідносити різні враження, виявляти їх загальні риси, використовувати минулий досвід як основу для трактування теперішнього. Вони сприяють силі творчого мислення» [31, 40]. Саме тому на початку вивчення нової теми пропонується використовувати прийом *«Ланцюжок асоціацій»*. Зрозуміло, що хід асоціацій неможливо визначити наперед. Він буде залежати від підготовленості учнів/учениць, від їх інтересів, способів мислення. Так, перед вивченням теми «Мистецтво Італії» учнями може бути створений ланцюжок асоціацій: *«Рим. Італійське Відродження. Франческо Петрарка. Леонардо да Вінчі, Рафаель, Мікеланджело. Таємна вечеря. Батьківщина опери. Джузеппе Верді. Лучано Паваротті. Софі Лорен».*

Рольові ігри (дидактичний театр) – інсценування на загальновідомих фактах. Персонажами бувають видатні митці, композитори, художники, актори, які ведуть діалоги між собою та глядачами. Дидактичний театр можна застосовувати при вивченні нової теми (виступ групи учнів, які готувалися заздалегідь), при захисті групового дослідження тощо.

- Практичні прийоми, які використовуються на уроках мистецтва (блок музичне мистецтво) - вправи для музикування, дихальні і вокальні вправи, ритмічні ігри тощо. Розглянемо їх на прикладі змістового наповнення підручника «Мистецтво 5 клас» (авт. Л.Аристова, Н.Чєн) [11].

«Первісний оркестр» - учням/ученицям пропонують створити первісний оркестр, використовуючи мушлі, олівці, камінці тощо та власне тіло (боді перкашн). Удари, плескання в долоні, притупування,

клацання пальцями – це елементарні звуко-рухові виразні засоби, які широко використовуються в методиці музичного виховання. Ці жести є ідеальними для початкового етапу ритмічного навчання, так як ці інструменти завжди під рукою. Цими жестами можна супроводжувати виконання нескладних мелодій і поспівок, складати з них ритмо-рухові партитури. Саме в звукових жестах корисно проробляти різні ритмічні фігури перш, ніж переносити їх виконання на ударні інструменти.

«Лего-цеглинки». Одним із дидактичних інструментів, який був впроваджений і активно використовується у НУШ для навчання музичної грамоти, ознайомлення і закріплення музичних понять, засобів музичної виразності, є ігровий прийом Лего-цеглинок. Один із варіантів його використання є створення ритмічних ланцюжків. Звертаємо увагу учнів, шо одинарна лего цеглинка – це восьма нота, а подвійна – четвертна. І пропонуємо учням, переглянувши ланцюжок, запропонований у підручнику, продовжити його, виклавши на парті ритм з лего цеглинок. Далі пропонуємо простукати на клавесах ланцюжок ритму, що утворився.

Фрагмент з підручника «Мистецтво» 5 клас (авт. Л.Аристова, Н.Чєн) [11]:

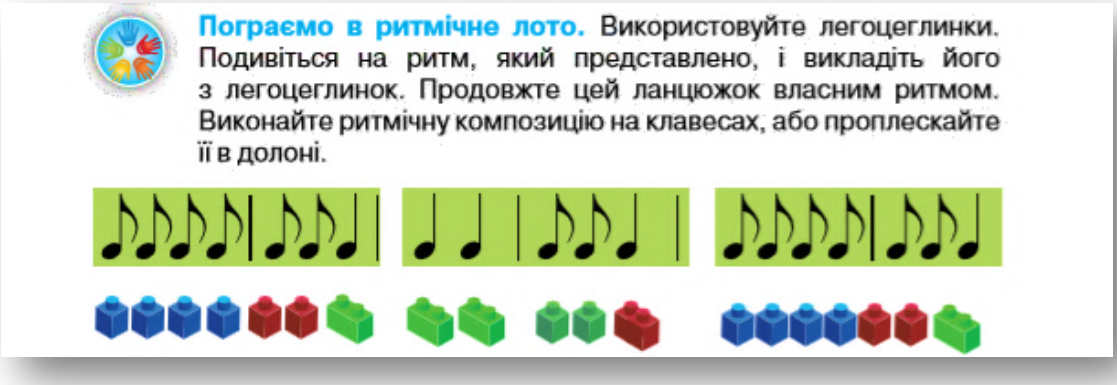

Приклади використання лего-цеглинок:

Учитель Федорова О. пропонує при ознайомленні учнів із поняттям «динаміка»: під час звучання гучної музики вистукувати цеглинками ЛЕГО по парті, тихої – цеглинка об цеглинку; за допомогою ЛЕГО зібрати позначки динаміки (f і p).

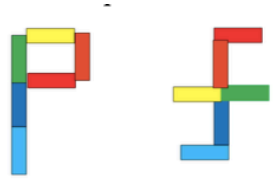

Вправа «Музичні задачі». Учитель знайомить учнів зі схемою відповідності тривалості нот з кольором цеглинки, що зображена на дошці або слайді.

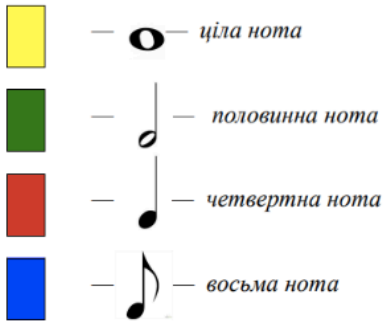

Далі учням потрібно розв'язати музичну задачу, підбираючи відповідну цеглинку:

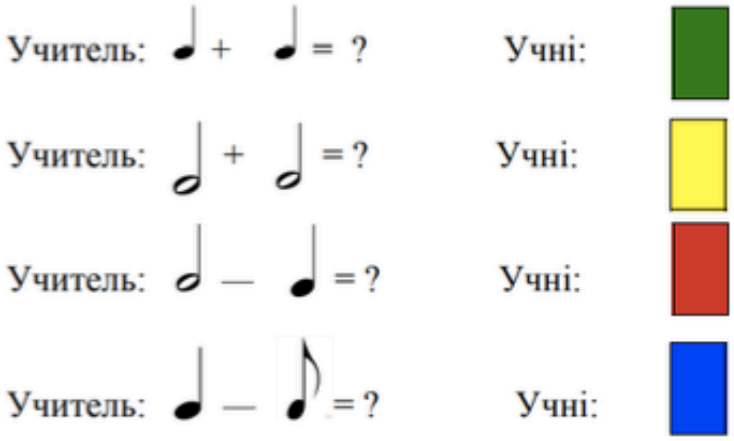

Вправа «Склади мелодію». Учням пропонується скласти мелодію з LEGO-цеглинок на нотному стані і виконати її на металофоні:

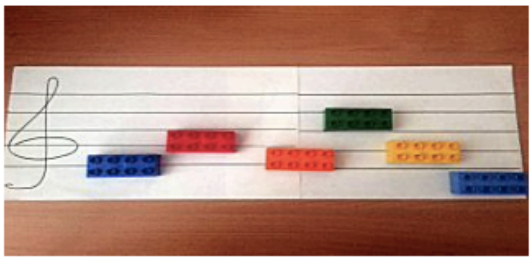

Учитель Назарова Ю. пропонує наступні завдання з лего-цеглинками.

Вправа «Ритмічний челендж». Для цього челенджу нам потрібно побудувати ланцюжок з лего так, як зображено на світлині. Завдання для учнів/учениць: 1 рівень - проплескати в долоні під ритм мелодії; 2 рівень – простукати 1 ланцюжок лівою рукою, 2 ланцюжок правою рукою; 3 рівень – простукати одночасно обома руками.

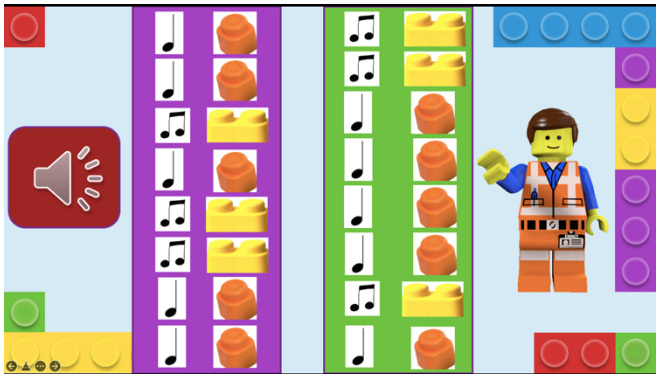

Вправа «Вперед та вгору!». Спочатку вчителю потрібно побудувати з лего сходинки, які йдуть то вгору, то вниз або знаходяться на одному рівні. Завдання для учнів/учениць полягає в тому, щоб узяти фігурку людини з лего і, пересуваючи її, співати якийсь звук. Якщо цеглинка йде до гори, то дитина повинна підняти висоту звуку, якщо вниз - спустити, або тримати на одному рівні

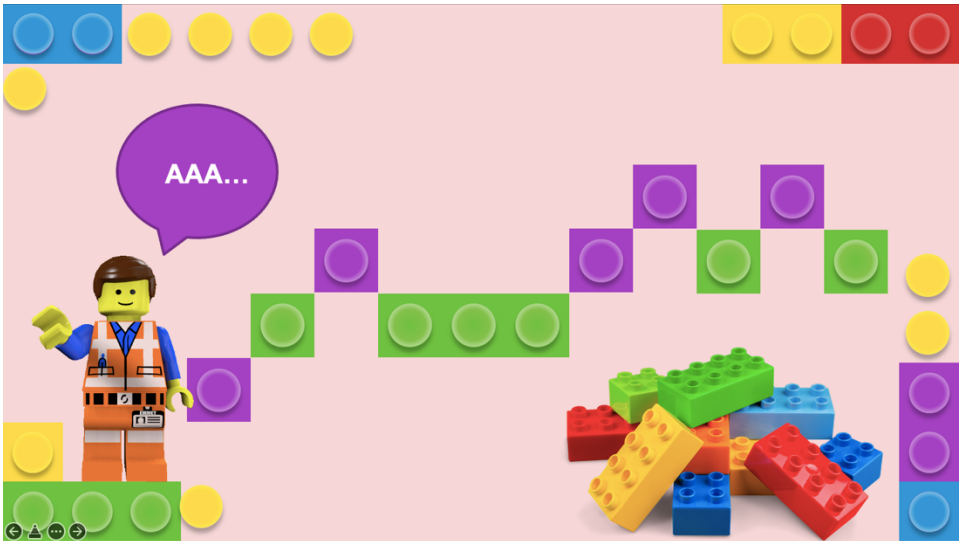

«***Музикограма».*** Це прийом, направлений на графічне зображення музики, яке можуть створювати учні під час слухання музичного твору, тобто це активне сприймання музичного твору. Як це відбувається? Учень сприймає музичний твір - в подумках обробляє його – і за допомогою візуальних образів творчо перевтілює.

Учителю треба пропонувати учням/ученицям створювати свої власні музикограми, а не використовувати шаблони. Це допомагає зануритися у музичний твір, ніби-то «намалювати», відтворити його за допомогою позначок (крапок, рисок, хвилястих ліній тощо), таким чином розвивається креативне мислення, уява, що стимулює художньо-творче самовираження. Приклади робіт учнів презентують на скільки по-різному учні сприймають один і той же твір, але не можна сказати, що якись варіант музикограми кращий, а якийсь – гірший, всі вони варті уваги!

Фрагмент з підручника «Мистецтво» 5 клас (авт. Л.Аристова, Н.Чєн) [11]:

Простежте, як розвивається головна тема, як змінюється музика. Спробуйте за допомогою крапок, рисок і хвилястих ліній відтворити на папері головну тему, створити своєрідну музикограму фрагмента 1-ї частини. Виконайте на дзвіночках в ансамблі з учителем чи учителькою мелодію головної партії.

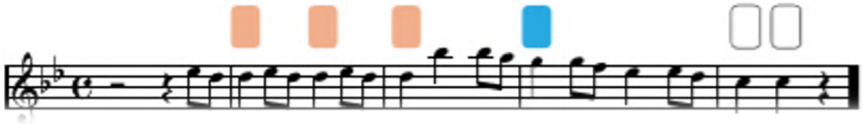

В.А.Моцарт. Симфонія №40

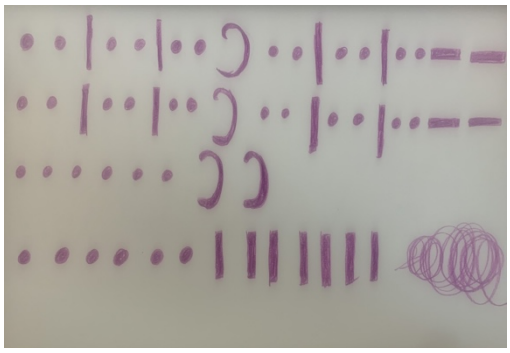

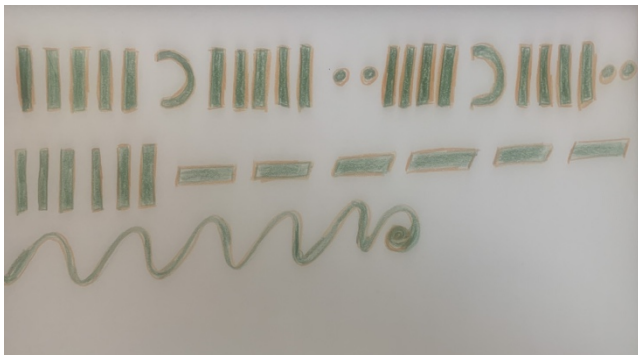

М.Лисенко. Увертюра до опери «Тарас Бульба»

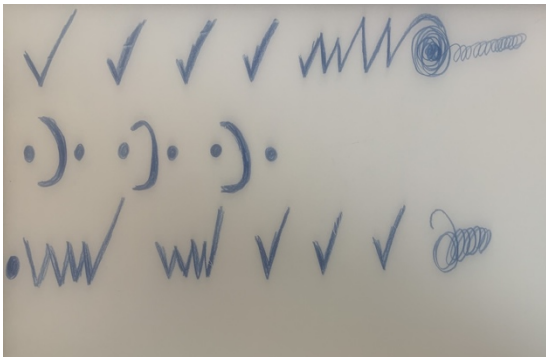

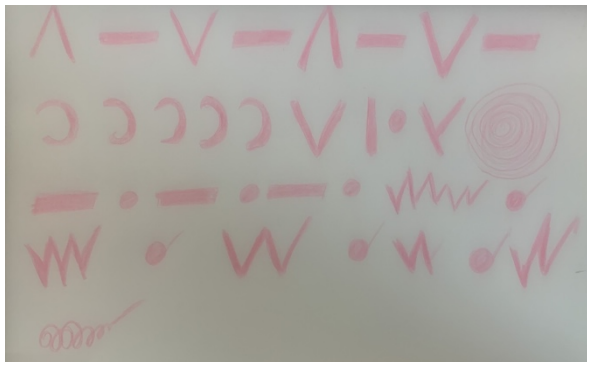

«Музикування». Для музикування учнів в текстах, над нотами, як підказка, розташовані квадрати різного кольору, що відповідають кольору ноти діатонічного дзвіночка або бумвокерса.

Фрагмент з підручника «Мистецтво» 5 клас (авт. Л.Аристова, Н.Чєн) [11]:

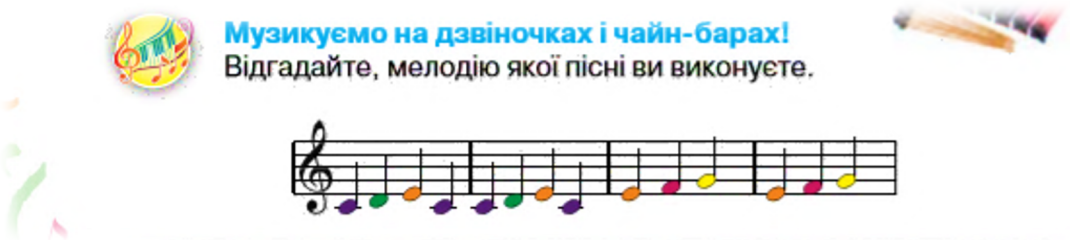

«Картини, що звучать». Це інтегровані творчі прийоми, які направлені на розвиток у учнів критичного мислення, встановлення інтегративних зав'язків різних видів мистецтв (музика, образотворче мистецтво, література), розвиток уміння сприймати, інтерпретувати

та оцінювати твори мистецтва, розвивати здатність висловлювати й аргументувати власні думки, брати участь у дискусії.

Наприклад, роздивіться репродукції картин Валерія Дувірака «Аркан» та Романа і Надії Федіних «Танці Верховини». Чи відчуваєте музику, що звучить в картинах? Опишіть ту, яка сподобалася вам більше, — мелодія, темп, динаміка, ритм. Підберіть вірш, близький до настрою картини. За бажанням напишіть власний вірш або есе за цією картиною [11, 33].

Чи співзвучна, на вашу думку, музика симфонії картинам художниці Ольги Дарчук?

Використання методичних прийомів допомагають учителю/учительці створити таке інформаційно-освітнє середовище,

яке забезпечить включення кожного учня в самостійну навчальну діяльність.

Запитання і завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте методичні прийоми викладання.
2. Розробіть художньо-педагогічну драматургію уроку з використанням методичних прийомів.
3. Підготуйте матеріал для використання прийому «Здивуй!». При вивченні якої теми його найкраще запроваджувати?
4. Оберіть тему уроку. Напишіть текст для використання прийому «Фантастичне доповнення».
5. Підготуйте матеріал для прийому «Знайдіть відповідь».
6. Розробіть кросворд з 4 варіантами виконання. Теми уроку оберіть самостійно.
7. Підготуйте матеріал (аркуші з назвами термінів, назвами творів живопису та скульптури) для прийому «Жива скульптура».
8. Розробіть ритмічну партитуру для прийому «Первісний оркестр».
9. Запропонуйте варіанти використання лего-цеглинок.
10. Переглянути фрагмент вебінару з теми «Використання лего-цеглинок на уроках мистецтва» за посиланням: https://www.youtube.com/watch?v=gUhNyTmVWhY&list=PLzjnZQuekRF-Sqw5GMwYTI4H1PHjA6wIO&index=4 (54:24 – 59:35).
11. Розробити музикограми для музичних творів для учнів.
12. Підібрати твори живопису для прийому «Картини, що звучать». Розробити завдання для використання даного прийому.

Тема 3.

Використання відеоконтенту на уроках мистецтва

Ключові слова: відеоконтент, медіа, урок мистецтва, навчальний контент

Плануючи уроки мистецтва, учитель повинен продумати і врахувати сучасний відеоконтент та його використання на уроці. Продумати етапи уведення відеоконтенту на уроці, проаналізувати якість контенту.

Драматургія уроку мистецтва припускає наявність яскравого кульмінаційного моменту, який нерідко виникає завдяки синтезу мистецтв. Викладання мистецтва не може обійтися без звучання музики, літературних текстів, без великого об'єму ілюстративних матеріалів різного характеру, до яких відносяться: репродукції картин, мистецькі альбоми, фотографії скульптур та архітектурних споруд, відеофільми, аудіозаписи, наявність слайдів тощо.

«Золоте правило дидактики», сформульоване Я. А. Коменським, стверджує: «…все, що тільки можна давати для сприймання чуттям, а саме: видиме – для сприймання зором, чутне – слухом, запахи – нюхом, те, що підлягає смаку – смаком, доступне дотикові – через дотик. Якщо які-небудь предмети відразу можна сприйняти кількома чуттями, нехай вони відразу сприймаються кількома чуттями…».

Науковці наголошують, що для успішного психолого-педагогічного впливу на учнів важливо, щоб в процесі сприйняття школярів брали участь якнайбільше видів сприйняття. На перший план висуваються комбіновані зорово-слухові види сприйняття, наступними є зорові, і, нарешті, слухові.

Для ефективного здійснення освітньо-виховного процесу з мистецтва, учителю треба приділяти певну увагу використанню аудіо-відеовізуальних засобів, які дають можливість створити емоційний фон уроку, сприяють активізації пізнавальної діяльності, прищепленню інтересу до предмету, поглибленому та якісному засвоєнню навчального матеріалу.

Зрозуміло, що для того, щоб засвоїти зміст, недостатньо лише переглянути чи прослухати. Потрібен аналіз, виділення основного й істотного для сприймання та засвоєння. Найсуттєвішою умовою цілеспрямованого, високоефективного застосування навчальної інформації є взаємодія слова вчителя та відеовізуальних засобів.

При підготовці вчителя до уроку, виходячи зі змісту навчальної теми та можливостей учнівського колективу, треба визначити, що саме потрібно використати, з якою дидактичною метою та коли (на якому етапі уроку) звернутися до того чи іншого відеовізуального засобу або їх об'єднань, продумати можливості переходу від одних методичних прийомів (за матеріалами відеовізуальних засобів) до інших (розповідь, бесіда, організація самостійної роботи учнів тощо).

До та після перегляду відеоконтенту, можна провести бесіду за змістом переглянутої чи прослуханої частини або фрагменту на основі здобутих уявлень, запропонувати учням відповісти на запитання, зробити самостійні висновки, розв'язати певну проблему тощо. Перед переглядом відеофільму вчителю бажано задати питання, над якими учні повинні працювати, переглядаючи уривок. Перед переглядом фільму важливо викликати в учнів прагнення сприйняти та засвоїти зміст, тому треба підкреслити важливість застосування інформаційних матеріалів, зазначити, що зміст переглянутих відеокадрів допоможе під час бесіди, відповіді, дослідження питання.

Відповідно до психологічної концепції розвитку особистості кожне пізнання розпочинається з відчуттів, чуттєвого сприйняття. Звідси вчителю мистецтва у освітньо – виховному процесі дуже важливо намагатись включати різні органи почуттів – зір, слух, дотик - підчас сприйняття художніх творів – через застосування ТЗН. Використання аудіо – відеовізуальних засобів має велике педагогічне навантаження, яке дозволяє через комплексний цілеспрямований вплив на відчуття і емоції учнів забезпечити подальший перехід на більш високий ступінь пізнання – поняттям і теоретичним висновкам.

Використання відеоконтенту на уроці мистецтва має потужний потенціал:

а) дає можливість побудувати урок, на якому учні отримують знання, художньо – естетичні враження;

б) сприяє розвитку творчих здібностей учнів, створює умови для розвитку та саморозвитку;

в) впливає на розвиток інтелектуально – емоційної сфери особистості дитини;

г) дає можливість занурити учнів у те, що вивчається на уроці, перетворити процес навчання у захоплююче дійство; здійснити віртуальні подорожі та екскурсії у прекрасне;

д) сприяє прищепленню інтересу до мистецтва;

е) підвищує ефективність уроку.

У процесі проведення уроків з використанням відеоконтенту вчитель повинен врахувати співвідношення слова вчителя і технічних засобів навчання:

1) відео є джерелом нових знань та уявлень, а вчитель керує сприйманням, допомагає формувати наукові поняття і художні образи;

2) вчитель подає основну інформацію, а відеозасоби її ілюструють, доповнюють, уточнюють;
3) слово вчителя та відео, рівнозначні носії інформації, несуть роль посібника.

Використовуючи на уроках мистецтва відеоконтент, можна досягти більш глибокого розуміння навчального матеріалу через образне сприйняття, посилення його емоційної дії, «занурення у епоху», яку вивчають; зрозуміти авторську концепцію, скритий смисл, опрацьовувати інформацію; створювати власні коментарі до фільму тощо.

- Відеоконтент на уроках мистецтва можна використовувати таким чином:
  - *на початку уроку* для створення проблемної ситуації, для створення емоційного настрою уроку (фільми, які ілюструють певну епоху, країну, стилі, напрями тощо);
  - *при вивченні нового матеріалу*: для самостійного опанування новим матеріалом; в ході евристичної бесіди; в ході уроку-лекції (в старшій школі) з показом фрагментів відеофільму (наприклад, відеофільми, які ілюструють творчий та життєвий шлях митця); для розв'язання творчої задачі тощо;
  - *при закріпленні нового матеріалу*: відповідь на проблемне питання, робота в групах, демонстрація відеофільму без звуку з промовою учнів / вчителя за темою уроку тощо;
  - *при проведенні підсумкових уроків*: у формі конференції з навчальних тем з використанням відеоконтенту; чергування виступів учнів з переглядом уривків із х/ф або д/ф тощо;

- *для домашнього завдання:* при роботі над мистецьким проектом для більшого розуміння творчої манери художника, музиканта, архітектора, кінорежисера; епохи, характерних особливостях різних видів мистецтв тощо; для ознайомлення з творчим та життєвим шляхом митця; для «розкриття таємниці» твору мистецтва; для ознайомлення з різними трактуванням мистецьких шедеврів тощо.

Учителю треба звернути увагу на тривалість відеоконтенту (до 5 хвилин), якість поданого матеріалу, продумати запитання для дискусії з учнями після перегляду.

Наприклад, при вивченні теми «Далекосхідний культурний регіон» учням можна запропонувати переглянути в/ф «Китайський живопис» і дати відповідь на запитання:

1.Що вам стало відомо про особливості китайського живопису?

2. Розгляньте деякі живописні твори китайських майстрів. Які думки та почуття вони викликають особисто у вас?

3. Чому так часто художники зверталися до зображення життя оточуючої природи?

Можна продемонструвати відеоконтент без звуку з промовлянням вчителя або учнів за темою уроку.

Наприклад, д/ф «Мистецтво Японського саду»:

1. Що об'єднує японську поезію, живопис і мистецтво створення саду?

2. Знайдіть відповідність у настроях, які виражені у пейзажі та віршах, спробуйте передати власні враження. Зверніть увагу на рядки з трактату Ван Вея «Таємниця живопису»: «Далекі фігури – усі без ртів, далекі дерева – без гілок, далекі вершини – без каміння. Вони, як брови,

тонкі, неясні. Далека течія – без хвиль. Вони у висоті з хмарами рівні. Така у цьому відвертість!»

При проведенні підсумкових уроків у формі конференції з тем: «Поетична хвиля українського кіно» (10-11 кл.) учням можна запропонувати підготувати доповіді на питання:

1. *"Тіні забутих предків" режисера С.Параджанова (1965) – мистецький маніфест українського "поетичного кіно".*

2. Народна музика у фільмі – вияв духовності народу.

3. Образ Івана Палійчука (І.Миколайчук) – втілення ідеї гармонії єдності природи і людини, протесту проти прагматизму, утвердження духовного начала людини.

4. Міжнародний тріумф картини "Тіні забутих предків".

5. "Поетичне кіно" 60-х рр. – "золотий вік" українського кінематографа ("Криниця для спраглих", "Білий птах з чорною ознакою", "Камінний хрест" тощо).

6. Характерні особливості "поетичного кіно".

7. Драматична доля фільмів "поетичного кіно".

Виступи учнів можна чергувати з переглядом уривків із х/ф «Тіні забутих предків», «Білий птах з чорною ознакою», «Кам'яний хрест» тощо.

При проведенні підсумкових уроків у формі конференції з тем: «Образотворче мистецтво ХХ століття» (9 клас):

1. *Майстри живопису символізму – Гюстав Моро, Арнольд Бьоклін, Мікалоюс Чюрльоніс, Михайло Врубель.*

2. Модерн в образотворчому мистецтві – Густав Клімт, Анрі Тулуз-Лотрек, Обрі Вінсент Бердслі, Микола Реріх.

3. Майстри та шедеври зарубіжної архітектури.

4. Фовізм Анрі Матиса.

5. Кубізм Пабло Пікасо.

6. Сюрреалізм Сальвадора Далі.

7. Супрематизм Казимира Малевича.

На даному уроці пропонується використовувати фрагменти з д/ф «Казимир Малевич. Чорний квадрат», «Гауді», «Сальвадор Далі».

Перед переглядом фільму важливо викликати в учнів прагнення сприйняти та засвоїти зміст, тому треба підкреслити важливість застосування інформаційних матеріалів, зазначити, що зміст переглянутих відеокадрів допоможе під час бесіди, відповіді, дослідження питання.

Використовуючи на уроках мистецтва відеоконтент, можна досягти:

- більш глибокого розуміння навчального матеріалу через образне сприйняття,
- посилення його емоційної дії,
- «занурення у епоху», яку вивчають;
- зрозуміти авторську концепцію, скритий смисл,
- опрацьовувати інформацію;
- створювати власні коментарі до фільму тощо.

Отже, демонстрування й прослуховування завжди поєднуються зі словом, що забезпечує органічну єдність відео візуальної інформації зі змістом уроку, активізує сприймання й засвоєння знань.

Запитання і завдання для самостійної роботи

1. Переглянути відеоконтент, визначити мету перегляду (етап уроку), розробити питання до відео:
   - **1 гр. – Олександр Довженко** https://www.youtube.com/watch?v=LVBPyTGfzM4&list=RDCMUCHq5vXBXgKpU0_Nxl8pDKyw&index=24

     2 гр. – Владислав Городецький https://www.youtube.com/watch?v=hZeoB9fjlJQ&list=RDCMUCHq5vXBXgKpU0_Nxl8pDKyw&index=8
2. Робота в групі:

✓ обговорити відеосюжет,

✓ визначити мету перегляду (етап уроку),

✓ обговорити власні питання,

✓ записати 5 питань від групи (Таблиця) для учнів до/після перегляду відео,

✓ представити власну роботу

3. **Заповнення таблиці**

1 гр. – Олександр Довженко https://docs.google.com/spreadsheets/d/1WLdtfU1gST_uEWKsBSXa8WPIS8yo2LddxsneTdFqd50/edit?usp=sharing

2 гр. – Владислав Городецький

https://docs.google.com/spreadsheets/d/12eNyE8Epqme9JLFkzY0iXZm506nJKACipSgZUJfFVJc/edit?usp=sharing

ДИСТАНЦІЙНА / САМОСТІЙНА РОБОТА

Індивідуальні навчально-дослідні завдання до Кредиту 1

1. Проаналізувати зміст Державного стандарту початкової загальної освіти, роль предмету «Мистецтво». Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-п#Text
2. Виписати з Державного стандарту початкової загальної освіти значення термінів: загальні результати навчання, здобувач освіти, змістова лінія, обов'язкові результати навчання, освітня галузь, початкова освіта. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-п#Text
3. Заповнити таблицю. Виписати з Державного стандарту початкової загальної освіти ключові компетентності та їх значення:

Ключова компетентність	Пояснення терміну

   Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-п#Text
4. Проаналізувати п.19 (мистецька освітня галузь) Державного стандарту початкової загальної освіти, виписати мету та вимоги до здобувачів освіти. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-п#Text
5. Проаналізувати зміст Державного стандарту базової середньої освіти. Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898

6. Проаналізувати ключові компетентності з Державного стандарту базової середньої освіти. Порівняти з ключовими компетентностями з Державного стандарту початкової загальної освіти. Створити порівняльну таблицю.
7. Проаналізувати п.9 з Державного стандарту базової середньої освіти. Якими є наскрізними в усіх ключових компетентностях вміння?
8. Виписати з Державного стандарту базової середньої освіти мету освітньої галузі Мистецтво, компетентнісний потенціал, обов'язкові результати навчання учнів, рекомендовану, мінімальну та максимальну кількість навчальних годин за циклами навчання (5—6, 7—9 класи).
9. Проаналізувати п.12 з Державного стандарту базової середньої освіти. Пояснити з яких компонентів складаються вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів. Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898
10. Проаналізувати п.19 Державного стандарту базової середньої освіти. Виписати мету мистецької освітньої галузі, базові знання (додаток 19), вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з мистецької освітньої галузі (додаток 20). Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898
11. Проаналізувати програми для початкової школи (див. Список використаної літератури №1-4). Виписати

компетентності, які формуються в процесі вивчення інтегрованого курсу «Мистецтво».

12. Проаналізувати програми для основної школи (див. Список використаної літератури №5). Виписати компетентності, які формуються в процесі вивчення інтегрованого курсу «Мистецтво».
13. Проаналізуйте методичні прийоми викладання.
14. Розробіть художньо-педагогічну драматургію уроку з використанням методичних прийомів.
15. Підготуйте матеріал для використання прийому «Здивуй!». При вивченні якої теми його найкраще запроваджувати?
16. Оберіть тему уроку. Напишіть текст для використання прийому «Фантастичне доповнення».
17. Підготуйте матеріал для прийому «Знайдіть відповідь».
18. Розробіть кросворд з 4 варіантами виконання. Теми уроку оберіть самостійно.
19. Підготуйте матеріал (аркуші з назвами термінів, назвами творів живопису та скульптури) для прийому «Жива скульптура».
20. Розробіть ритмічну партитуру для прийому «Первісний оркестр».
21. Запропонуйте варіанти використання лего-цеглинок.
22. Переглянути фрагмент вебінару з теми «Використання лего-цеглинок на уроках мистецтва» за посиланням: https://www.youtube.com/watch?v=gUhNyTmVWhY&list=PLzjnZQuekRF-Sqw5GMwYTI4H1PHjA6wIO&index=4 (54:24 – 59:35).
23. Розробити музикограми для музичних творів для учнів.

24. Підібрати твори живопису для прийому «Картини, що звучать». Розробити завдання для використання даного прийому.

25. Переглянути відеоконтент, визначити мету перегляду (етап уроку), розробити питання до відео:

1 гр. – Олександр Довженко https://www.youtube.com/watch?v=LVBPyTGfzM4&list=RDCMUCHq5vXBXgKpU0_Nxl8pDKyw&index=24

2 гр. – Владислав Городецький https://www.youtube.com/watch?v=hZeoB9fjlJQ&list=RDCMUCHq5vXBXgKpU0_Nxl8pDKyw&index=8

26. Робота в групі:

- ✓ обговорити відеосюжет,
- ✓ визначити мету перегляду (етап уроку),
- ✓ обговорити власні питання,
- ✓ записати 5 питань від групи (Таблиця) для учнів до/після перегляду відео,
- ✓ представити власну роботу

20. Заповнення таблиці

1 гр. – Олександр Довженко https://docs.google.com/spreadsheets/d/1WLdtfU1gST_uEWKsBSXa8WPIS8yo2LddxsneTdFqd50/edit?usp=sharing

2 гр. – Владислав Городецький

https://docs.google.com/spreadsheets/d/12eNyE8Epqme9JLFkzY0iXZm506nJKACipSgZUJfFVJc/edit?usp=sharing

Плани практичної роботи

Практична робота №1

Тема: Урок мистецтва в закладі загальної середньої освіти: методи, методичні прийоми (2 год.)

1. Аналіз програми «Мистецтво» 1-2 клас.
2. Аналіз програми «Мистецтво» 3-4 клас.
3. Аналіз програми «Мистецтво» 5-9 клас.
4. Аналіз програми «Мистецтво» 10-11 клас.
5. Зміст і структура навчального підручника Мистецтво 8, 9 клас.
6. Зміст і структура навчального підручника Мистецтво 10-11 клас.

Завдання: розробка і проведення на практиці методичних прийомів відповідно до індивідуального навчально-дослідного завдання.

Практична робота №2

Тема: Використання відеоконтенту на уроках мистецтва (2 год.)

Підбір відеоконтенту до уроків з мистецтва. Презентація, розробка питань до учнів.

Перевірочні тести до Кредиту 1

Оберіть всі правильні відповіді (1)

1. Інтегрований курс «Мистецтва» охоплює навчання:

А) 5-7 класи

Б) 1-11 класи

В) 1-4 класи

Г) 5-9 класи

Д) 10-11 класи

2. У змісті курсу мистецтва інтегруються:

А) музична, образотворча та мистецько-синтетична складова

Б) музична та образотворча складова

В) музична та літературна складова

Г) образотворча та природнича складова

Д) музична, образотворча та математична складова

3. Навчання в початковій школі пропонується авторами програми за змістовими лініями:

А) художньо-творча діяльність, сприймання та інтерпретація мистецтва, комунікація через мистецтво

Б) творча діяльність, здоров'я, музика

В) діяльність, ініціативність, інноваційність

Г) комунікація, інформаційність, технологічність

Д) спів, малювання, танці

4. Змістова основа інтегрованого курсу мистецтва в початковій школі охоплює теми:

А) природа

Б) абетка музики

В) абетка мистецтв

Г) абетка живопису

Д) танець

5. Змістова основа інтегрованого курсу мистецтва в 5 класі охоплює теми:

А) Види і мова мистецтв

Б) Абетка мистецтв

В) Жанри мистецтва

Г) Стилі та форми поширення мистецтва

Д) Напрямки в мистецтві

6. Змістова основа інтегрованого курсу мистецтва в 6 класі охоплює теми:

А) Види і мова мистецтв

Б) Абетка мистецтв

В) Жанри мистецтва

Г) Стилі та форми поширення мистецтва

Д) Напрямки в мистецтві

7. Змістова основа інтегрованого курсу мистецтва в 7 класі охоплює теми:

А) Види і мова мистецтв

Б) Абетка мистецтв

В) Жанри мистецтва

Г) Стилі та форми поширення мистецтва

Д) Напрямки в мистецтві

8. Змістова основа інтегрованого курсу мистецтва в старшій профільній школі охоплює теми:

А) Жанри мистецтва

Б) «Мистецтво культурних регіонів світу»

В) Види і мова мистецтв

Г) Стилі та форми поширення мистецтва

Д) Напрямки в мистецтві

9. Метод навчання, джерелом знань є усне або друковане слово:

А) наочний

Б) практичний

В) словесний

Г) математичний

Д) природничий

10. Метод навчання, джерелом знань виступають предмети, явища, які можна переглядати

А) наочний

Б) практичний

В) словесний

Г) математичний

Д) природничий

11. Метод навчання, коли учень отримує знання та виробляє вміння, виконуючи практичні дії

А) наочний

Б) практичний

В) словесний

Г) математичний

Д) природничий

12. Елемент художньо-педагогічної драматургії уроку мистецтва, етап емоційної установки, повідомлення теми.

А) Експозиція (або вступ або інтродукція)

Б) Зав'язка

В) Розробка (розвиток)

Г) Розв'язка уроку (завершення)

Д) Післядія

13. Елемент художньо-педагогічної драматургії уроку мистецтва, етап, який відповідає за те, щоб зацікавити учнів темою уроку.

А) Експозиція (або вступ або інтродукція)

Б) Зав'язка

В) Розробка (розвиток)

Г) Розв'язка уроку (завершення)

Д) Післядія

14. Елемент художньо-педагогічної драматургії уроку мистецтва, етап занурення у проблемну ситуацію

А) Експозиція (або вступ або інтродукція)

Б) Зав'язка

В) Розробка (розвиток)

Г) Розв'язка уроку (завершення)

Д) Післядія

15. Елемент художньо-педагогічної драматургії уроку мистецтва, етап, на якому проводиться перевірка засвоєних знань

А) Експозиція (або вступ або інтродукція)

Б) Зав'язка

В) Розробка (розвиток)

Г) Розв'язка уроку (завершення)

Д) Післядія

16. Елемент художньо-педагогічної драматургії уроку мистецтва, етап, який проводиться учнями у вільний час

А) Експозиція (або вступ або інтродукція)

Б) Зав'язка

В) Розробка (розвиток)

Г) Розв'язка уроку (завершення)

Д) Післядія

17. Прийом який був впроваджений і активно використовується у НУШ для навчання музичної грамоти, ознайомлення і закріплення музичних понять, засобів музичної виразності:

А) Лего-цеглинки

Б) Здивуй!

В) Кросворд

Г) Первісний оркестр

Д) Жива скульптура

18. Прийом музикування з використанням мушлів, камінців тощо та власне тіло (боді перкашн).

А) Лего-цеглинки

Б) Здивуй!

В) Кросворд

Г) Первісний оркестр

Д) Жива скульптура

19. Прийом, в якому використовується пластичне втілення термінів, змісту картин та скульптур.

А) Лего-цеглинки

Б) Здивуй!

В) Кросворд

Г) Первісний оркестр

Д) Жива скульптура

20. Прийом, при якому учні отримують від вчителя завдання перевтілитись у якусь певну людину (композитора, співака), отримав назву:

А) «Перетворення»

Б) Графіті

В) Галерея

Г) Драматичний театр.

Д) Кути

21. Інсценування на загальновідомих фактах це:

А) Рольова гра

Б) Перевтілення

В) Галерея

Г) Баскетметод

Д) Графіті

Оберіть всі правильні відповіді (3)

22. Ключові слова для опанування мистецтвом:

А) відчути

Б) закріпити

В) прийняти позицію іншого

Г) засвоїти

Д) створити

Кредит 2

ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ УРОКУ МИСТЕЦТВА

Тема 4. Технологія кооперованого навчання

Тема 5. Технології діалогу

Тема 4

Технологія кооперованого навчання

Ключові слова: технологія, педагогічна технологія, кооперація, кооперовані групи, кооперoване навчання, прийоми

Поняття *педагогічної технології* міцно ввійшло у педагогічний лексикон. Аналіз поняття «технологія» свідчить, що слово «технологія» походить від грецького techne – мистецтво, майстерність та logos – наука, поняття. У тлумачному словнику сучасної української мови зазначається, що технологія – це сукупність знань, відомостей про послідовність окремих виробничих операцій у процесі виробництва чого-небудь.

Термін «педагогічна технологія» щодо навчального процесу було вжито у 1886 р. англійцем Джеймсом Саллі (1842 – 1923), але дискусія з приводу того, чи є педагогічна технологія певним інструментом навчання й виховання, яким може оволодіти кожний педагог, триває дотепер.

Педагогічна технологія пов'язана з освітнім процесом - діяльністю вчителя та учнів, структурою, засобами, методами і формами такої діяльності. Педагогічна технологія є змістовним узагальненням, що вбирає суть усіх означень різних авторів. Отже, педагогічна технологія – це *засоби досягнення освітньо-виховних цілей у спільній діяльності вчителя і учнів: методи та організаційні форми навчання.*

Методика, на відміну від технології, це - певним чином побудована *система конкретних методів*, покликаних для вирішення якого-небудь конкретного завдання, для досягнення поставленої

мети; це певний *опис* прийомів, способів, технік педагогічної діяльності в окремих освітніх процесах.

Педагогічна технологія має специфічні сутнісні *ознаки*. До таких специфічних сутнісних ознак належать:

- ***концептуальність*** (передбачає опору технології на конкретну наукову концепцію або систему уявлень);
- ***діагностичне визначення цілей і результативності*** (полягає в гарантованому досягненні цілей, ефективних результатів за оптимальних затрат для досягнення певного стандарту навчання);
- ***коригованість*** (можливість постійного оперативного зворотного зв'язку, послідовно орієнтованого на чітко визначені цілі);
- ***візуалізація*** (передбачає використання аудіовізуальної та електронно-обчислювальної техніки, а також конструювання та застосування різноманітних дидактичних матеріалів і оригінальних наочних посібників)
- ***економічність*** (виражає якість, яка забезпечує резерв навчального часу, оптимізацію праці педагога і досягнення запланованих результатів у найстисліші строки);
- ***алгоритмізованість, проектованість, цілісність, керованість*** (передбачає легке відтворення конкретної технології будь-яким педагогом у будь-якому освітньому закладі).

Критерії ефективності результатів застосування педагогічної технології (оцінювання):

- засвоєння знань (глибина, усвідомленість, системність, ціннісно-смислове ставлення, дієвість, міцність, самостійність тощо);
- розвиток ціннісних орієнтацій;
- самореалізація вчителя та учня;
- зміна стосунків у педагогічному процесі;

- специфічне мислення (діалектичність, проблемність, аналітичність тощо).

Основою інноваційних педагогічних технологій є *інтерактивне (взаємодіюче) навчання* – переклад англомовного терміну interactive learning, що означає научіння (стихійно або спеціально організоване), яке грунтується на взаємодії, та навчання, яке побудовано на взаємодії «inter» – «взаємний», «akt» – «діяти». Інтерактивний – означає *здатність взаємодіяти або знаходитися в режимі бесіди, діалогу з будь-чим (наприклад, комп'ютером) чи з будь-ким (людиною).* Таким чином, інтерактивне (взаємодіюче) навчання – це, перш за все, діалогічне навчання, в процесі якого здійснюється взаємодія вчителя та учнів.

Основна *характеристика інтерактивного навчання*:

- це спеціальна форма пізнавальної діяльності;
- навчальний процес організовано таким чином, що практично всі учні залучені до процесу пізнання, мають можливість розуміти й рефлектувати з приводу того, що вони знають і думають;
- створюються комфортні умови навчання, при яких учень відчуває свою успішність, свою інтелектуальну значущість, що в свою чергу впливає на продуктивність процесу навчання;
- спільна діяльність учнів в процесі пізнання, засвоєння навчального матеріалу означає, що кожен робить свій індивідуальний внесок, відбувається обмін знаннями, ідеями, засобами діяльності.

Метою інтерактивного навчання є створення комфортних умов навчання, при яких учень відчуває свою успішність, свою інтелектуальну досконалість, що робить продуктивним сам освітній процес; набуття учнями інтеркультурної компетентності — готовності, здатності до комунікативної і кооперативної діяльності, оволодіння комплексом відповідних умінь.

Правила інтерактивного навчання:

• уміння слухати партнерів і виявляти до них прихильність, доброзичливість, толерантність;

• уміння переконувати, аргументувати власну думку, керувати емоційним станом;

• уміння дискутувати, підтримувати зворотний зв'язок, ініціювати спілкування, доходити компромісу;

• уміння взаємодіяти, співпрацювати, встановлювати ділові контакти, працювати в парі, малих групах, колективно.

Яким має бути *учитель-організатор інтерактивного навчання*?

- ненав'язливим організатором і керівником навчальної діяльності слухачів;
- виконувати специфічні функції – постановка спільних завдань навчання, забезпечення необхідною інформацією, консультування, контроль;
- готовим до будь-яких запитань, критики, корекції завдань і змін засобів спільної роботи в ході поточної навчальної діяльності з боку тих, хто навчається;
- організовувати учасників навчання на безпосередню участь в обговоренні окремих завдань навчальної діяльності;
- організовувати діяльність кожного учасника навчального процесу таким чином, щоб він брав безпосередню участь у контролі та оцінюванні спільно виконуваної роботи;
- здійснювати підсумкову оцінку діяльності.

Яким повинен бути *учасник* (учень/учениця) *інтерактивного навчання*?

- Навчитися ставити перед собою навчальні завдання, самовизначатися, контролювати свою навчальну діяльність

щодо поставлених завдань, домагатися запланованого результату і вибирати найбільш раціональний шлях пошуку необхідних для цього засобів розумової або організаційної роботи, щоб стати самостійним суб'єктом навчальної діяльності;

- Розвивати навчальну активність, яку необхідно розуміти як спроможність здійснювати якомога більшу кількість спроб і різноманітних засобів для досягнення визначеної мети;
- Визначати проблеми в ході навчання;
- Навчитися рефлексії своє навчальної діяльності.

Кооперація (співробітництво) – це спільна діяльність для досягнення загальних цілей. У межах спільної діяльності індивідууми прагнуть одержати результати, що є вигідними для них самих і для всіх членів групи.

В основі навчальної діяльності кооперованих груп – міжособистісна навчальна взаємодія. Міжособистісна взаємодія зберігає в собі всі позитивні моменти суб'єкт – суб'єктної взаємодії, розв'язуючи нові проблеми, пов'язані з становленням естетично розвиненої, морально-духовної особистості учня засобами виховного діалогу (спілкування).

Принцип навчання: одержавши інструкції від вчителя, учні об'єднуються у невеликі групи, потім вони виконують отримане завдання – доти, поки всі члени групи не зрозуміють і не виконають його успішно. Спільні зусилля приводять до того, що всі члени групи прагнуть до взаємної вигоди.

Кооперована (співробітницька) технологія навчання ґрунтується на ідеї необхідності підготовки відповідальних, творчих, активних людей, які шанують дивертисивність (різноманітність)

поглядів, культур, методів навчання. У її основі лежить організація кооперованого, співробітницького навчання учнів за допомогою групової роботи.

Кооперованому навчанню присвячено багато досліджень, що проводяться у США. Концепції Абрахама Маслоу та Джерома Брюннера лежать в основі розробки методів спільного кооперативного навчання (грунтуються на колективних формах організації навчальної діяльності учнів), таких популярних нині в освітніх колах США.

Теорія кооперованості в Америці була розроблена Мортоном Дойгемом у 1940-х роках. Мадлен Хантер розробила свою концептуальну систему, користуючись якою та моделюючи окремі її положення, ми можемо застосовувати її в групах учнів. Інші дослідники, такі як Спенсер Каган у Ріверсайді (Каліфорнія), Шльомо Шаран (Ізраїль), Девід Дервіс та Роберт Славін у гімназії Джонса Хопкінса (Каліфорнія), дали розвиток деталізованим підходам до проблеми, а також випробували її на практиці. Найбільший доробок у цій галузі належить професору освітньої технології Девізу Джонсону. Отже, якщо й існує у США освітня технологія, яка має серйозну емпіричну підтримку, то це – *кооперoване навчання*.

Теоретичним підґрунтям цієї моделі (кооперованих груп) стали кілька концепцій соціал-конструктивізму. Однією з найбільш важливих із них уводиться поняття «зона найближчого розвитку», розроблена психологом і філософом Л.Виготським. Друга – це концепція метакогнітивності. Згідно з популярною серед американських педагогів тезою Л.Виготського значною мірою *мета навчання* учня досягається десь у точці, яку він називає «зоною найближчого розвитку» і яку він визначає як «відстань між рівнем актуального розвитку, на якому відбувається незалежне розв’язання

проблеми, і рівнем потенційного розвитку, на якому розв'язання проблем відбувається під керівництвом дорослого або у взаємодії з більш здібними однолітками». Здібні учні можуть сприяти навчанню тих, хто виявляє менші здібності в цій галузі. Одним із мотиваційних чинників кооперованого навчання є відмінності в уміннях, знаннях членів групи: одні учні мають більші знання та вміння в одній сфері, а решта – в іншій. Зона найближчого розвитку в кожній групі збільшується за рахунок учнів із вищим рівнем знань і вмінь, що надає можливість іншим виконувати завдання, розв'язання яких за подібних умов було б для них неможливим протягом якогось певного часу.

Метакогнітивність, за визначенням Дж.Флейвеля, це рівень особистості щодо її власних когнітивних процесів, а також усього того, що їх стосується. Здібні учні опановують мета когнітивні знання про себе, про навчальні завдання, над вирішенням яких вони працюють, і про стратегію, яку вони можуть використати, виконуючі ці завдання. Обговорення, з'ясування питань є складовими кооперованого навчання, які ставлять учнів перед необхідністю вправляння в уміння метакогнітивності. Бути метакогнітивним – означає бути постійно обізнаним з тим, що особистість розуміє чи не розуміє у вирішенні навчального завдання, і бути спроможним використовувати стратегії певного типу тоді, коли процес навчання переривається. Ці якості відіграють вирішальну роль у процесі переходу учнів до активної участі в процесі навчання.

Модель кооперованого навчання є альтернативою традиційному навчанню і використовується в усіх типах американських шкіл та шкіл Фінляндії. Ця модель має декілька назв: американський вчений Девід Джонсон визначає її як «навчальне використання малих груп», що дає змогу учням працювати разом із максимальним засвоєнням матеріалу,

а Р.Славін зауважує, що модель належить до «навчальних методів, в яких учні всіх рівнів поведінки працюють разом у напрямі розв'язання групового завдання».

Девід Джонсон виділяє п'ять необхідних компонентів ефективних ситуацій (базових елементів) кооперованого навчання:

- Позитивна взаємозалежність;
- Взаємодія підтримки «пліч-о-пліч»;
- Індивідуальна відповідальність;
- Уміння спільно працювати в малій групі;
- Групова обробка результатів.

Ефективність навчання в малих групах залежить від того, наскільки кожний член групи усвідомить важливість роботи разом і взаємодії через взаємодопомогу. Це може бути виконано шляхом упровадження п'яти базових елементів у досвід малих груп. В результаті ці елементи стають інструментом для розв'язання проблем, пов'язаних із роботою груп.

Розглянемо кожний запропонований елемент:

- ***Позитивна взаємозалежність*** – компонент такої ситуації, коли успіх кожного члена групи залежить від іншого учасника цієї групи. У позитивно взаємозалежних групах кожний учень має два обов'язки: він повинен знати обсяг навчального матеріалу і, крім того, повинен забезпечити вивчення цього матеріалу кожним іншим членом групи. Більш того, члени групи мають усвідомлювати значення цієї позитивної взаємозалежності й координувати свої зусилля з товаришами по навчальній групі.

  Усі члени групи відчувають себе пов'язаними один з одним заради досягнення загальної мети. Кожна особистість повинна робити все можливе для досягнення успіху групи в цілому. Без

успіху окремої особистості неможливий успіх групи. Учні мусять повірити, що «тонути» або «плисти» вони мають тільки разом.

- ***Взаємодія підтримки «пліч-о-пліч» (вербальна взаємодія, особистісна взаємодія, взаємодія обличчя до обличчя)***, коли члени групи перебувають у тісній близькості один до одного, діалог здійснюється так, що сприяє успіху. При цьому учні пояснюють, сперечаються, співпрацюють та пов'язують матеріал, вивчений сьогодні, з тим, який вони засвоїли раніше.

  Вербальна взаємодія – це безпосередній взаємообмін, при якому учні сприяють успішному виконанню навчальних завдань кожному із них, при цьому допомагаючи один одному, підтримуючи, схвалюючи тощо.

- ***Індивідуальна відповідальність***, яка виявляється в ефективних кооперованих групах шляхом оцінювання кожного іншим членом групи. Це переслідує дві мети. По-перше, якщо члени групи повинні допомагати один одному, то їм слід знати, хто потребує допомоги та якої. По-друге, кожен повинен знати, що група кооперованого навчання не є місцем, де інші виконують усю роботу, де можна «сховатись».

  Особиста відповідальність робить кожного члена групи відповідальним за досягнення в навчанні. Зрозуміло, що кожен член групи мусить навчатися. Не може бути свідомих аутсайдеров, кожен повинен «тягнути» свій власний «вантаж».

- ***Уміння спільно працювати в малій групі (соціальні навички).*** Учнів треба вчити лідерству, спілкуванню, формувати в них довіру до ближнього, прищеплювати навички вирішення конфліктів. Якщо в учнів немає соціальних навичок, кооперoване навчання багато в чому втрачає свою вартість.

Вміння спільно співпрацювати в малих групах є передумовою ефективної діяльності груп кооперованого навчання. Лише перебування учнів в умовах, коли треба працювати разом, сприяє прогресу кожного. До вмінь і якостей, що потрібні для успішної роботи в малих групах, належать знайомство їх один з одним, формування довірливих відносин, правильне спілкування, сприйняття й підтримка кожного, конструктивне розв'язання конфліктів.

- ***Групова обробка результатів.*** Періодично члени групи повинні оцінювати те, наскільки добре й плідно вони працюють разом і які є шляхи для покращення цієї роботи.

Отже, обробка результатів – це обговорення членами кооперованих груп питання функціонування групи – наскільки ефективно вона працювала для розв'язання навчальних завдань. Ця форма діяльності, вважають учені, повинна використовуватися кожного разу, коли робота виконується в співпраці, оскільки вона є вагомим чинником поліпшення функціональності.

Дія базових елементів:

1. Групи кооперованого навчання базуються на позитивній взаємозалежності кожного члена групи. Цілі формулюються так, що члени групи цінують один одного та дбають про академічні успіхі та соціальні досягнення інших.
2. Учні відповідальні за те, щоб оволодіти матеріалом та заохочують успіхи інших. Прогрес як окремої особистості, так і групи відслідковується й оцінюється.
3. Лідерство поділяється між членами групи.
4. Від членів групи очікують, що вони нададуть допомогу один одному для успішного виконання загальної роботи.

5. Учні використовують цільову розмову як механізм розуміння. Розмова допомагає кращому розумінню ідей, веде за собою дослідження, сприяє персоналізації інформації.
6. Цілі учнів фокусуються на максималізації навчання так само, як і на встановленні ефективних взаємин між членами групи.
7. Соціальні навички, необхідні учнями для виконання спільної роботи (лідерство, уміння спілкуватися, встановлення довіри, розв'язання конфліктів), навчають, їх розвивають та відпрацьовують.
8. Учитель та учні аналізують, наскільки ефективно функціонує група. Ставляться цілі для покращення роботи групи.
9. Члени групи встановлюють близькість та необхідний діалог для успішного досягнення цілей команди.

Якщо кооперoване навчання здійснюється ефективно, слід очікувати:

- Підвищення самооцінки;
- Збільшення досягнень;
- Збільшення соціальної підтримки;
- Доречної поведінки;
- Навичок кооперації;
- Внутрішньої мотивації;
- Зростання активності;
- Кращого ставлення до школи;
- Кращого ставлення до вчителів;
- Більш позитивного психологічного контролю та самоконтролю.

- Кооперoване навчання є груповою формою роботи, але не кожна групова робота є кооперованою.

КООПЕРОВАНІ ГРУПИ	ТРАДИЦІЙНІ ГРУПИ
ПОЗИТИВНА ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ	-
УЧНІ ВІДПОВІДАЛЬНІ ЗА СЕБЕ Й БЕРУТЬ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ТОВАРИШІВ ПО ГРУПІ	УЧНІ ВІДПОВІДАЮТЬ ЛИШЕ ЗА СЕБЕ
ЧЛЕНСТВО В ГРУПІ РІЗНОРІДНЕ	ЧЛЕНСТВО В ГРУПІ ОДНОРІДНЕ
КОМАНДА БУДУЄТЬСЯ НА ДОВІРІ, ВІДКРИТОСТІ ТА ГРУПОВІЙ ЗГУРТОВАНОСТІ	БРАКУЄ ДІЯЛЬНОСТІ, СПРЯМОВАНОЇ НА СТВОРЕННЯ КОМАНДИ
ЧЛЕНИ КОМАНДИ ПОДІЛЯЮТЬ МІЖ СОБОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЛІДЕРСТВО	ПРИЗНАЧАЄТЬСЯ ОДИН ЛІДЕР
СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК НАВЧАЮТЬ, ВІДПРАЦЬОВУЮТЬ ЇХ НА ПРАКТИЦІ, НА НИХ БУДУЄТЬСЯ НАВЧАННЯ	СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК НЕ НАВЧАЮТЬ
УЧИТЕЛЬ ПОСТІЙНО СПОСТЕРІГАЄ ЗА РОБОТОЮ ГРУПИ	МОНІТОРІНГ НЕ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ

Джером Брюннер визначив соціальний бік кооперованого навчання: “*Людина повинна відповідати за інших, діяти разом у напрямку досягнення мети*”. Це він називає взаємодією. Брюннер вважає взаємодію основою активного навчання: «*Де необхідні спільні дії, де потрібна взаємодія, щоб досягти поставлених групових цілей, відбувається процес залучення індивіда до навчання, вироблення компетентності, яка необхідна для групи*».

Види кооперованого навчання

Навчання в парах змінного складу (колективний спосіб навчання - КСН) полягає у тому, що об'єднані в пари учні навчають один одного в процесі так званого організованого діалогу. Склад пар постійно змінюється. Учень/учениця, вивчивши тему, пояснює її іншим членам груп і, в свою чергу, вислуховує пояснення інших. Заняття проводяться без уроків та розкладу.

Групова (фронтальна) форма організації навчальної діяльності учнів/учениць передбачає навчання однією людиною (здебільшого вчителем/вчителькою) групи учнів та учениць чи цілого класу. За такої організації навчальної діяльності кількість слухачів завжди більша, ніж тих, хто навчає. Усі учні/учениці в кожен момент часу працюють разом чи індивідуально над одним завданням із наступним контролем результатів. На традиційному уроці найчастіше використовують групову (фронтальну) форму організації навчальної діяльності здобувачів середньої освіти. Усі спроби осучаснити класно-урочну систему, позбавити її притаманних їй недоліків були пов'язані з використанням у рамках уроку ще й парної та колективної форм.

Колективна (кооперативна) форма навчальної діяльності учнів – це форма організації навчання у малих групах учнів/учениць, об'єднаних спільною освітньою метою. За такої організації навчання вчитель/вчителька керує роботою кожного учня/учениці опосередковано, через завдання, якими спрямовує діяльність групи. Кооперативне навчання відкриває для здобувачів можливості співпраці зі своїми однокласниками та однокласницями, дозволяє реалізувати природне прагнення кожної людини до спілкування, сприяє досягненню учнями/ученицями високих результатів засвоєння знань та формування вмінь. Така модель легко й ефективно

поєднується з традиційними формами і методами навчання і може застосовуватися на різних етапах. Почуття групової належності дає учням/ученицям можливість подолати труднощі, які постають на їхньому шляху. Коли діти навчаються разом, вони відчувають істотну емоційну та інтелектуальну підтримку, яка дає їм можливість вийти далеко за рамки їх нинішнього.

Прийоми кооперованого навчання

«Знайди помилку». Учитель/учителька повідомляє учням/ученицям, що буде викладати матеріал (повторення вивченого, узагальнення), в якому навмисно розмістив десять помилок. Завдання здобувачів: уважно слухати й фіксувати помилки. Робота розпочинається після ознайомлення учнів/учениць з системою оцінювання.

Серед помилок є дві-три, які помітить кожен здобувач, ще дві-три – типові, інші помилки приховані таким чином, що знайти їх стає все важче. Визначити їх – значить дійсно мати гарні знання з предмету.

«Митець та твір». Клас поділяється на дві групи: перші отримують картки з автором твору, другі - репродукцію картини та її назву. Кожен «автор» повинен знайти свій «твір». Цю гру можна використовувати не лише на уроках повторення, але й при вивченні нового матеріалу.

«Слово – речення – запитання – відповідь». Учитель/учителька під час повторення теми звертається до учнів/учениць з певними завданнями. Вказує на першого/у і говорить: «слово». Учень/учениця виділяє ключове слово з теми. До другого учня/учениці звертається зі словами: «Речення». Учень/учениця повинні скласти речення, яке містить дане слово. Наступний учень/учениця ставить запитання відповідно до змісту даного, а четвертий, на якого вказав

вчитель/вчителька, - дає відповідь так, ніби запитання було задано йому.

Наприклад: при вивченні теми «Образотворче мистецтво України XVII – XVIII століть». Може бути створений такий ланцюжок: **«***Слово* – портрет. *Речення* – герої українських парадних портретів зображались ідеалізованими, тобто кращими ніж є насправді. *Запитання* – визначте функції парадного портрету. *Відповідь* – представити певну значну особу в усій його гідності та значущості».

При вивченні теми «Український авангард» запропонувано такий ланцюжок: «*Слово* – супрематизм. *Речення* – основоположником нового мистецького напрямку супрематизму, який від латинського означає найвищий, є Казимир Малевич. *Запитання* – що є характерним для супрематизму? *Відповідь* – для цього напряму характерне поєднання найпростіших геометричних фігур різних кольорів і розмірів, що складають урівноважені асиметричні композиції, сповнені внутрішнього руху».

«Формулюй – Ділись – Слухай – Створюй». Члени групи спочатку особисто формулюють відповіді, кожний проговорює їх вголос (ділиться) та слухає формулювання інших. Потім разом створюють повну відповідь.

Наприклад, учні в парах обговорюють такі питання:

1. Проаналізуйте пам’ятку Київської Русі – Софійський собор як образ церкви.
2. Розгляньте Софію Київську як образ Всесвіту.
3. Доведіть, що мистецтво Київської русі має характерну особливість – софійність, яка полягає в єдності краси і мудрості.
4. Складіть промову «Софія Київська – одне із 100 чудес світу» (використовуйте матеріали з роману П.Загребельного «Диво»).

Кожна пара (в четвірках) слухає відповіді іншої, потім разом готує спільний варіант відповіді. Така робота підвищує інтерес до уроку мистецтва, розвиває їх ініціативу, робить здобувачів повноправними учасниками уроку, вчить працювати спільно, створює рівні стосунки між учнями/ученицями та психологічну атмосферу творчості, допомагає глибше сприймати твори мистецтва, естетично переживати їх та співпереживати, дає можливість брати активну участь у художньо-естетичній діяльності, розвиває здатність до власної інтерпретації творів мистецтва.

*«**Сліпий та поводир**»*. Учні/учениці працюють у парі, отримуючи ролі (сліпого та поводиря). Учень/учениця, який/яка грає роль поводиря отримує картку з репродукцією картини (або фото з архітектурною спорудою чи скульптурою тощо), вони повинні так розповісти про цю картину (архітектурну споруду, скульптуру), не називаючи назву і автора, щоб учень/учениця, який/яка грає «сліпого» відгадав/ла, про яку картину йдеться мова. Така робота викликає зацікавленість й інтерес у здобувачів, дає можливість застосувати свої знання на практиці у нетрадиційній формі.

«Графіті». Кожній кооперованій групі з трьох або чотирьох членів надається частина ватману та різні кольорові фломастери (один для кожного члена групи, що дозволяє відобразити внесок кожного учасника). Потім перед кожною групою ставиться певне запитання (для кожної групи – інше), тема, проблема або висловлювання, на які вони дають відповіді. Протягом короткого часу кожна група в кімнаті пише власні «графіті» (слова, фрази, символи) на певну, задану їй тему. Потім учитель пропонує припинити роботу й просить кожну групу передати їхні аркуші з графіті іншій групі. Процес повторюється знову, але тепер кожна група працює над новою темою,

яку почали інші. Процес триває доти, доки власний аркуш не повернеться до кожної групи. Потім усією групою учні читають «нові» коментарі, обговорюють і роблять висновки.

«Галерея». Кожному учаснику/учасниці групи видається від 4 до 6 маленьких кружечків, на яких записані ідеї, вироблені групою. Потім учнів просять читати й передавати один одному підписані картки. Після того, як усе прочитано, вони розміщують кружечки біля тих ідей, які вони підтримують, використовуючи всі кружечки. Ідеї, які отримали найбільшу підтримку за кількістю кружечків, мусять бути записані. До них можна звертатися, ухвалюючи якісь певні рішення або плани.

«Дистанційний диктант». Диктант, який проводить вчитель/вчителька для перевірки знань учнів з термінів та їх значення. Може проводитися за певними варіантами.

1 варіант - за термінами, коли вчитель/вчителька диктує не слова, а значення (пояснення) слів. Учні уважно слухають, визначають слова та піднімають картку з відповідним терміном. Такий варіант може використовуватись на початку уроку для актуалізації знань.

Наприклад (5 кл.): «упорядковане чергування музичних звуків» (ритм); «основна музична думка вокального чи інструментального твору, образний зміст якої вира- жений одним голосом» (мелодія); «співзвуччя, елемент музичної мови» (гармонія); «музичний супровід основної мелодії вокального чи інструментального твору» (акомпанемент); «створений народом невеликий куплетний музично-поетичний твір» (народна пісня); «багатоголосний музичний твір, у якому кожний голос виконує ту саму мелодію, але в різний час» (канон); «ліричні поетично- музичні твори, у яких відбиті почуття,

переживання, думки людини, пов'язані з її особистим життям, подіями в сім'ї, родинними стосунками» (родинно-побутові пісні).

2 варіант - за мистецькими прикладами. Вчитель пропонує учням певні ілюстрації до музичних тем або ескізи декорацій до певних опер чи балетів (можна в групах, різні). Учитель ставить підряд декілька музичних фрагментів, називаючи їх номери. Учні повинні обрати той номер, який як вони вважають відноситься до їх зображувального ряду і прокоментувати свій вибір.

Наприклад (5 клас), пропонується прослухати українську народну пісню «Ой ходить сон коло вікон» і переглянути запропоновані репродукції картин – Катерина Дудник «Сон», Ігор Гойняк «Народна пісня», М.Малинка «Гуцульський танець», В.Дувірак «Аркан». Після прослуховування учні/учениці повинні обрати репродукцію картини, яка співзвучна музиці (Катерина Дудник «Сон»), пояснити власну думку.

«Жива газета». Цей прийом може використовуватися на початку або наприкінці уроку. Учням пропонується згадати, все що вони знають з заданої теми і викласти свою інформацію одним реченням, розпочинаючи свою відповідь словами : «А чи знаєте ви, що..».

Наприклад, «Культура Франції» - *«А чи знаєте ви, що прекрасна колекція творів імпресіоністів знаходиться у переробленому із залізничного вокзалу музеї Орсе, який був відкритий у 1986р.? А чи знаєте ви, що у самому центрі Парижу, на острові Сітє, у XII – XIII ст. був збудований собор Паризької Богоматері – визнаний шедевр готичного стилю?»* тощо.

«Триступеневе інтерв'ю» (Каган, 1990). Учні/учениці працюють в кооперованій групі і беруть інтерв'ю один в одного на

певну тему. Наприклад, у групі з трьох учасників учень №1 бере інтерв'ю у учня/учениці №2 , а учасник №3 у цей час записує ключові аспекти відповіді. Ролі змінюються після кожного інтерв'ю, що дозволяє всім членам групи взяти інтерв'ю в кожного учасника. Цей прийом можна використовувати:

- ✓ *Як очікувану установку* - «Які питання ви б хотіли досліди під час вивчення цієї теми?» або «Що ви вже знаєте на цю тему?»
- ✓ *Для того щоб поділитися особистим досвідом або висловити особисту думку* - «Якщо б ти міг потрапити в майбутнє чи минуле, де б ти хотів опинитись? Який період часу ти б хотів вибрати?»
- ✓ *Для того щоб підбити підсумок уроку* - «Про що ти хотів би дізнатись більше в результаті сьогоднішнього уроку?»; «Яка ідея була для тебе найбільш значущою сьогодні та чому? Що б ти хотів змінити в уроці? Що б ти міг зробити, щоби покращити сьогоднішнє навчання?»
- ✓ *Для того щоб перевірити домашнє завдання* - «Які ключові моменти в матеріалі, який ти сьогодні готував?»; «Що було найбільш цікавою частиною твого домашнього завдання чи найбільш важкою?»
- ✓ *Для того щоб досліджувати концепції в тих чи інших сферах* - «Як ваша родина приділяє увагу музично-естетичному (культурному) розвитку?»; «Які музеї, театри, картинні галереї відвідуєте?»; «Що є гіпотезою чи передбаченням цього погляду?»

«Скажи й переключайся». У процесі роботи кооперованих груп учасники послідовно дають відповіді на запитання або обговорюють тему дискусії за сигналом учителя/учительки. Після того, як тема

дискусії визначена, перший учасник починає давати відповіді на запитання або висловлювати власну позицію стосовно даної теми, другий учасник у цей час уважно слухає. За сигналом ролі змінюються. Тоді другий партнер відповідає, а перший уважно слухає і т.д. Може відбутися кілька змін протягом періоду часу, визначеного для дискусії.

«Зупинись… Починай… Продовжуй…». Учитель/учителька роздає групам аркуші паперу, 1 на групу, на якому зазначена тема, над якою буде працювати група та накреслені колонки із заголовками: ЗУПИНКА, ПОЧАТОК, ПРОДОВЖЕННЯ. Учні та учениці під час обговорення чи між обговореннями певного питання або теми, пояснюють, чому група має зупинитися, почати або продовжувати обговорення проблеми (теми). Відповіді членів групи збираються, змішуються й розподіляються між учасниками.

«Кути». Учитель/учителька готують великі аркуші-наліпки з паперу із зазначенням різних визначень теми. Завдання учнів обрати ті визначення, з якими вони погоджуються. Дані аркуші-наліпки розвішуються у різних кутах класної кімнати. Потім кожен учень/учениця обирає окремий аспект відповіді на запитання вчителя та прямує у відповідний кут. Після дискусії учитель/учителька навмання вибирає пари з кожного кута для того, щоб учні висловили свої думки перед класом. Наявність представників з кожного кута урізноманітнює перспективи та забезпечує можливості для вибору.

«Один залишається / три йдуть». Учні розподіляються на групи (4 - 5 особи) за кожен стіл (стіл №1, стіл №2, стіл №3 тощо). Учитель/учителька нумерує столи за ходом годинникової стрілки і просить учнів/учениць розрахуватися в групі від одного до чотирьох або п'яти. Далі учасникам пропонується питання для обговорення або ставиться певне завдання. Після того як вони попрацюють над

завданням протягом 15хвилин, учитель/учителька просить усіх учнів з №1 підвестися та перейти за наступний стіл (№2, №3 тощо). Коли всі учні з №1 перейдуть за нові столи, учитель просить підвестися всіх з №2, їм треба перейти від стола з №1 за стіл №3, від стола №2 - за стіл №4 тощо. Учні з №3 переходять через два столи на третій від них, рахуючи від стола №1 - за стіл №4 тощо. Учні з №4 або №5 повинні залишитися за своїми початковими столами. Учитель/учителька просить учасників, які прийшли за нові столи, провести інтерв'ю із членом основної (першої) групи, який залишився за цим столом, й дізнатися в нього, як ця група відповіла на запитання. Вони ведуть записи та готуються доповісти про ці відповіді за своїм власним столом. Учень/учениця, який/а залишився за своїм власним столом, повинен якомога чіткіше пояснити відповіді своєї групи на це питання. Через 5 - 6 хвилин пропонується всім повернутися за свої початкові столи й доповісти, чого вони дізналися за іншими столами. У кожного учня/учениці має бути в розпорядженні 3 хвилини, щоб доповісти про те, що він дізнався.

«Займи позицію». Використовується для перевірки знань учнів термінів, для розвитку вмінь аргументувати власну позицію. Заздалегідь учитель/учителька повинні приготувати стікери «За», «Проти», «Це складне для мене питання», які розвішуються в різних кутах класної кімнати. Учитель пропонує дискусійне питання і просить учасників визначити власну позицію щодо даного питання. Залежно від своєї думки учні розміщуються в кутах біля певного стікера, «голосуючи ногами». Після того, як учні обрали свій кут, учитель пропонує висловити свою думку, обґрунтувати її і запропонувати всім, хто її підтримує, обговорити її і навести свої аргументи в її захист.

«Ключове слово». Підсумок уроку проводиться самими учнями та ученицями, використовуючи лише одне ключове слово, за допомогою якого вони можуть відзначити, що саме сподобалось на даному уроці.

«Рухаймося!». Учитель пропонує учням встати і виконати певні рухи, які будуть свідчити про те, що відбувалася на уроці і як це оцінюють учні. Значення рухів, які будуть використовуватися, обговорюються заранне. Це можуть бути наступні рухи: присісти - дуже низька оцінка, негативне ставлення; плескання по стегнам стоячи - невисока оцінка, байдуже ставлення; руки догори - задовільна оцінка, спокійне ставлення; плескання у долоні - гарна оцінка, позитивне ставлення; показ руками жесту «супер» - дуже висока оцінка, захоплення.

«Я – Ти – Ми». Цей прийом був розроблений швейцарськими педагогами Петером Галліна і Урсом Рафом. Навчальний матеріал не презентується учителем/учителькою безпосередньо, а подається частками у вигляді певних завдань, які учні повинні вирішити самостійно. Процес розподіляється на 3 фази (3 етапи), які відбуваються протягом певного часу, який виділяє вчитель/вчителька.

ФАЗА	**ОПИС**
Підготовча фаза	Учитель формулює проблему. Представлена проблема повинна носити відкритий характер, проте не повинна своєю надмірною складністю відштовхувати учнів від роздумів над нею.
Фаза «Я»	Учень самостійно розмірковує над проблемою. На даному етапі мова не йде про те, щоб учні правильно відповіли на питання. Тут

	відбувається перший збір ідей, думок, можливих питань до поставленої проблеми. Учні можуть помилятися, робити припущення. Також на даному етапі учні відзначають незрозумілі для себе моменти в проблемі, що вимагають подальшого пояснення.
Я роблю це так!	
Фаза «Ти»	Учень порівнює свої результати з результатами партнера (наприклад, сусіда по парті) або в своїй групі. На цій фазі дані всередині групи узагальнюються, і група приходить до спільної думки, спільного рішення. На даному етапі мова не йде про те, щоб група перейняла найкраще рішення. Кожен член групи збагачує своє розуміння питання шляхом розгляду рішень інших членів групи. Учні також вчаться міркувати над чужим рішенням.
А як це робиш ти?	
Фаза «Ми»	Групи дискутують між собою, і клас приходить до узагальненого вирішення проблеми. Важливим є також сприйняття отриманого рішення як загального продукту. Таким чином, учні вчаться працювати в групах.
Ми будемо робити це так!	

Прийом «Я-Ти-Ми» найбільше підходить для ситуацій коли проблема має кілька (або навіть безліч) рішень або проблему можна вирішити різними способами (при одному правильній відповіді).

Запропоновані означені прийоми кооперованого навчання надають можливість учням та ученицям у інтерактивній та нетрадиційній формі поповнити необхідний запас знань та інтелектуальних навичок, перевірити свої знання та вміння, сформувати предметні компетентності.

Запитання і завдання для дистанційної / самостійної роботи

1. Проаналізуйте термін «педагогічна технологія». Дослідить історію виникнення та впровадження.
2. Проаналізуйте сутнісні ознаки педагогічної технології.
3. Надайте характеристику інтерактивного (взаємодіючого) навчання.
4. Яким повинен бути вчитель, який впроваджує інтерактивне навчання?
5. Яким повинен бути учасник (учень/учениця) інтерактивного навчання?
6. Проаналізуйте теорію кооперативності, хто її започаткував, які основні принципи?
7. Охарактеризуйте п’ять необхідних компонентів ефективних ситуацій (базових елементів) кооперованого навчання, які визначив Девід Джонсон.
8. Чим відрізняється дія кооперованих груп від дії традиційних груп?

9. Проаналізуйте види кооперованого навчання, охарактеризуйте їх зміст.

10. Проаналізуйте прийоми кооперованого навчання. Які з них ви б впровадили на уроках мистецтва?

11. Розробіть тексти з помилками з тем мистецтва. Оберіть клас і тему. Використайте розроблений текст при впровадженні прийому «Знайди помилку».

12. Підготуйте роздатковий матеріал для прийому «Митець та твір».

13. Перегляньте використання прийому «Слово – речення – запитання – відповідь» на уроці мистецтва, проаналізуйте відповіді учнів. Оберіть тему уроку і запропонуйте власний варіант інформаційного ланцюжок. Перегляд за посиланням: https://www.youtube.com/watch?v=zV2z80qu5Cg&list=PLzjnZQuekRF_OECW03IHXH0100UVkvmpJ&index=15

14. Підготувати картки з питаннями до відповідних тем з уроків мистецтва для прийому «Графіті».

15. Підготувати матеріал відповідно до обраного уроку з мистецтва для прийому «Дистанційний диктант»

16. Переглянути прийом «Жива газета» в дії на уроці мистецтва за посиланням: https://www.youtube.com/watch?v=7z7cbyOyaRo&list=PLzjnZQuekRF_OECW03IHXH0100UVkvmpJ&index=14

17. Підготувати матеріал до проведення прийому «Скажи й переключайся».

18. Підготувати наповнені аркуші для груп для проведення прийому «Зупинись… Починай… Продовжуй».

19. Підготувати аркуші-наліпки з відповідними визначеннями теми для прийому «Кути».

20. Підготувати питання для проведення прийому «Один залишається / три йдуть». Провести фрагмент уроку з мистецтва з використанням прийому.

21. Підготувати матеріали для проведення прийому «Я – Ти – Ми». Провести на практичній роботі з групою.

Тема 5.

Технології діалогу

Ключові слова: педагогічні технологія, технологія діалогу, фасилітація, дискусія, фасилітована дискусія, капелюшна дискусія

Сучасний урок мистецтва орієнтований на міжособистісну комунікацію, результатом якої є глибоке осягнення художнього (музичного) образу. Процес освоєння твору мистецтва передбачає діалог спілкування з твором мистецтва, міркування над ним, висловлювання своїх вражень, думок, оцінки, ставлення, усвідомлення його образного змісту тощо. У результаті відбувається розвиток усіх сфер духовного світу учнів, у тому числі й емоційно-вольової, діяльнісно-практичної; формуються морально-естетичні якості.

Діалог - це особлива емоційна мова особистісного проникнення в музику і живопис, стиль співтворчості педагога та учнів, художній сплав емоцій і почуттів, знань і сенсів, що народжуються тут і зараз. Діалог - це вміння швидко і тонко реагувати на зміну художньо-педагогічної ситуації, опинитися в новому образі, вміння разом «проживати» естетичні ідеї, узагальнені етичні смисли, які закодовані у творі композитором.

Основою *технології діалогу* або *діалогічної взаємодії* є спілкування як *цінність,* як *творчість,* як *спільний пошук* істини вчителем і учнем на уроці. Діалог виступає основною формою живого, реального спілкування учнів та учениць і твору мистецтва, що дає йому можливість установити діалог зі світом духовних цінностей, зрозуміти художнє «Я» твору, авторське ставлення до світу, спектр

його цінностей, відчути своє творче «Я», дійти висновку, що «без мистецтва людина прирікає себе на злиденну пайку радості, духовності, на існування у безколірному одноманітному світі».

Освоєння твору мистецтва відбувається через *переживання, розуміння та інтерпретацію*. Незважаючи на те, що на уроці вагомим є елемент розумового виховання, домінує конкретно-чуттєвий фактор: почуття, емоції тощо.

Методичними прийомами використання діалогу як педагогічної технології на уроках мистецтва можуть виступати наступні:

- Звучання на уроці одного і того ж твору в різних виконавських інтерпретаціях. Ця ситуація не дозволяє виносити однозначних думок типа «краще-гірше», а відкриває простір для поглиблення в збагненні художнього образу. *Наприклад,* 7 кл. Тема: «Сучасне аранжування класичних творів» пропонується прослухати твір *Й. С. Баха, Жарт (Скерцо) із Сюїти №2 у класичному виконанні; у виконанні оркестру Поля Моріа; Томазо Альбіноні – Ремо Джадзотто «Адажіо» (*Передайте свої враження від твору Й.-С. Баха. Як змінилася музика? Яке виконання сподобалося більше? Чому?).
- Порівняння двох або трьох різних вокальних творів на один і той же віршований текст.
- Слухання твору, виконаного відповідно до композиторського задуму, і його естрадно-джазової обробки (обов'язкова умова для цього завдання – висока якість обробки). *Наприклад,* 7 кл. тема «Аранжування класичних творів» Скерцо («Жарт») Й. С. Баха (аранжування Поля Моріа) (Чому, на вашу думку, ця музика залишається популярною вже майже півстоліття? Порівняйте інтерпретацію П. Моріа з виконанням, яке ви слухали раніше. Чи

змінилася музика?) *Людвиг ван Бетховен*, Місячна соната (частина перша) в аранжуванні Р. Клайдермана (Чи змінилася музика? Який емоційний стан викликала ця музика?)

- Виявлення неоднозначної залежності між засобом музичної виразності і характером музики, музичним образом.
- Зіставлення літературного і музичного образу. *Наприклад,* 6 кл. «Вільшаний король» сл. Й. Гете муз. Ф. Шуберта балада «Лісовий цар»: Які музичні образи виникають у вашій уяві? Схарактеризуйте емоційний стан головних героїв. За допомогою яких засобів музичної виразності композитор передає драматичний зміст твору? На якому інструменті виконується музичний супровід? Що він нагадує? Чи допомагає музика відчути драматизм твору?
- Життя «вічного сюжету» і його взаємодія з тим часом, в який до нього звернувся митець (добро і зло, кохання і ненависть тощо).
- Зіставлення музично-драматургічних меж розвитку окремого образу і всього твору.
- Вибір пісні для виконання з двох або трьох, запропонованих вчителем, за умови, що всі вони відповідають музично-драматургічному задуму уроку.

Завдання вчителя під час проведення технології діалогу - підтримати особисті висловлювання і судження учнів, оскільки це шлях до розвитку духовних і людських якостей дітей, пробудженню їх здібності в розумінні почуттів і думок інших людей, що дуже важливо у вихованні підростаючого покоління. Звичайно, важко та, загалом, і неможливо передбачити, чи запланувати, результати творчого діалогу. Тому вчитель повинен бути готовий до народження нових смислів, «вироблених» на уроці в ході діалогу.

Капелюшна дискусія (6 капелюхів Едварда де Боно). Основою даного прийому технології діалогу є робота з кольорами. Розпочнемо з притчі про старого капелюшника:

…Дуже-дуже давно, а можливо і не так і давно, жив на світі старий мудрий Капелюшник. У нього були золоті руки і прекрасна мудра душа. З усіх земних багатств у нього був лише кольоровий фетр, з якого він шив чудові капелюхи. Хоча люди помічали, що майстер дарував людям дещо більше, ніж прості капелюхи. Забираючи своє замовлення, одягнувши капелюх певного кольору, вони виходили з майстерні просвітленими і одухотвореними, рішучими і натхненими. Люди були дуже вдячні старому капелюшнику і прославляли його вміння на весь світ.

Йшли роки. І настав час, коли старий Капелюшник покинув цей світ, залишивши своїм шістьом синам славу великого майстра, майстерню, обрізки кольорового фетру і ... шість різнокольорових капелюхів – білий, чорний, жовтий, червоний, зелений і синій. Капелюхи були настільки вишукані, що мали належати дуже багатій і успішній людині.

- Напевно, основна батьківська спадщина - це ті гроші, які нам заплатить замовник різнокольорових капелюхів, - міркували сини майстра. - Вони коштують дуже дорого, і ми будемо багаті! Ми розділимо гроші порівну і відправимось мандрувати світом, щоб знайти свою долю, -планували вони.

Але час минав, а багатий замовник так і не з'явився. - Дивно, - міркували сини, - останнє замовлення майстра мало би дорого коштувати. Але раз за ним ніхто не приходить, може, ми залишимо ці капелюхи собі?

І сини вирішили розділити батьківський спадок між собою. - Я беру собі капелюх **білого кольору**, - заявив перший син. - Він такий витончений і чудовий, що, одягнувши його, я зможу увійти у вищий світ, красуватися на балах і прийомах. Я вже не буду відчувати себе сином простого капелюшника.

- А я вибираю **чорний капелюх**, - сказав другий син. - Чорний колір підходить до будь-якого костюма. У цьому капелюсі я буду суворим, представницьким та елегантним в будь-якій ситуації. Упевнений, він подарує мені гарну вдачу!

- А я, мабуть, виберу **жовтий**, - сказав третій син. - У наших краях так мало сонячних днів, я так сумую за ними. Жовтий капелюх, хоча і вимагає особливого костюма, подарує мені радість сонця і посмішку! А той, хто посміхається, - щасливий.

- Нехай моїм капелюхом стане **червоний!** - вигукнув четвертий син. - Я завжди мріяв виділятися з натовпу, мені завжди подобалося, коли на мене звертають увагу. У червоному капелюсі мене все будуть помічати!

- **Зелений капелюх** такий оригінальний! - зауважив п'ятий син. - Я ще нікого не бачив на вулиці в зеленому капелюсі, навіть на маскараді. Мені здається, зелений капелюх зробить мене законодавцем нової моди. Мені подобаються несподівані рішення, я беру зелений капелюх!

- Ви розібрали всі капелюхи, - мовив шостий син. - Мені залишається тільки взяти **синій**. Дивно, але ви звільнили мене від проблеми вибору. Я довірився долі і отримав те, що сам вибрав би в першу чергу! Проблема вибору ... – замислився шостий син, - треба, мабуть, поміркувати про це.

І ось спадок старого майстра було розділено між його синами. Вони дбайливо спакували обрізки кольорового фетру, закрили майстерню і в ранці вирушили кожен у свій бік.

Минуло чимало часу, перш ніж, підкоряючись якомусь особливому внутрішньому відчуттю, сини старого майстра знову зібралися всі разом під дахом батьківської майстерні. Сидячи біля вогню, кожен з них розповів свою історію, і всі були вражені тим, як спадок Капелюшника вплинув на них.

Син, який взяв собі **білий капелюх**, став важливою людиною, він займав високий пост радника в одній могутній країні. Він був чіткий і неупереджений. Викладаючи історію свого життя, він перераховував факти і події, опускаючи свої переживання. Брати дивувалися таким змінам, але слухали з великою повагою.

Господар **чорного капелюха** став критичним і уїдливим. Розповідаючи про людей, з якими його звела доля, він влучно і барвисто описував їх слабкі сторони, створюючи гротескні портрети. Здавалося, він живе в країні дріб'язкових і тупуватих людей, хоча було відомо, що жителі міста, де оселився другий син майстра, були гідними громадянами. Тим часом цей син Капелюшника зробив непогану кар'єру, так як умів випереджати помилкові рішення місцевого бургомістра.

Жовтий капелюх зробив третього сина Капелюшника невиправним оптимістом. Виявляється, він живе в кращому в світі місті, жителі якого чудові люди. Він радіє сонцю, яке сходить і заходить, розводить квіти і займається благодійністю.

Поки брати розповідали свої історії, один з них постійно вскакував і сідав, то радісно аплодував, то в розпачі заламував руки, то роздратовано кидав свій **червоний капелюх**. Брати спостерігали за

ним з цікавістю - адже не кожен вміє так емоційно реагувати на життєві пригоди. Виявилося, четвертий син Капелюшника став актором, сценічне ім'я якого було відомо всім братам! Господар червоного капелюха був актором без амплуа. Завдяки своїй емоційності і чутливості він геніально грав і драматичні, і комічні, і трагічні ролі. Володар червоного капелюха став дуже знаменитим. Але ось біда, в звичайному житті йому так і не вдалося навчитися стримувати свої емоції ...

Коли черга розповідати історію дійшла до п'ятого сина Капелюшника, той мовчки розклав на столі фотографії. Брати глянули і побачили свого брата в оточенні знаменитих людей. Ось йому потискує руку президент найсильнішої держави, ось він дає інтерв'ю знаменитому журналістові, ось він бере участь у відкритті своєї виставки ... Господар **зеленого капелюха** був знаменитий, але скромний. Він був освіченим у різних галузях, прекрасно малював, писав вірші і музику. До всього, за що він брався, він підходив незвично, нетрадиційно. На його рахунку було чимало винаходів. Найбільші компанії запрошували його консультантом, його ідеї принесли успіх багатьом людям.

І ось останній з синів Капелюшника зняв свій **синій капелюх**. І всі брати побачили, скільки знання, мудрості і любові випромінюють його очі. Він став Учителем, багато людей приходили до нього за порадою, а король довірив йому виховання власного сина ...

Обговоривши зміни, що відбулися в їхньому житті, брати зрозуміли, яку дивовижну спадщину залишив їм батько. І вирішили вони… помінятися капелюхами для того, щоб поглянути на світ з іншого боку. Так вони розвинули в собі нові якості, що дозволили їм стати щасливими.

Зміна капелюхів – ключова ідея методу де Боно.

З того часу пройшло багато, а може і трохи, часу, але різнокольорові капелюхи переходять з рук в руки, і дозволяють себе одягати тим, хто хоче навчитися чомусь новому ...

Процес використання 6 капелюхів:

Білий капелюх: уявити обставини питання (факти)

Зелений капелюх: уявити ідеї про те, як слід його вирішити

Жовтий капелюх: оцінити переваги ідей – перерахувати їх

Чорний капелюх: оцінити недоліки ідей – перерахувати їх

Червоний капелюх: довідатись про інстинктивні відчутті кожного члена групи щодо альтернатив

Синій капелюх: зробити висновок

Наприклад: після знайомства з темою «Рок-опера», запропонувати учням завдання: ви митець, якому замовили написати рок-оперу на високу тему про видатну особистість в історії людства. Визначте про кого буде ваша рок-опера і поясніть чому. Якою музикою ви її озвучите.

Фасилітована дискусія - прийом технології діалогу, який впроваджується на уроках мистецтва щодо обговорення певного твору образотворчого чи музичного мистецтва. Опис даної технології та її експериментальне дослідження та впровадження на уроках мистецтва в закладах загальної середньої освіти України було зроблено вченим – педагогом, автором концепції художньо-естетичного виховання, доктором філософії в галузі освіти Л.М.Масол. Розглядаючи цю технологію, Л.Масол зазначає, що сам термін «*фасилітація»* (від латин, fasilis — легкий, англ. fasilitate — полегшувати, допомагати) - це технологія навчання, принциповою особливістю якої є опосередкована участь педагога в колегіальному самонавчанні учнів.

Отже, фасилітована дискусія полягає в колективному обговоренні певної проблеми, що має на меті колегіально наблизитися до результату (знаходити рішення, відкривати нові ідеї, утворювати консенсус) за допомогою певних стратегій, спрямовуючих запитань і спеціальних прийомів ведучого – фасилітатора.

Базові підходи до технології такого спрямованого колективного обговорення творів мистецтва на уроках у загальноосвітній школі були розроблені американськими фахівцями А. Хаузен та Ф. Єнавайном для міжнародної програми «Формування образного мислення» (VTS).

«Вузловими» моментами цієї технології є: *алгоритм запитань* для спрямування дискусії та основні методичні поради, що допоможуть правильно її організувати.

Технологія спрямована на розвиток уміння учнів пильно спостерігати, розмірковувати про зміст художніх творів, що стає можливим завдяки багатозначності образів мистецтва, їх здатності інтригувати й пробуджувати різні думки [12, 90].

Важливою відмінністю цієї діалогової технології є відсутність для учнів/учениць додаткової інформації про авторів творів, час їх створення, художні засоби тощо. Здобувачі повинні навчитися «зчитувати» інформацію щодо змісту твору з самого твору без додаткової інформації. Запитання, які використовуються при введенні дискусії – це запитання відкритого типу, які передбачають низку можливих відповідей. Завдяки певній послідовності уведення запитань до дискусії, учні відповідають на них, застосувавши свої попередньо набуті знання, що дає можливість їм систематизувати їх і закріпити те, що раніше вивчалося.

Л.Масол пропонує наступний алгоритм уведення запитань:

Твір образотворчого мистецтва	**Твір музичного мистецтва**
- Що відбувається на цій картині?	- Що відбувається в музичному творі?
- Що ще відбувається на картині?	- Що ще відбувається в музичному творі?
- Що можна сказати про це зображення?	- Що можна сказати про мелодію, динаміку, темп твору?
- Що ще ви тут помітили? Хто може щось додати? Хто може доповнити? Можливо, хтось помітив те, про що ще не говорили?	- Що ще ви тут помітили? Хто може щось додати? Хто може доповнити? Можливо, хтось помітив те, про що ще не говорили?
- Що ти тут бачиш такого, що дозволяє тобі так думати?	- Що ти тут почув такого, що дозволяє тобі так думати?

Ці питання спонукають учнів та учениць тренувати свої асоціативні здібності, висловлювати свої припущення, обговорювати, розвивати комунікативні навички, міркувати, використовувати свої знання в нових ситуаціях.

Розглянемо приклад проведення фасилітованої дискусії на уроках мистецтва. Дискусія проводилася відповідно до картини Т. Шевченко «Циганка-ворожка», назва попередньо не оголошувалась.

Т.Шевченко. Циганка-ворожка

Запитання вчителя/вчителькі	**Відповіді учнів/учениць**
1. Що відбувається на цій картині?	«зустріч двох жінок; розмова між незнайомими жінками; жінка просить милостиню»;
2. Що ще відбувається на цій картині?	«собака насторожено зустрічає жінку; дитина дивиться на собаку; дівчина розгубилася»;
3. Що ви можете сказати про дівчину?	«ця дівчина українка, тому що вона вбрана в український костюм, так як на голові у неї вінок, то вона не заміжня (заміжні носили хустки)»;
4. Що ви можете сказати про жінку?	«вона не схожа на українку (незвичний одяг, хустка у смужках), вона заміжня (на голові хустка), має дитину. Обличчя

	дитини і жінки дуже темне, можливо вони або молдовани, або цигани. Жінка бідна, тому що іде з палкою і несе дитину, яка так пильно вдивляється, бо, можливо, хоче їсти. Може вона протягує руку дівчині і просить хліба?»,
5. «Як ви вважаєте, чому руки жінок простягнуті одна до одної?»	спочатку учні дали відповідь: «*можливо хочуть привітатися*», через декілька секунд, скасовуючи власну відповідь, відповіли: *«вони ворожать*». Так учні самостійно прийшли до певних висновків.
6. Як би ви назвали цю картину?	«Ворожіння», «Доля» тощо «Циганка-ворожка».

Така методика спонукає учнів до співставлення, тренування асоціативних здібностей, міркування та використовування своїх знань у нових ситуаціях.

Формою уроків з використанням технологія діалогу є урок - дослідження, урок – запитання вчителю, урок-дискусія: дерево рішень, вільні дебати, урок- ток-шоу тощо. Розглянемо деякі з них.

Урок - дослідження, на якому учні досліджують одну з проблем або гіпотез, яка їм запропонована. Наприклад, загальне запитання для класу

«*Мистецтво відображає культуру чи змінює її?*». Щоб дати відповідь на це запитання, учні можуть бути розподілені на групи, які досліджують питання пов'язане з творчістю композитора, художника, стилевим напрямом в мистецтві тощо.

Наприклад, при вивченні теми: «Франція. Імпресіонізм», можна розподілити учнів на групи за напрямками дослідження:

- *культурологічна* студія, яка досліджує питання «Чи міг з'явитися імпресіонізм у XVIII ст.? Чому імпресіонізм виник саме в кінці XIX сторіччя?»;
- *аналітико-інформаційна* студія, яка працює над дослідженням історії виникнення терміну «імпресіонізм», над тезаріусом до уроку;
- студія *мистецтвознавців - дослідників живопису*;
- студія *скульптурознавців;*
- студія *музикознавців*;
- студія *мистецтвознавців, дослідників поширення імпресіонізму в інших країнах*).

Кожна студія досліджуючи своє власне питання повинна була дати відповідь на одне загальне питання: «***Мистецтво відображає культуру чи змінює її?***».

Урок-дискусія. Дискусія - це суперечка, словесне змагання, в якій кожен відстоює свою думку; (від лат. – розгляд, дослідження) – публічне обговорення або вільний вербальний обмін знаннями, судженнями, ідеями або думками з приводу певного дискусійного питання, проблеми. «У суперечках немає ні вищих, ні нижчих, ні звань, ні імен: важлива лише одна істина, перед якою рівні всі» (Р. Роллан).

Оскільки дискусія - це суперечка, то основною метою її проведення є: з'ясування різних точок зору, зіткнення яких допоможе

знайти істину, що, сприяє поглибленню знань і і формуванню світогляду учнів/учениць; виховання в учнів культури мовного спілкування під час суперечки; формування вміння дискутувати, просто і зрозуміло викладати свою точку зору, переконливо її доводити, спокійно вислуховувати доводи опонента тощо.

Дискусія дозволяє організувати живе спілкування, залучити всіх або більшість учасників в обговорення питання, припускає напругу думки, яка виникає в роздумах, в зіткненнях різних точок зору, стимулює мовну активність і самостійність судження. Проведення дискусії потребує певної підготовки, яка включає попередню підготовку (вибір теми, підготовка питань, вивчення матеріалу з питань, створення ініціативної групи з підготовки дискусії, оформлення приміщення тощо), проведення самої дискусії та підведення підсумків.

Питання, які використовуються при проведенні дискусії можна розподілити за типами:

Питання відкритого типу. Ці питання запроваджуються на початку дискусії. Вони починаються зі слів «що», «як», «де», «коли», «чому». Дані питання спрямовані на виявлення нових властивостей або якостей явищ і об'єктів.

Питання закритого типу. Це питання, які потребують однозначної відповіді, що складається з одного слова, часто просто «так» або «ні». Вони зазвичай спрямовані на з’ясування істинності чи хибності висловлювань, на перевірку інформації або обмеження можливостей вибору. Наприклад: «Чи правильно я зрозумів, що ...?», «Скільки разів відбувалася ця подія?», «Чи правда, що ...». Слід уникати великої кількості закритих питань. Вони зменшують ступінь участі відповідального й нагадують допит.

Питання навідні. Їх використовують для того, щоб підвести співрозмовника до відповіді, яку очікує почути їх автор. Цього підходу часто уникають, вважаючи його маніпулятивним. Приклади навідних запитань: «Ви ж розумієте, чому ми чинимо саме так, чи не так?», «Цей курс міг би бути корисним для вас, ви не знаходите?», «Хіба ви не вважаєте, що семінар може допомогти?».

Питання з підтекстом. Ці питання дещо стримують вільну відповідь людини, якій вони адресовані, але вони знімають тиск з респондента і переносять його на відповідь, заховану в підтексті. Наприклад: «Ви погодитеся з експертами, що варіант А краще, ніж варіант В?».

Питання зворотнього типу. Ці питання іноді можуть бути схожими на навідні, але вони використовуються для того, щоб показати розуміння, продемонструвати включеність у бесіду, розвинути відповідь або заохотити подальшою розмовою. Це такі питання, як: «Ви сказали, що без додаткових тимчасових витрат ці проблеми не вирішити?»

Тренувальні питання. Ці питання створюють зацікавленість, спрямовують увагу групи і стимулюють її активність, посилюють включеність у роботу, заохочують мислення: навіть коли задається питання риторичне і від групи не вимагається реакції, її учасники все одно замислюються над можливою відповіддю. Наприклад: «Хто ж, хоча б зрідка, не стикався з подібною проблемою?»

Теми, що можуть бути запропоновані для проведення дискусії:

- ✓ «Про смаки не сперечаються»
- ✓ «Поп-культура – «за» і «проти»
- ✓ «Чи потрібна сучасній людині культура?»
- ✓ «Куди ми йдемо? (сучасне мистецтво – «за» і «проти»)»

- ✓ «Чи потрібні рок-музиці кумири?»
- ✓ Чи можна вважати рок-музику сучасним міським фольклором?
- ✓ Диск-жокей – хто він? Конферансьє, вихователь смаків, організатор дозвілля?
- ✓ Класика джазу
- ✓ Кумири сучасної молоді
- ✓ Музика нашого міста
- ✓ Нові імена на українській естраді

- Види дискусій:
  - суперечка-монолог (людина сперечається сама з собою, «внутрішня суперечка»);
  - суперечка-діалог (полемізують дві особи);
  - суперечка-діалог (масова), беруть участь усі учасники;
  - суперечка-діалог (групова), сперечається група в присутності всіх учасників.

Діалогізм в процесі музичного навчання знаходить своє втілення в таких формах, як:

- діалог між учнем і педагогом на уроках;

- діалог між учнем і твором, а, отже, і композитором - автором твору - в процесі самостійних занять;

- діалог між школярами, виступаючими в ролі виконавців та учнями-слухачами;

- макродіалог між культурами, коли учень сприймає твори різних композиторів, отже, у програмі сполучаються різні культурні епохи.

Методичні прийоми, які може використовувати вчитель музичного мистецтва, дуже різноманітні: це і «запрошення» до розмови композиторів різних епох як носіїв певних жанрово-стильових напрямів, тобто, в якійсь

мірі наших сучасників, відношення до «голосу» вихованця як до дуже цінного, а значить, такого, який має право на «співпрацю» з класиком, оскільки це може бути використання діалогу між мистецтвами у вигляді взаємопроникнення тем, ідей тощо.

Запитання і завдання для дистанційної / самостійної роботи

1. Дослідить, що є основою технології діалогу або діалогічної взаємодії на уроці мистецтва.
2. Як відбувається освоєння твору мистецтва на уроці?
3. Запропонуйте методичні прийоми використання діалогу як педагогічної технології на уроках мистецтва. Наведіть приклади.
4. Дослідити творчий шлях британського психолога Едварда де Боно та його технологічний прийом «6 капелюхів». Запропонуйте варіанти проведення даного прийому на уроках мистецтва.
5. У чому особливості проведення Капелюшної дискусії (прийом «6 капелюхів»)?
6. Яка ключова ідея методу де Боно? Наведіть докази.
7. На прикладі матеріалу з уроку мистецтва поясніть процес використання 6 капелюхів.
8. У чому особливості впровадження фасилітованої дискусії?
9. Наведіть приклад проведення фасилітованої дискусії на уроках мистецтва.
10. Дослідить форми уроків з використанням технологія діалогу.

11. Дослідить і проаналізуйте форм уроків - дерево рішень, вільні дебати, урок- ток-шоу.

12. Перегляньте урок-дослідження за темою: «Франція. Імпресіонізм», проаналізувати з позиції вчителя та учнів. У чому особливість проведення уроку-дослідження? Яка технологія використовується на уроці? Перегляд за посиланням:

- 1ч.: https://www.youtube.com/watch?v=uj-wLX7Yz5A&list=PLzjnZQuekRF_OECW03IHXH0100UVkvmpJ&index=18
- 2ч.: https://www.youtube.com/watch?v=yZCp9ehDNfI&list=PLzjnZQuekRF_OECW03IHXH0100UVkvmpJ&index=19
- 3ч.: https://www.youtube.com/watch?v=23Ydljx3b68&list=PLzjnZQuekRF_OECW03IHXH0100UVkvmpJ&index=20

13. Охарактеризуйте питання, які використовуються при проведенні дискусії.

14. Запропонуйте теми, що можуть бути використовані для проведення дискусії.

15. Охарактеризуйте види дискусій.

16. У яких формах може виступати діалог в процесі музичного навчання?

ДИСТАНЦІЙНА / САМОСТІЙНА РОБОТА

Індивідуальні навчально-дослідні завдання до Кредиту 2

1. Проаналізуйте термін «педагогічна технологія». Дослідить історію виникнення та впровадження.
2. Проаналізуйте сутнісні ознаки педагогічної технології.
3. Надайте характеристику інтерактивного (взаємодіючого) навчання.
4. Яким повинен бути вчитель, який впроваджує інтерактивне навчання?
5. Яким повинен бути учасник (учень/учениця) інтерактивного навчання?
6. Проаналізуйте теорію кооперативності, хто її започаткував, які основні принципи?
7. Охарактеризуйте п'ять необхідних компонентів ефективних ситуацій (базових елементів) кооперованого навчання, які визначив Девід Джонсон.
8. Чим відрізняється дія кооперованих груп від дії традиційних груп?
9. Проаналізуйте види кооперованого навчання, охарактеризуйте їх зміст.
10. Проаналізуйте прийоми кооперованого навчання. Які з них ви б впровадили на уроках мистецтва?
11. Розробіть тексти з помилками з тем мистецтва. Оберіть клас і тему. Використайте розроблений текст при впровадженні прийому «Знайди помилку».

12. Підготуйте роздатковий матеріал для прийому «Митець та твір».
13. Перегляньте використання прийому «Слово – речення – запитання – відповідь» на уроці мистецтва, проаналізуйте відповіді учнів. Оберіть тему уроку і запропонуйте власний варіант інформаційного ланцюжок. Перегляд за посиланням: https://www.youtube.com/watch?v=zV2z80qu5Cg&list=PLzjnZQuekRF_OECW03IHXH0100UVkvmpJ&index=15
14. Підготувати картки з питаннями до відповідних тем з уроків мистецтва для прийому «Графіті».
15. Підготувати матеріал відповідно до обраного уроку з мистецтва для прийому «Дистанційний диктант»
16. Переглянути прийом «Жива газета» в дії на уроці мистецтва за посиланням: https://www.youtube.com/watch?v=7z7cbyOyaRo&list=PLzjnZQuekRF_OECW03IHXH0100UVkvmpJ&index=14
17. Підготувати матеріал до проведення прийому «Скажи й переключайся».
18. Підготувати наповнені аркуші для груп для проведення прийому «Зупинись… Починай… Продовжуй».
19. Підготувати аркуші-наліпки з відповідними визначеннями теми для прийому «Кути».
20. Підготувати питання для проведення прийому «Один залишається / три йдуть». Провести фрагмент уроку з мистецтва з використанням прийому.
21. Підготувати матеріали для проведення прийому «Я – Ти – Ми». Провести на практичній роботі з групою.

22. Дослідить, що є основою технології діалогу або діалогічної взаємодії на уроці мистецтва.
23. Як відбувається освоєння твору мистецтва на уроці?
24. Запропонуйте методичні прийоми використання діалогу як педагогічної технології на уроках мистецтва. Наведіть приклади.
25. Дослідити творчий шлях британського психолога Едварда де Боно та його технологічний прийом «6 капелюхів». Запропонуйте варіанти проведення даного прийому на уроках мистецтва.
26. У чому особливості проведення Капелюшної дискусії (прийом «6 капелюхів»)?
27. Яка ключова ідея методу де Боно? Наведіть докази.
28. На прикладі матеріалу з уроку мистецтва поясніть процес використання 6 капелюхів.
29. У чому особливості впровадження фасилітованої дискусії?
30. Наведіть приклад проведення фасилітованої дискусії на уроках мистецтва.
31. Дослідить форми уроків з використанням технологія діалогу.
32. Дослідить і проаналізуйте форм уроків - дерево рішень, вільні дебати, урок- ток-шоу.
33. Перегляньте урок-дослідження за темою: «Франція. Імпресіонізм», проаналізувати з позиції вчителя та учнів. У чому особливість проведення уроку-дослідження? Яка технологія використовується на уроці? Перегляд за посиланням:
    - 1ч.: https://www.youtube.com/watch?v=uj-wLX7Yz5A&list=PLzjnZQuekRF_OECW03IHXH0100UVkvmpJ&index=18

- 2ч.: https://www.youtube.com/watch?v=yZCp9ehDNfI&list=PLzjnZQuekRF_OECW03IHXH0100UVkvmpJ&index=19
- 3ч.: https://www.youtube.com/watch?v=23Ydljx3b68&list=PLzjnZQuekRF_OECW03IHXH0100UVkvmpJ&index=20

34. Охарактеризуйте питання, які використовуються при проведенні дискусії.
35. Запропонуйте теми, що можуть бути використовані для проведення дискусії.
36. Охарактеризуйте види дискусій.
37. У яких формах може виступати діалог в процесі музичного навчання?
38. Написання реферату «Моделі діалогових уроків музичного мистецтва» за темами:

- Моделі діалогових уроків музичного мистецтва: урок-диспут.
- Моделі діалогових уроків музичного мистецтва: урок-ток-шоу (дискусія в стилі телевізійного ток-шоу)
- Моделі діалогових уроків музичного мистецтва: урок – дослідження
- Моделі діалогових уроків музичного мистецтва: урок – дискусія
- Моделі діалогових уроків музичного мистецтва: урок-діалог.

Плани практичної роботи

Практична робота №3

Тема: Технологія кооперованого навчання (2 год.)

1. Суть кооперованого навчання.
2. Основні елементи кооперованого навчання
3. Види кооперованого навчання та особливості його застосування на уроках мистецького напрямку.

Робота в групах: розробка фрагменту уроку (теми) із застосуванням кооперованих технологій та їх проведення (показ) на занятті.

Практична робота №4

Тема: Технології діалогу (2 год.)

1. Сутність педагогічної технології.
2. Дискусія як метод групової взаємодії та її використання в процесі навчання на уроках мистецького спрямування.
3. Сучасні види групових дискусій та техніки їх організації.
4. Фасилітована дискусія як одна з форм педагогічного спілкування.
5. Евристична бесіда – словесний діалогічний метод навчання.

Практичні завдання:

1. Опрацювати матеріал у посібниках:

   1. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів / Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, Е. В. Бєлкіна, О. В. Калініченко, І. В. Руденко. – Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 256 с.; **С. 66-69; 78-87.**

   2. Масол Л. М. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання : метод. посіб. /

Л. М. Масол. – Харків: «Друкарня Мадрид», 2015. – 178 с.; С. 81 – 103.

2. Розробити завдання для евристичної бесіди щодо інтерпретації змісту творів мистецтва (для 3,4, 5,6,7 класу на вибір).

3. Обрати 1 твір образотворчого мистецтва з підручника «Мистецтво 8 кл.» (авт. Л. Масол), підготуватись до проведення фасиліт-технології у ролі учителя.

4. Розробити конспект уроку мистецтва 5 класу (підручник Л.Аристова, Н.Чєн) з використанням технології критичного мислення.

5. Робота в групах: розробка фрагменту уроку (теми) із застосуванням діалогових технологій та їх проведення (показ) на занятті.

Перевірочні тести до Кредиту 2

Оберіть всі правильні відповіді (1)

1. Уперше термін «педагогічна технологія» було ужито:
   А) Дж. Дьюї;
   Б) Л. Виготським;
   В) Джеймсом Саллі;
   Г) В. О.Сухомлинським.
2. До специфічних ознак педагогічної технології не відносяться:
   А) концептуальність;
   Б) довготривалість;
   В) коригованість;
   Г) алгоритмізованість.
3. Основою інноваційних педагогічної технології є:
   А) інтерактивне (взаємодіюче) навчання;
   Б) довготривалість;
   В) коригованість;
   Г) алгоритмізованість.
4. Учитель-організатор інтерактивного навчання має бути:
   А) авторитарним педагогом;
   Б) учителем - актором;
   В) організатором та координатором;
   Г) вихователем.
5. Основою педагогічної технології діалогічної взаємодії є:
   А) спілкування як творчість;
   Б) спілкування як гра;
   В) спілкування як досвід;
   Г) спілкування як проект.

6. Освоєння твору мистецтва за діалоговою технологією відбувається через:

А) вивчення фактів;

Б) аналіз;

В) гру;

Г) переживання, розуміння та інтерпретацію.

7. Використання діалогової технологіє це:

А) читання віршів;

Б) використання прийому «Ланцюжок асоціацій»;

В) звучання на уроці одного і того ж твору в різних виконавських інтерпретаціях;

Г) розповіді.

8. Порівняння двох або трьох різних вокальних творів на один і той же віршований текст це:

А) прийом діалогової технології;

Б) прийом ігрової технології;

В) прийом кооперованої технології;

Г) прийом проектної технології.

9. Слухання твору, виконаного відповідно до композиторського задуму, і його естрадно-джазової обробки це:

А) прийом кооперованої технології;

Б) прийом ігрової технології;

В) прийом діалогової технології;

Г) прийом проектної технології.

10. Зіставлення літературного і музичного образу це:

А) прийом кооперованої технології;

Б) прийом діалогової технології;

В) прийом ігрової технології;

Г) прийом проектної технології.

11. До моделі діалогових педагогічних технологій навчання відносять:

А) презентацію;

Б) вільні дебати;

В) конференцію;

Г) гру.

12. Дискусія передбачає:

А) наявність ігрової ситуації;

Б) наявність правил гри;

В) з'ясування різних точок зору;

Г) використанні ілюстрацій.

13. Перевага дискусії перед іншими формами навчання:

А) виховний аспект;

Б) інтеграція;

В) диференціація;

Г) організація живого спілкування.

14. Диспут у перекладі з лат. мови означає:

А) розмірковувати, сперечатися;

Б) гра;

В) взаємодія;

Г) групова взаємодія.

15. Відкриті питання дискусії це:

А) «Чи правильно…»;

Б) «Що», «як», «де»;

В) «Ви ж розумієте, чому…»;

Г) «Ви погодитеся з експертами, що..».

16. Закриті питання дискусії це:

А) «Чи правильно…»;

Б) «Що», «як», «де»;

В) «Ви ж розумієте, чому…»;

Г) «Ви погодитеся з експертами, що..».

17. Навідні питання дискусії це:

А) «Чи правильно…»;

Б) «Що», «як», «де»;

В) «Ви ж розумієте, чому…»;

Г) «Ви погодитеся з експертами, що..».

18. Питання з підтекстом це:

А) «Чи правильно…»;

Б) «Що», «як», «де»;

В) «Ви ж розумієте, чому…»;

Г) «Ви погодитеся з експертами, що..».

19. Слухання твору, виконаного відповідно до композиторського задуму, і його естрадно-джазової обробки це:

А) прийом кооперованої технології;

Б) прийом ігрової технології;

В) прийом діалогової технології;

Г) прийом проектної технології.

20. Основою педагогічної технології діалогічної взаємодії є:

А) спілкування як творчість;

Б) спілкування як гра;

В) спілкування як досвід;

Г) спілкування як проект.

21. Диспут у перекладі з лат. мови означає:

А) розмірковувати, сперечатися;

Б) гра;

В) взаємодія;

Г) групова взаємодія.

22. Питання з підтекстом це:

А) «Чи правильно…»;

Б) «Що», «як», «де»;

В) «Ви ж розумієте, чому…»;

Г) «Ви погодитеся з експертами, що..».

23. Перевага дискусії перед іншими формами навчання:

А) виховний аспект;

Б) інтеграція;

В) диференціація;

Г) організація живого спілкування.

24. Закриті питання дискусії це:

А) «Чи правильно…»;

Б) «Що», «як», «де»;

В) «Ви ж розумієте, чому…»;

Г) «Ви погодитеся з експертами, що..».

25. Відкриті питання дискусії це:

А) «Чи правильно…»;

Б) «Що», «як», «де»;

В) «Ви ж розумієте, чому…»;

Г) «Ви погодитеся з експертами, що..».

26. Освоєння твору мистецтва за діалоговою технологією відбувається через:

А) вивчення фактів;

Б) аналіз;

В) гру;

Г) переживання, розуміння та інтерпретацію.

27. Використання діалогової технологіє це:

А) читання віршів;

Б) використання прийому «Ланцюжок асоціацій»;

В) звучання на уроці одного і того ж твору в різних виконавських інтерпретаціях;

Г) розповіді.

28. Порівняння двох або трьох різних вокальних творів на один і той же віршований текст це:

А) прийом діалогової технології;

Б) прийом ігрової технології;

В) прийом кооперованої технології;

Г) прийом проектної технології.

29. Основою навчальної діяльності кооперованих груп є:

А) процес виховання

Б) міжособистісна навчальна взаємодія

В) процес музичного сприйняття

Г) хорова робота

Д) сприймання мистецтва

30. Визначте зайвий компонент з базових елементів кооперованого навчання:

А) позитивна взаємозалежність

Б) репродуктивне навчання

В) індивідуальна відповідальність

Г) взаємодія підтримки «пліч-о-пліч»

31. Компонент ситуації, коли успіх кожного члена групи залежить від іншого учасника цієї групи отримав назву:

А) позитивна взаємозалежність

Б) групова обробка результатів

В) індивідуальна відповідальність

Г) взаємодія підтримки «пліч-о-пліч».

32. Компонент ситуації, коли члени групи перебувають у тісній близькості один до одного отримав назву:

А) позитивна взаємозалежність

Б) групова обробка результатів

В) взаємодія підтримки «пліч-о-пліч»

Г) взаємодія підтримки «пліч-о-пліч».

33. Компонент оцінювання кожного іншим членом групи отримав назву:

А) позитивна взаємозалежність

Б) групова обробка результатів

В) індивідуальна відповідальність

Г) взаємодія підтримки «пліч-о-пліч».

34. Обговорення членами кооперованих груп питання функціонування групи це:

А) позитивна взаємозалежність

Б) групова обробка результатів

В) індивідуальна відповідальність

Г) взаємодія підтримки «пліч-о-пліч».

35. У кооперованому навчанні на відміну від звичайного групового навчання:

А) учні відповідають лише за себе

Б) учні відповідальні за себе й беруть відповідальність за товаришів по групі;

В) членство в групі однорідне

Г) призначається один лідер.

36. До прийомів кооперованого навчання не відноситься прийом:

А) Знайди помилку

Б) Слово – речення – запитання – відповідь

В) фасиліт-дискусія

Г) Формулюй – Ділись – Слухай – Створюй.

37. До прийомів кооперованого навчання не відноситься прийом:

А) Галерея

Б) Сліпий та поводир

В) Музичний лабіринт (баскетметод)

Г) Графіті.

38. Прийом кооперованого навчання, при якому члени групи спочатку особисто формулюють відповіді, проговорюють їх вголос та слухають формулювання інших, а потім разом створюють повну відповідь, отримав назву:

А) Галерея

Б) Сліпий та поводир

В) Формулюй – Ділись – Слухай – Створюй

Г) Графіті.

39. Прийом кооперованого навчання, при якому навчальний матеріал викладається з помилками, отримав назву:

А) Знайди помилку

Б) Слово – речення – запитання – відповідь

В) Сліпий та поводир

Г) Формулюй – Ділись – Слухай – Створюй.

40. Прийом кооперованого навчання, при якому вчитель диктує не слова, а їх значення, отримав назву:

А) Знайди помилку

Б) Слово – речення – запитання – відповідь

В) Сліпий та поводир

Г) Дистанційний диктант.

Кредит 3 ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ УРОКУ МИСТЕЦТВА

Тема 6. Інформаційно-комунікаційні технології

Тема 7. Проективна технологія

Тема 8. Технологія розвитку критичного мислення

Тема 6.

Інформаційно-комунікаційні технології

Ключові слова: онлайн-платформи, Musicplayonline, Music lab, Pbskids.org, Sampulator, Trainer theta music, Insidetheorchestra, Learningapps

Інформаційно-комунікаційні технології (скорочено – **ІКТ),** походить від англ. *information and communications technology*. Використовується у значенні технології яка застосовує комп'ютерне забезпечення, інтернет, медіа, хмарні технології, аудіо та відео обробки тощо, що допомагає користувачам створювати, одержувати доступ, зберігати, передавати та змінювати інформацію. Цей термін вперше було вжито в 1997 році у доповіді Денніса Стівенсона для уряду Великої Британії, який посприяв створенню нового Національного навчального плану Великої Британії у 2000 році.

Інформаційно-комунікаційні технології навчання – це процеси підготовки та передачі інформації тому, кого навчають, при допомозі комп'ютера (засобом здійснення яких є комп'ютер) [22, С.169]; одним із різновидів ІКТ є медіатехнології, хмарні технології тощо.

Медіатехнології (хмарні технології) – це сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передачі й подання інформації за допомогою комп'ютера і комп'ютерних комунікацій у «інтерактивному просторі».

Інформаційно-комунікаційні технології навчання містять якісно нові можливості для навчання і розвитку учнів/учениць, формування у них культури спілкування, творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення, вміння інтерпретації, аналізу та оцінки

інформації, навчання різним формам самовираження за допомогою комп'ютера. Доступність інформації, новизна, значні релаксаційні можливості, наближення віртуальної реальності до життєвих умов за емоційним і естетичним каноном, естетична яскравість й виразність наочності створюють позитивний психологічний ефект на засвоєння матеріалу та формуванню особистісного естетичного ставлення до мистецтва. Поєднання яскравих зображень (репродукцій творів образотворчого мистецтва), супровід їх текстовою інформацією, музичними творами, кінофільмами сприяє емоційному впливу на здобувачів.

Інформаційно-комунікаційні технології навчання відкривають учням/ученицям доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи, дають цілком нові можливості для творчості, знаходження і закріплення усяких навиків, дозволяють реалізувати принципово нові форми й методи навчання.

Використання комп'ютера на уроках мистецтва спрямовано на розв'язання таких типів завдань: комп'ютер використовується як допоміжний засіб для ефективного розв'язання вже існуючої системи навчальних завдань. Змістом об'єкта засвоєння в комп'ютерній навчальній програмі цього типу є довідкова інформація. Комп'ютер, який оснащений мультимедійним проектором та екраном, дозволяє використовувати можливості відео і аудіо інформації.

Комп'ютер - це універсальний інструмент творчої діяльності та засіб, який провокує самостійне дослідження, а не ізольований об'єкт спеціального вивчення. Доступність та різнобічність усіх його інформаційно-комунікаційних елементів (трьохмірність, анімація, відео, звук, імітація традиційних зображальних технік, інтерактивність, гіпертекстуальність) дозволяють розглядати

комп'ютер як відкритий навчально-розвиваючий простір для творчості та самоосвіти учнів.

Існує багато варіантів використання комп'ютерної мультимедії у викладанні: навчальні програми, електронні бази даних навчального призначення, системи пошуку інформації, електронні конференції і т.д. З кожним днем з'являється все більше і більше таких варіантів, а ті, що вже існують, удосконалюються.

У 2021 році представник корпорації Lingo Media, яка створює інноваційні продукти для електронного навчання, доктор Рубен Пуенедура описав етапи технологічного прогресу, які відбуваються на сьогодні в освіти як модель SAMR (самр).

І етап – заміна (старого обладнання). Зміст уроків записується не в зошиті, а в комп'ютері.

ІІ етап – посилення. Крім нотаток, що робляться в комп'ютері, учні мають можливості обмінюватися ними через мережу та інтегрувати їх з іншими матеріалами.

ІІІ етап – модифікація. Кардинальна зміна освітніх завдань. В уроці застосовується медіа -ресурси з інтернет-мережі, посилання тощо.

IV етап – перевизначення, який дозволяє використовувати нові платформи навчання і отримати абсолютно нові уроки, які раніше були неможливими і, ймовірно, навіть не передбачалися.

У навчальних підручниках з мистецтва з 2018 року з'являються QR-коди, за якими учні/студенти можуть вільно прослухати музичний твір, переглянути відеоконтент, зробити певні завдання, тексти з доповненою реальністю тощо. Учителі розробляють веб-квести, створюють цікаві завдання на навчальних платформах.

QR-код

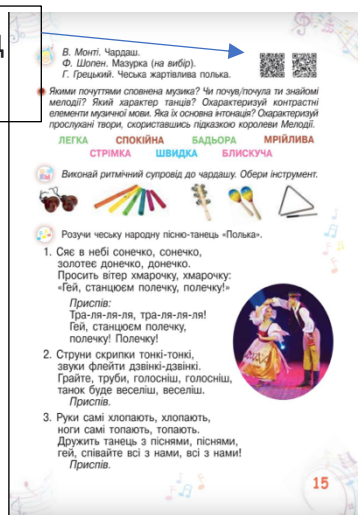
В. Монті. Чардаш.
Ф. Шопен. Мазурка (на вибір).
Г. Грецький. Чеська жартівлива полька.

Якими почуттями сповнена музика? Чи почув/почула ти знайомі мелодії? Який характер танців? Охарактеризуй контрастні елементи музичної мови. Яка їх основна інтонація? Охарактеризуй прослухані твори, скориставшись підказкою королеви Мелодії.

ЛЕГКА СПОКІЙНА БАДЬОРА МРІЙЛИВА
СТРІМКА ШВИДКА БЛИСКУЧА

Виконай ритмічний супровід до чардашу. Обери інструмент.

Розучи чеську народну пісню-танець «Полька».

1. Сяє в небі сонечко, сонечко,
золотеє донечко, донечко.
Просить вітер хмарочку, хмарочку:
«Гей, станцюєм полечку, полечку!»
Приспів:
Тра-ля-ля-ля, тра-ля-ля-ля!
Гей, станцюєм полечку,
полечку! Полечку!
2. Струни скрипки тонкі-тонкі,
звуки флейти дзвінкі-дзвінкі.
Грайте, труби, голосніш, голосніш,
танок буде веселіш, веселіш.
Приспів.
3. Руки самі хлопають, хлопають,
ноги самі топають, топають.
Дружить танець з піснями, піснями,
гей, співайте всі з нами, всі з нами!
Приспів.

15

Сучасні медіатехнології дають учителю нові можливості, дозволяючи разом з учнем отримувати задоволення від захопливого процесу пізнання. Таке заняття викликає в дітей емоційний підйом. Навіть учні, які мають невисокий рівень знань, охоче працюють із комп'ютером. А коли внести в урок «цікавинку», тобто активізувати учнів до навчання, пробудити інтерес – то і результат буде якіснішим.

Інформаційно-комунікаційні технології дозволяють учням/ученицям використовувати при власних дослідженнях як традиційні для освіти письмові джерела, так і різні речові докази та моделі. Вони можуть бути об'ємні і учні можуть розглядати їх з усіх боків, використовуючи функції розворотів. Також на об'єкти можуть бути поміщені активні зони, при дотиці до яких учень отримує певну додаткову інформацію.

Інформаційно-комунікаційні технології розширюють можливості освітньо-виховного процесу. Комп'ютерні засоби навчання мають здатність відгукуватися на дії учня/учениці та вчителя/вчительки, вступати з ними у діалог. Відбувається активна пізнавальна і творча діяльність на основі емоційного сприйняття в умовах занурення в атмосферу світового мистецтва. Комп'ютер використовується для спілкування, проведення досліджень, створення

публікацій, презентацій та веб-сайтів [23, 546], пошуку додаткової інформації. Сприйняття інформації з екрану має свою специфіку, яка окреслює художні прийоми створення композиції для дизайну презентацій, веб-сайтів, електронних підручників і технологічні особливості. Дизайн веб-сайтів є мультимедійним продуктом, бо вміщує в собі всі види передачі інформації: текст, графіку, анімацію, звук, відео.

Особлива увага приділяється використанню інтерактивних платформ. Досить потужною платформою для розробки завдань у формі ігор є платформа Learningapps.

Платформа **LearningApps** (https://**learningapps**.org/) - це онлайн-сервіс, який дозволяє створювати інтерактивні вправи. Він є конструктором для розробки, зберігання інтерактивних завдань з різних предметних дисциплін, за допомогою яких учні можуть перевірити і закріпити свої знання в ігровій формі.

Для роботи на платформі треба зареєструватися, заповнити реєстраційну форму, обрати мову (українська). Приклад заповнення:

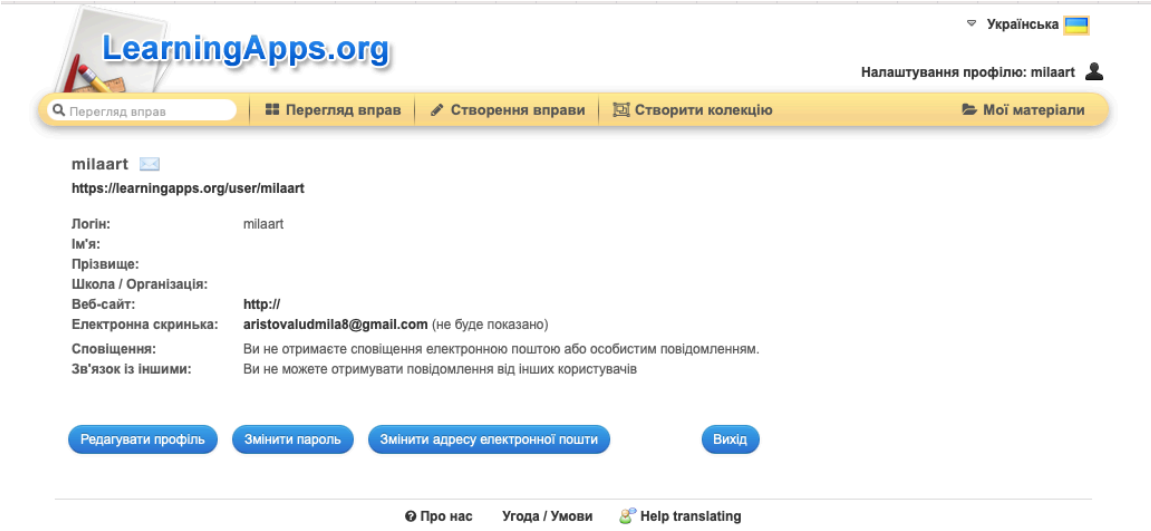

Далі обирається вкладка «Створення вправи». Платформа пропонує наступні різновиди – шаблони завдань: знайди пару,

класифікація, числова пляма, просте упорядкування, вільна текстова відповідь, фрагменти зображення, вікторина (1 відповідь), заповнити пропуски, аудіо та відео контент, перший мільйон, пазл, кросворд, знайти слова, де це?, вгадай слово, скачки, гра «парочки», порахувати, таблиця відповідностей, заповнити таблицю, вікторина з друкуванням.

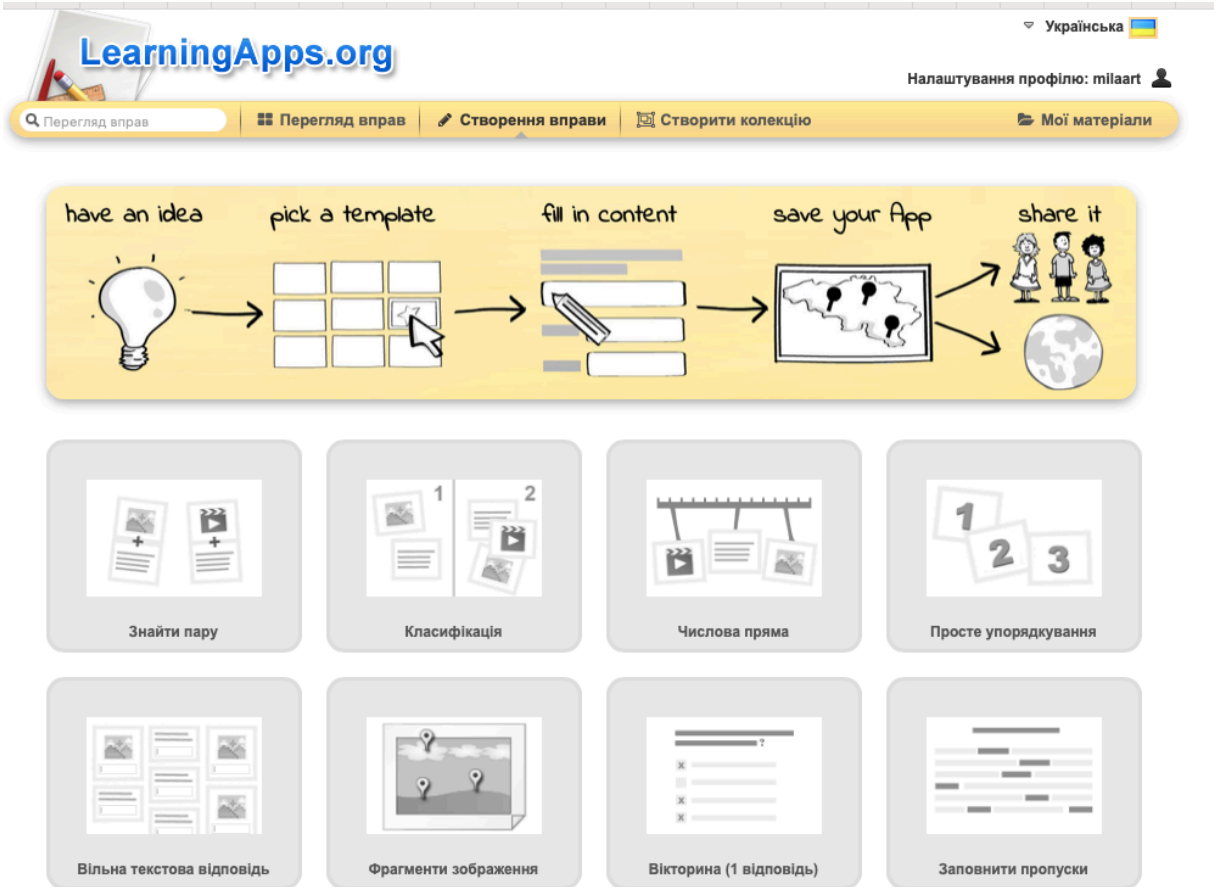

Після того, як обрано шаблон вправи, натиснути на вправу і заповнити підменю і натиснути «зберегти вправу». Наприклад, знайди пару:

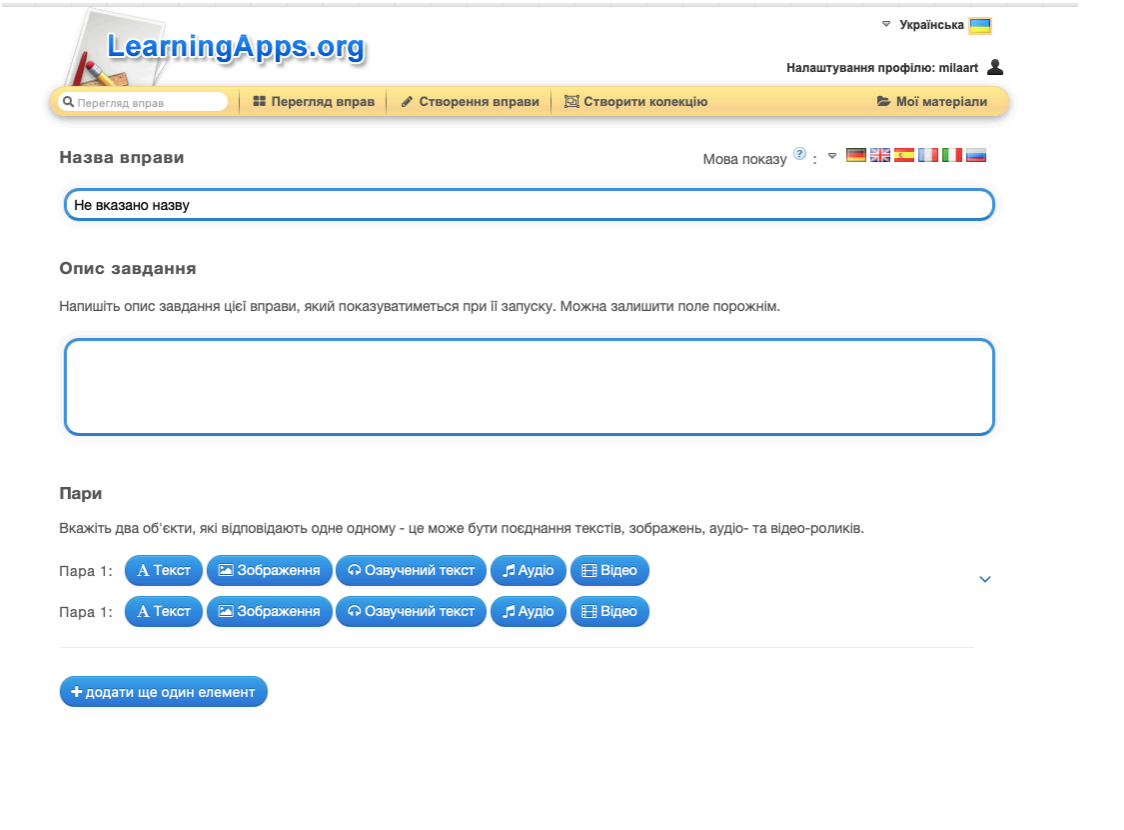
LearningApps.org
Українська
Налаштування профілю: milaart
Перегляд вправ
Перегляд вправ
Створення вправи
Створити колекцію
Мої матеріали
Назва вправи
Мова показу
Не вказано назву
Опис завдання
Напишіть опис завдання цієї вправи, який показуватиметься при її запуску. Можна залишити поле порожнім.
Пари
Вкажіть два об'єкти, які відповідають одне одному - це може бути поєднання текстів, зображень, аудіо- та відео-роликів.
Пара 1:
Текст
Зображення
Озвучений текст
Аудіо
Відео
Пара 1:
Текст
Зображення
Озвучений текст
Аудіо
Відео
додати ще один елемент

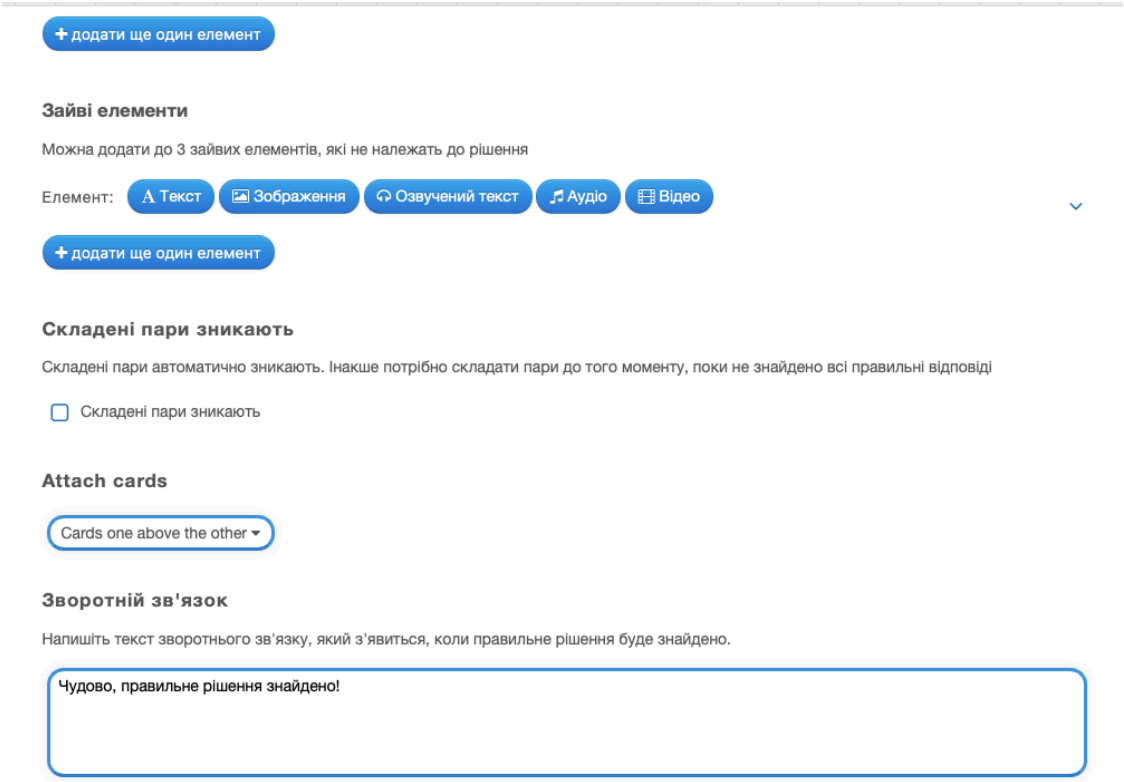
додати ще один елемент
Зайві елементи
Можна додати до 3 зайвих елементів, які не належать до рішення
Елемент:
Текст
Зображення
Озвучений текст
Аудіо
Відео
додати ще один елемент
Складені пари зникають
Складені пари автоматично зникають. Інакше потрібно складати пари до того моменту, поки не знайдено всі правильні відповіді
Складені пари зникають
Attach cards
Cards one above the other
Зворотній зв'язок
Напишіть текст зворотнього зв'язку, який з'явиться, коли правильне рішення буде знайдено.
Чудово, правильне рішення знайдено!

Наприклад.

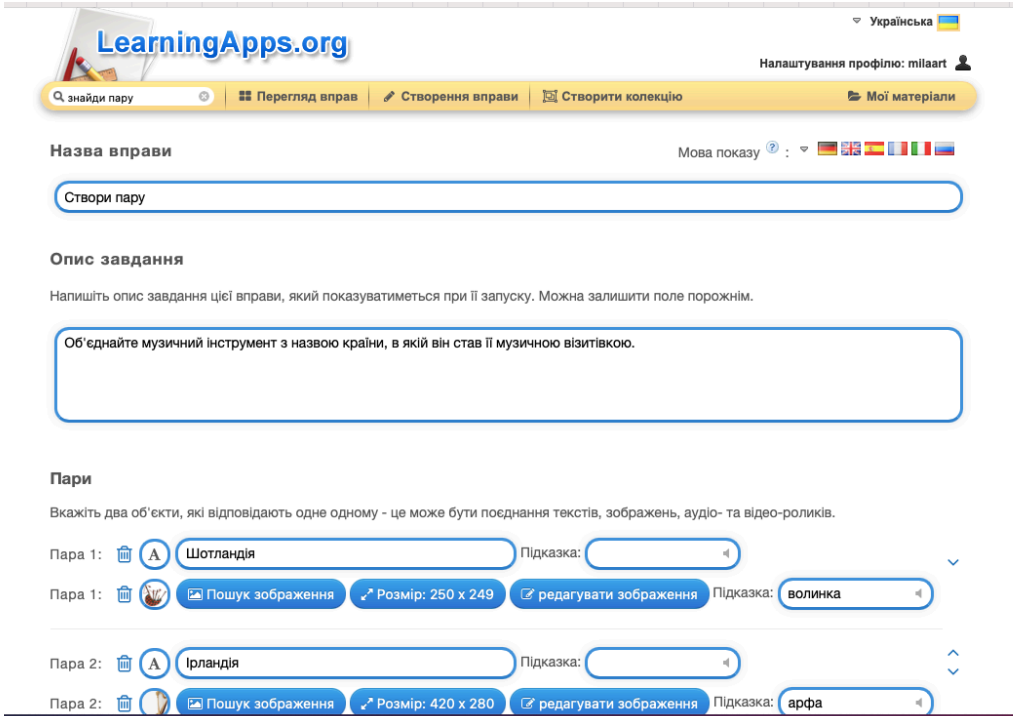
LearningApps.org
Українська
Налаштування профілю: milaart
знайди пару
Перегляд вправ
Створення вправи
Створити колекцію
Мої матеріали
Назва вправи
Мова показу
Створи пару
Опис завдання
Напишіть опис завдання цієї вправи, який показуватиметься при її запуску. Можна залишити поле порожнім.
Об'єднайте музичний інструмент з назвою країни, в якій він став її музичною візитівкою.
Пари
Вкажіть два об'єкти, які відповідають одне одному - це може бути поєднання текстів, зображень, аудіо- та відео-роликів.
Пара 1: Шотландія Підказка:
Пара 1: Пошук зображення Розмір: 250 x 249 редагувати зображення Підказка: волинка
Пара 2: Ірландія Підказка:
Пара 2: Пошук зображення Розмір: 420 x 280 редагувати зображення Підказка: арфа

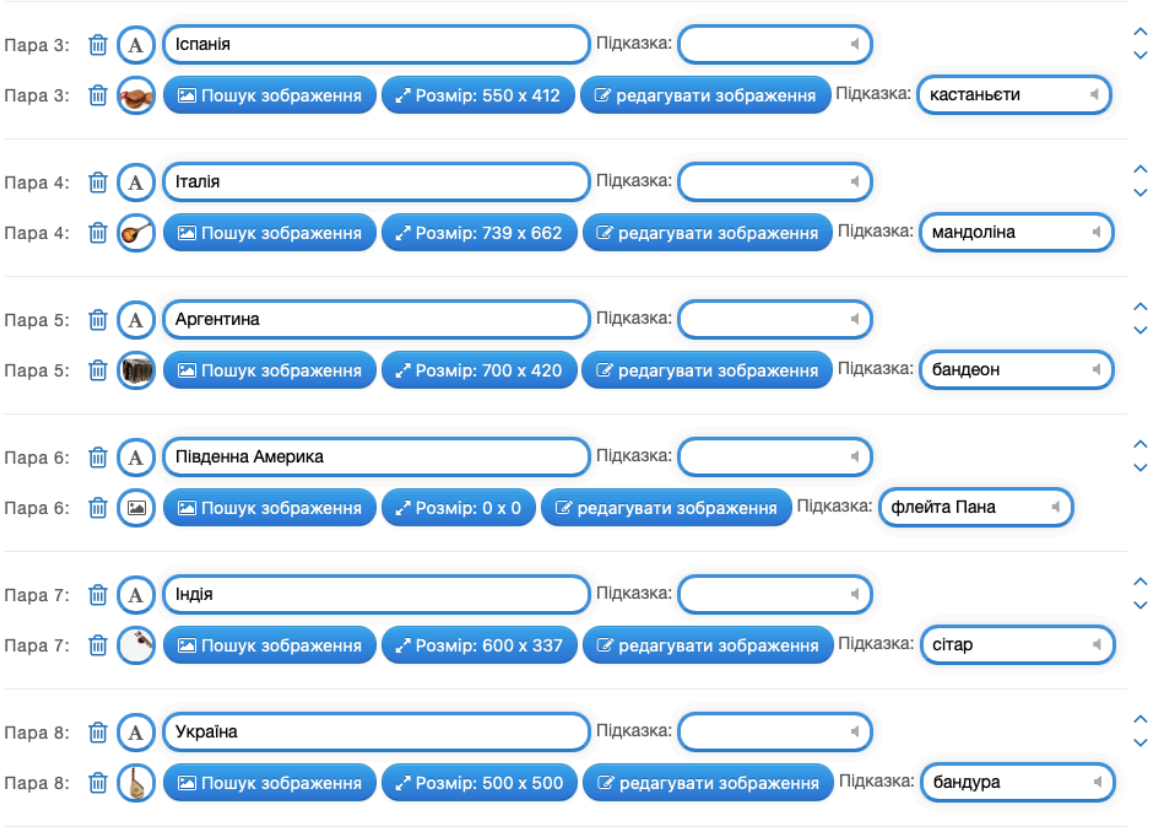
Пара 3: Іспанія Підказка:
Пара 3: Пошук зображення Розмір: 550 x 412 редагувати зображення Підказка: кастаньєти
Пара 4: Італія Підказка:
Пара 4: Пошук зображення Розмір: 739 x 662 редагувати зображення Підказка: мандоліна
Пара 5: Аргентина Підказка:
Пара 5: Пошук зображення Розмір: 700 x 420 редагувати зображення Підказка: бандеон
Пара 6: Південна Америка Підказка:
Пара 6: Пошук зображення Розмір: 0 x 0 редагувати зображення Підказка: флейта Пана
Пара 7: Індія Підказка:
Пара 7: Пошук зображення Розмір: 600 x 337 редагувати зображення Підказка: сітар
Пара 8: Україна Підказка:
Пара 8: Пошук зображення Розмір: 500 x 500 редагувати зображення Підказка: бандура

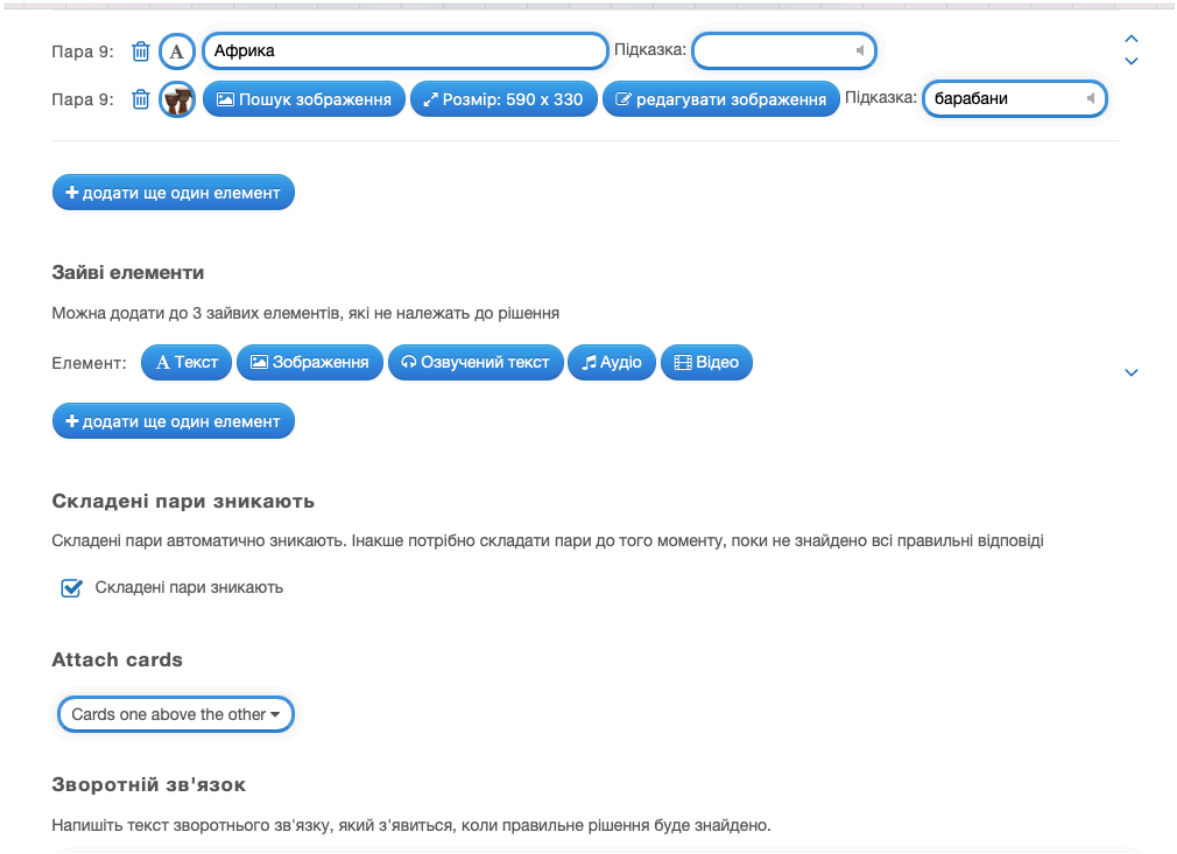

Остаточний варіант для учнів/учениць:

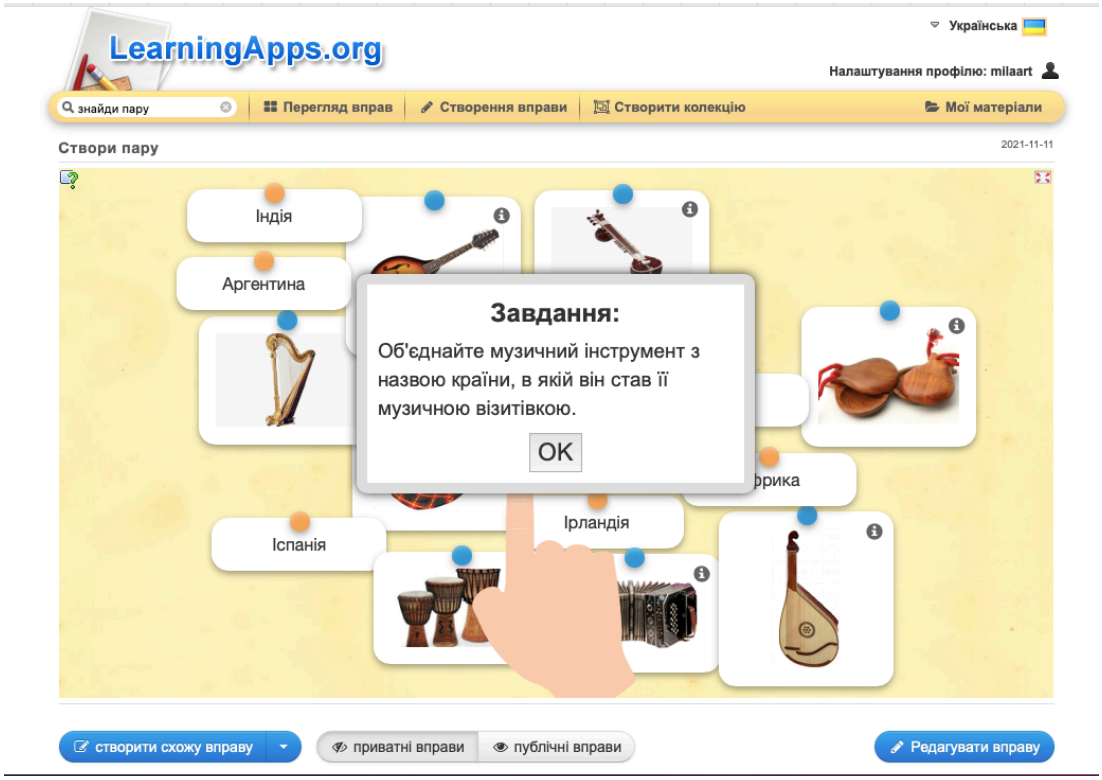

До уроків мистецтва пропонуються наступні розроблені авторські вправи, які увійшли до змістового наповнення підручника мистецтва 5клас (авт. Л.Аристова, Н.Чєн) [11]:

1) **Гра «Парочки»** - Подорожуючи світом мюзиклів (https://learningapps.org/display?v=powx6xdg522) – завдання:

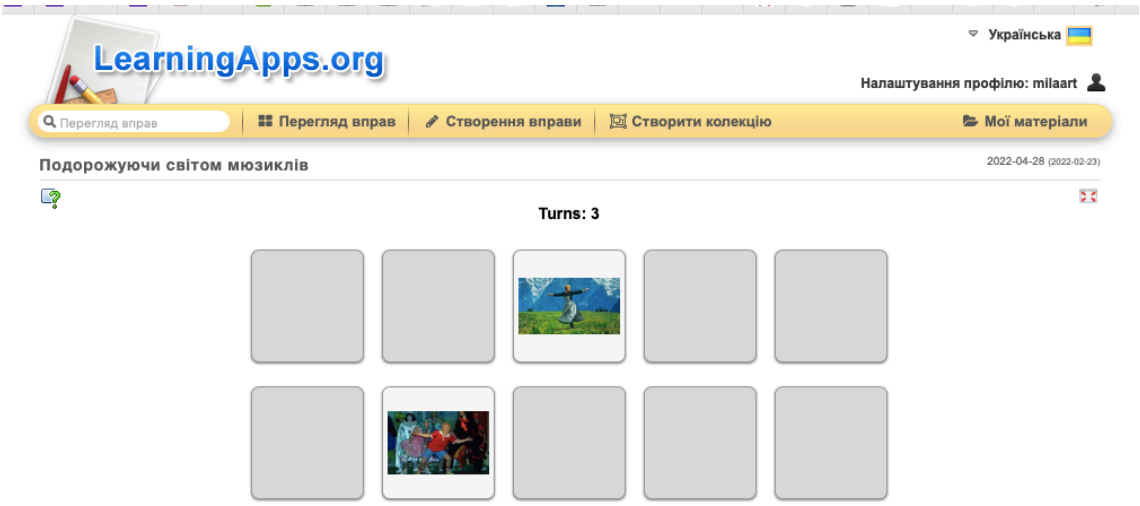

знайти відповідну пару

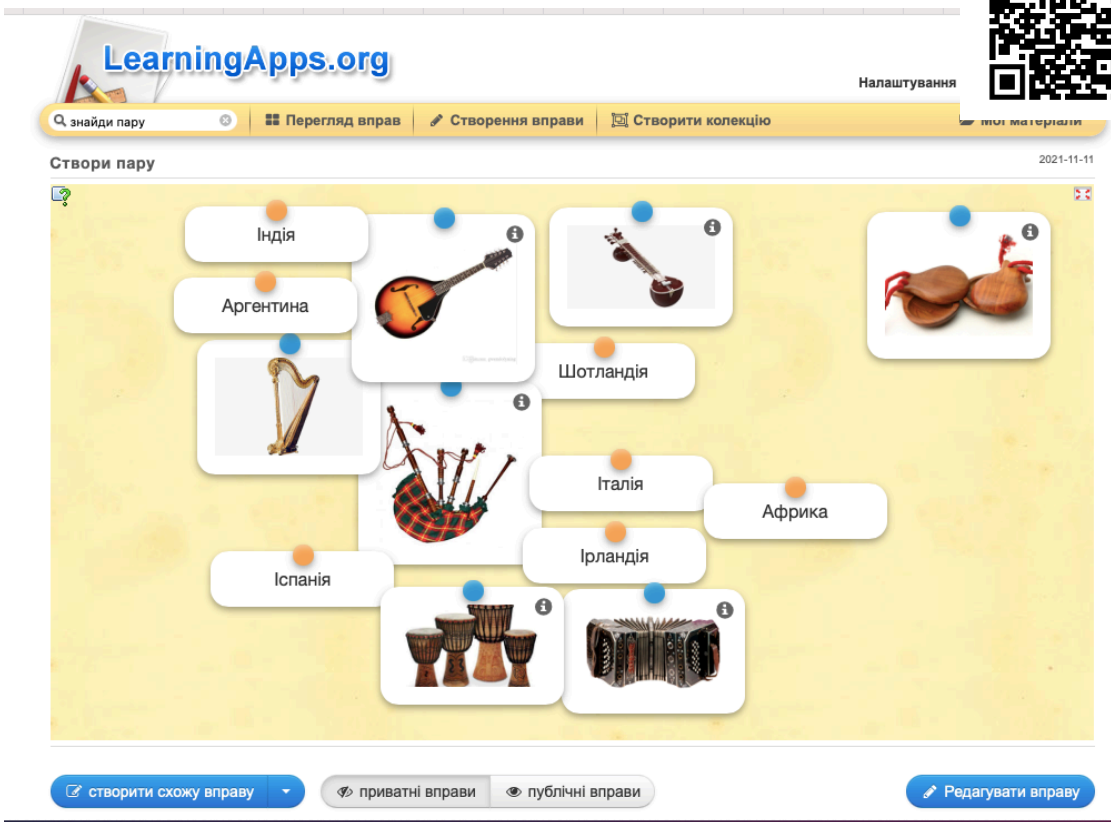

2) **Знайди слова** - Балет – завдання: розшифруй магічний квадрат. Віднайди слова, які стосуються балету. Поясни їх (https://learningapps.org/display?v=p7gtznb8c21)

3) **Знайди слова** - Опера – завдання: Розшифруйте магічний квадрат. Віднайдіть слова, які характеризують оперну виставу. Поясніть їх. (https://learningapps.org/display?v=puye1me9j21)

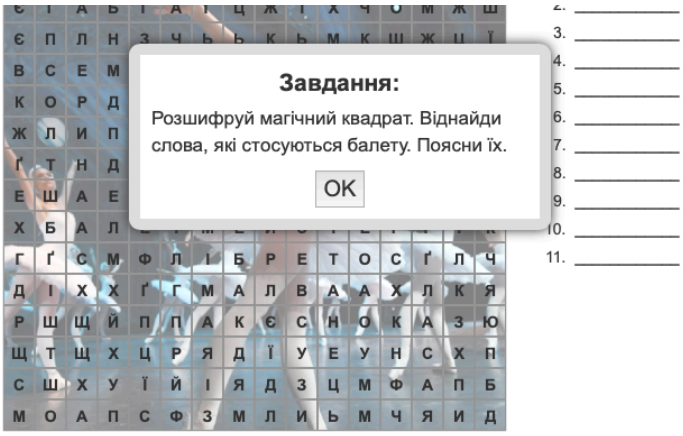

4) **Класифікація** - Танці – завдання: знайти відповідності. (https://learningapps.org/display?v=p3qrnxusn21)

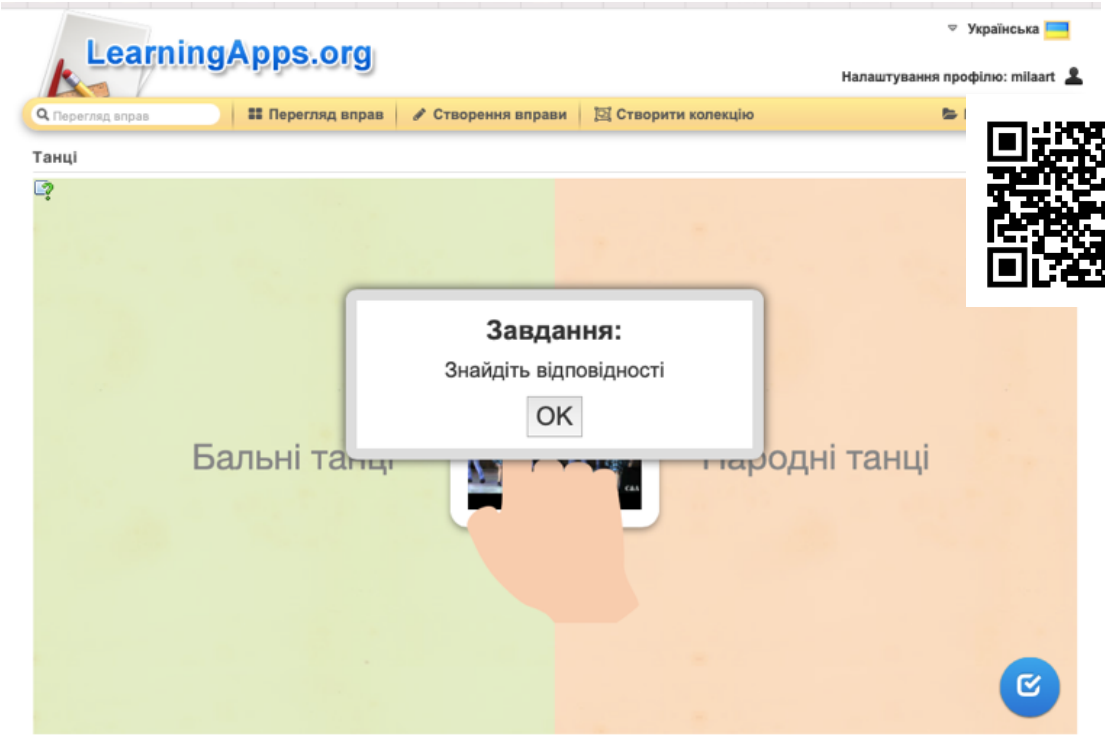

5) **Класифікація** - Музичні інструменти симфонічного оркестру – завдання: Впізнайте музичний інструмент за тембром. (https://learningapps.org/display?v=pc0729mv521)

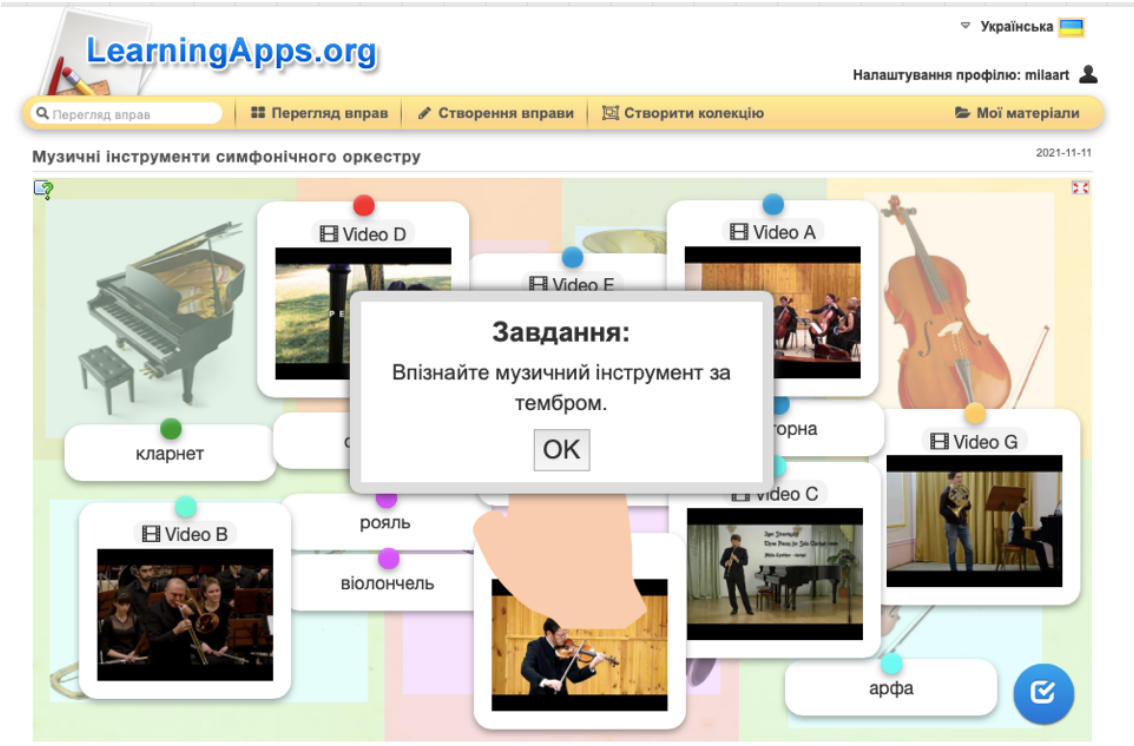

6) **Знайди пару** - Оркестр – завдання: Який оркестр виконує музичний твір? https://learningapps.org/display?v=p6zzy9p8521

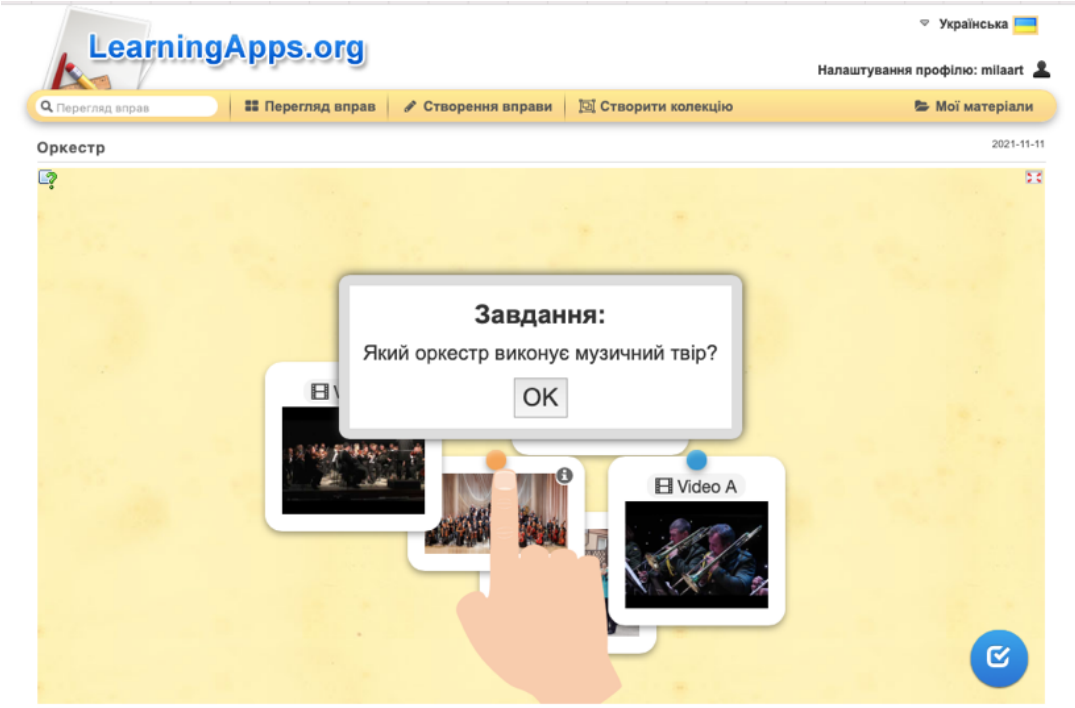

7) **Знайди пару** - Виконавці – задання: Перегляньте фрагменти музичних виступів виконавців. Об'єднайте музичний фрагмент з назвою виконаців (за їх складом). https://learningapps.org/display?v=p0ao1xyek21

8) **Класифікація** - Співочі голоси – завдання: Об'єднайте співочі голоси у групи. https://learningapps.org/display?v=pipmzdm4k21

•

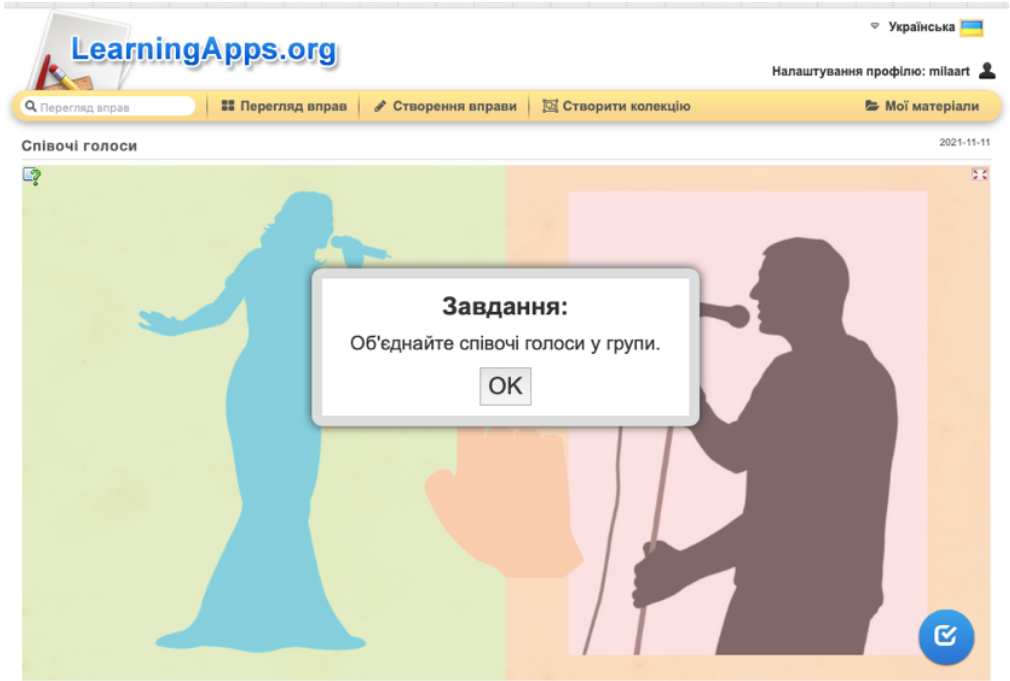

•

•

9) **Знайди пару** - Хто співає? – завдання: Прослухайте музичний уривок. Поміркуйте, який голос звучить. З'єднайте музичний

уривок з назвою тебру голосу.

https://learningapps.org/display?v=p4bn9iwe321

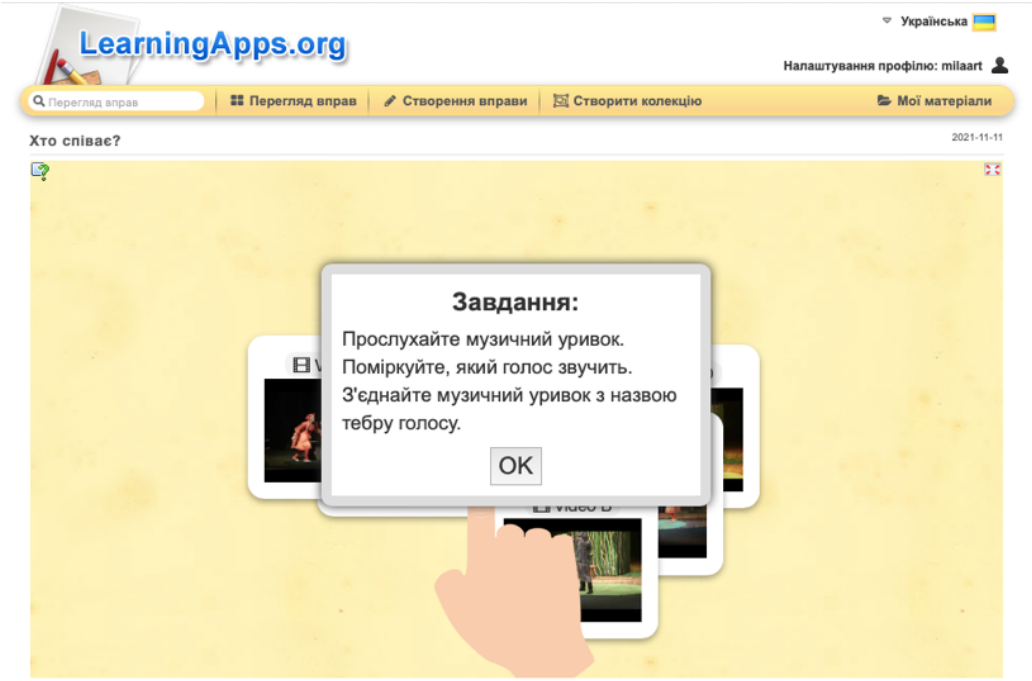

10) **Створи пару** – завдання: Об'єднайте музичний інструмент з назвою країни, в якій він став її музичною візитівкою.

https://learningapps.org/display?v=pp4drkq8c21

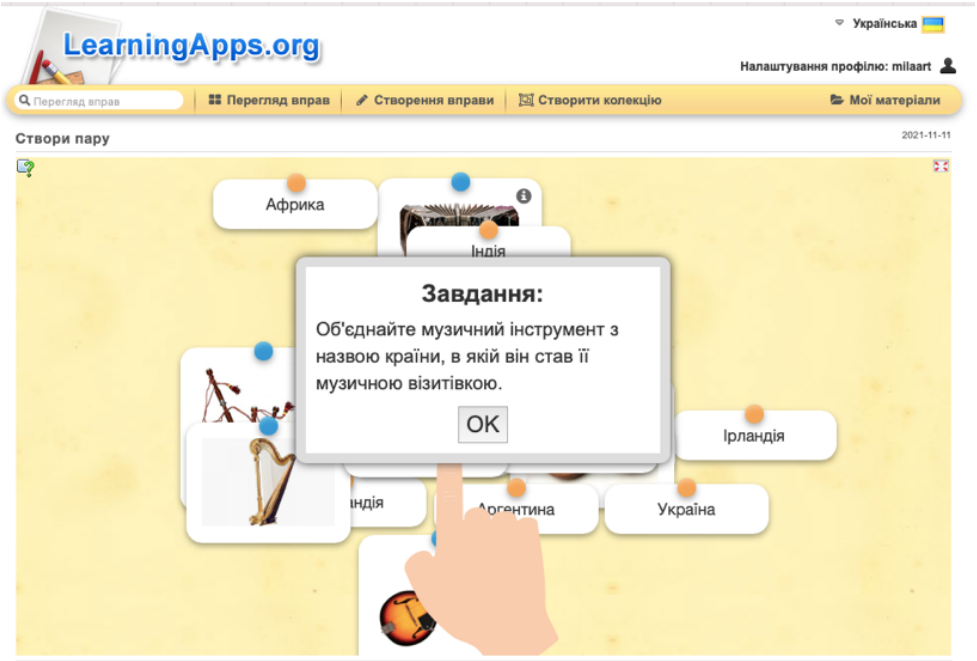

11) **Кросворд** - Народна пісня – завдання: Визнач народну пісню за її характеристикою: https://learningapps.org/display?v=pkmf8o3rk21

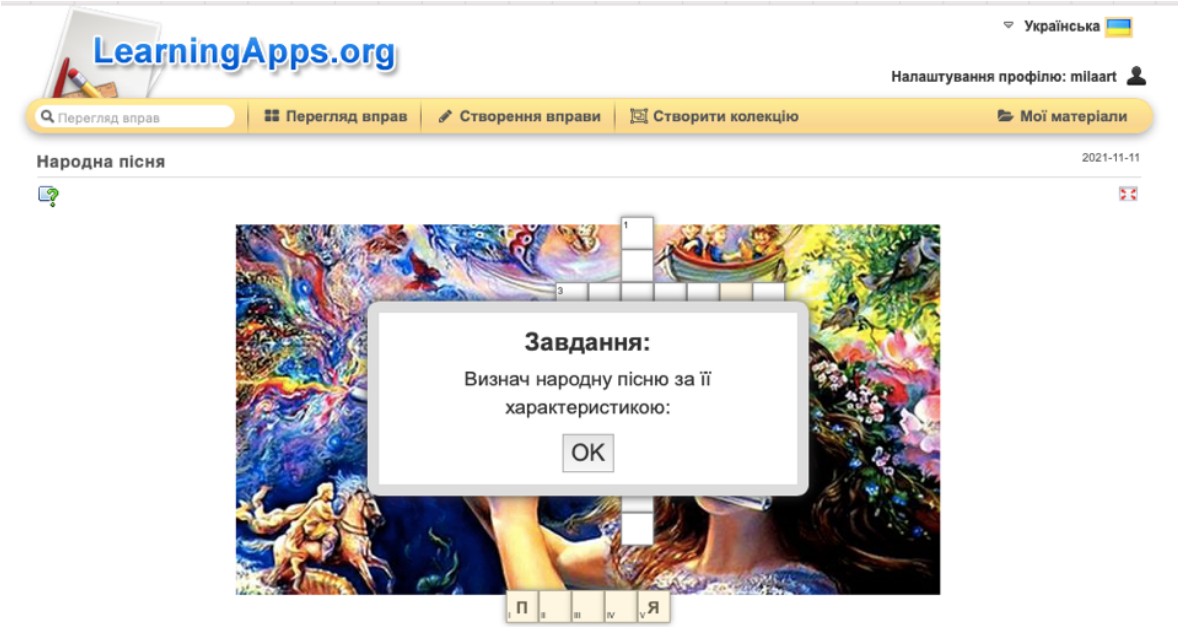

Розглянемо декілька медаресурсів, які можна використовувати на уроках мистецтва. Так, досить доступним є **ресурс для створення пазлів (https://www.jigsawplanet.com/).** Пазл це гра-головоломка, що виглядає як мозаїка, яку потрібно скласти з безлічі фрагментів малюнка різної форми. Розвивають логічне мислення, увагу, пам'ять, уяву. Пазли дуже корисні для розвитку мислення та пізнавальних здібностей людини. Пазли-картини можна використовувати на уроках мистецтва під час прийому «Сліпий та поводори», коли перед тим, як надати опис картини додається завдання її скласти і дізнатися, що зображено, а далі надати опис.

Даний онлайн сервіс для генерації пазлів з вихідних графічних зображень (фотографій) є простим і зручним у користуванні. Для початку роботи необхідно зареєструватися. Потім користувач створює

альбом і завантажує тематичні зображення, з якого сервіс пропонує створити різні за складністю та формою пазлів ігри. Створені роботи можна зберігати на сторінках сайтів у вигляді альбомів і як окремі роботи. Можна ділитися роботами в соціальних мережах та за допомогою електронної пошти. Роботи можна створювати публічними, для тих, хто має посилання і приватними.

Інструкція щодо створення:

Рис.1

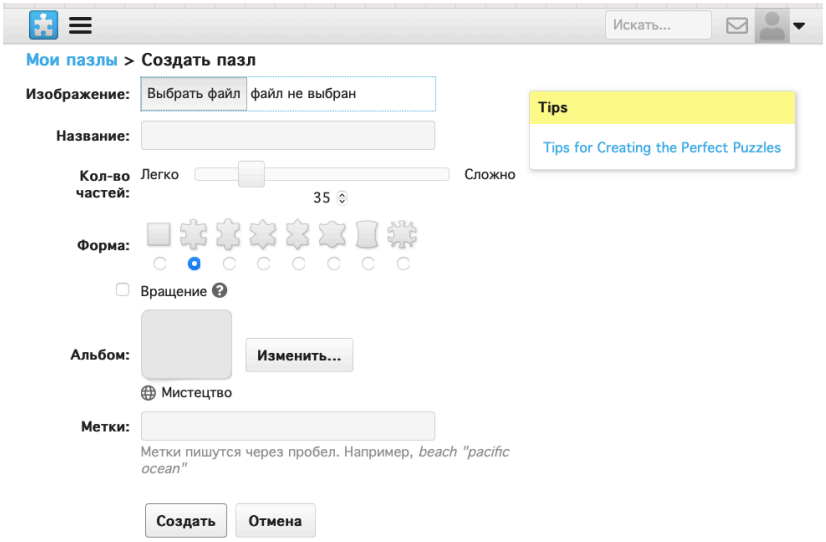

Обрати зображення - твір образотворчого мистецтва, скульптура, архітектура тощо
Дати назву
Обрати кількість частин
Обрати форму пазла

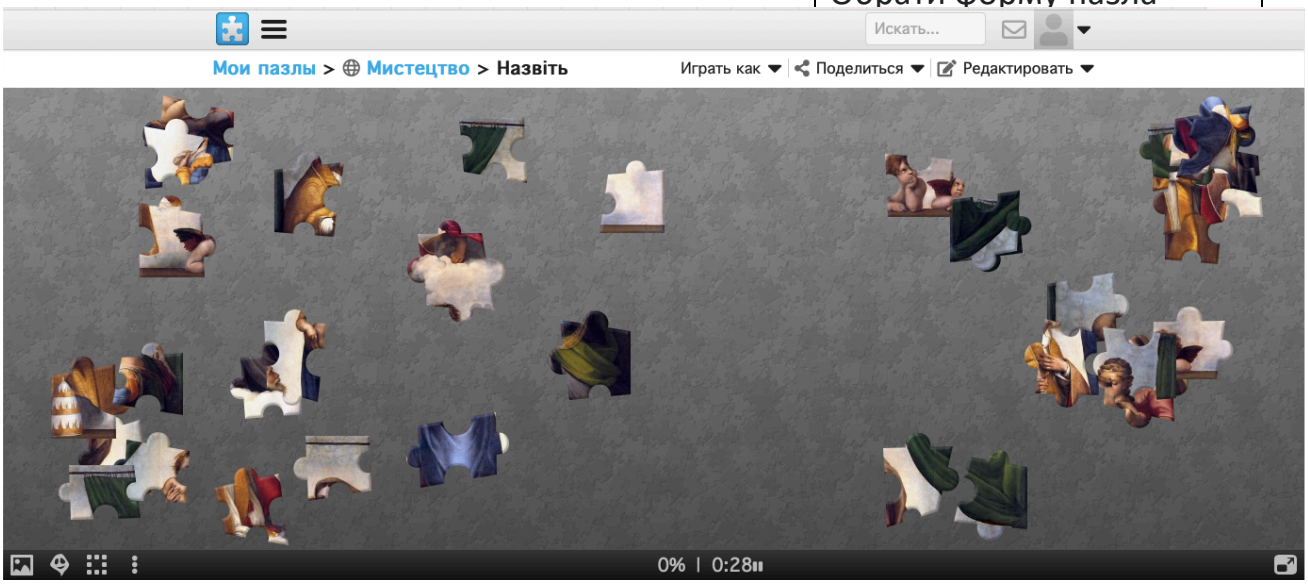

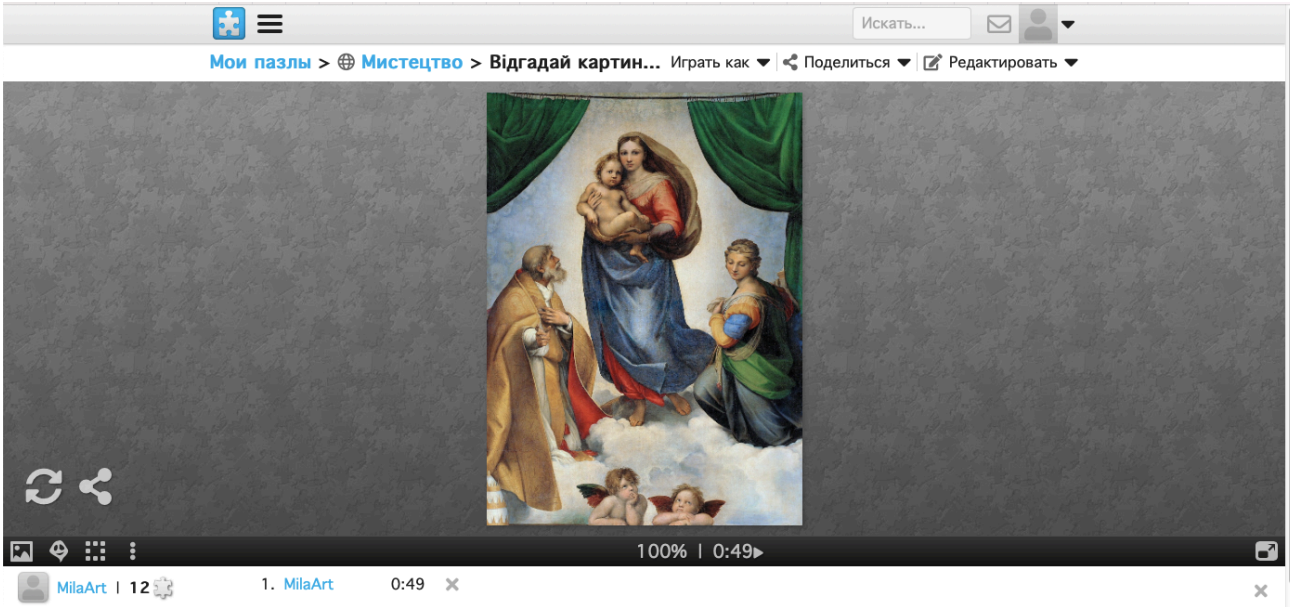

Обрати зображення - твір образотворчого мистецтва, скульптура, архітектура тощо	Рафаель Санті. Сікстинська мадонна
Дати назву	Відгадай картину
Обрати кількість частин	12
Обрати форму пазла	

Генератор **ребусів** (**http://rebus1.com/ua/index.php?item=rebus_generator**) - Сайт, де можна створювати власні ребуси. Можна зашифрувати тему уроку, або перевірити знання термінів тощо.

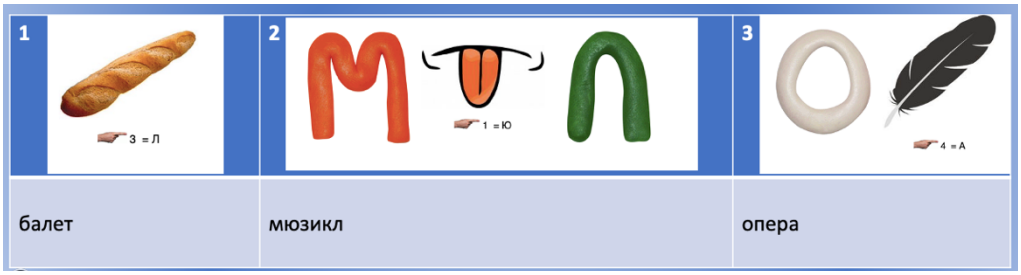

Доступним і цікавим є сайт «Музеї України просто неба» (https://museums.authenticukraine.com.ua/ua/) певний віртуальний простір, у межах якого можна здійснити 3D-тури визначними музеями України. Ці віртуальні тури також доступні в режимі Street View на

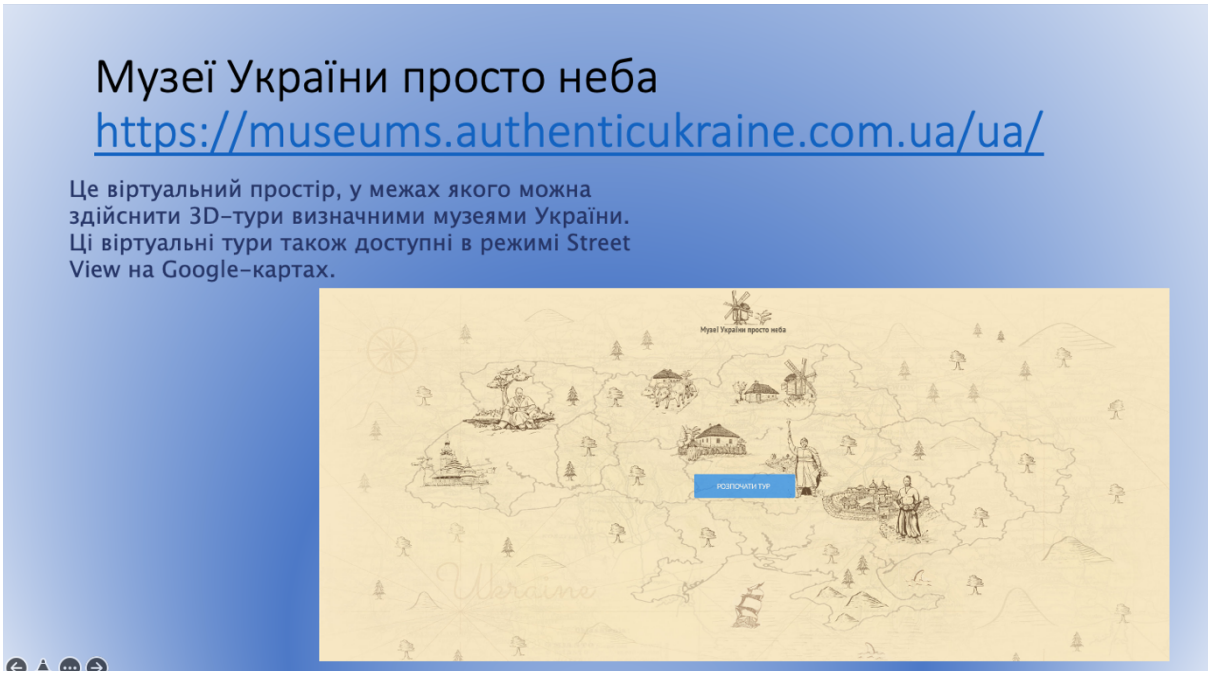

Google-картах.

Англомовний сайт «Класика для дітей» (https://www.classicsforkids.com/) дає можливість послухати музичні твори відомих композиторів, пограти у віртуальні музичні ігри.

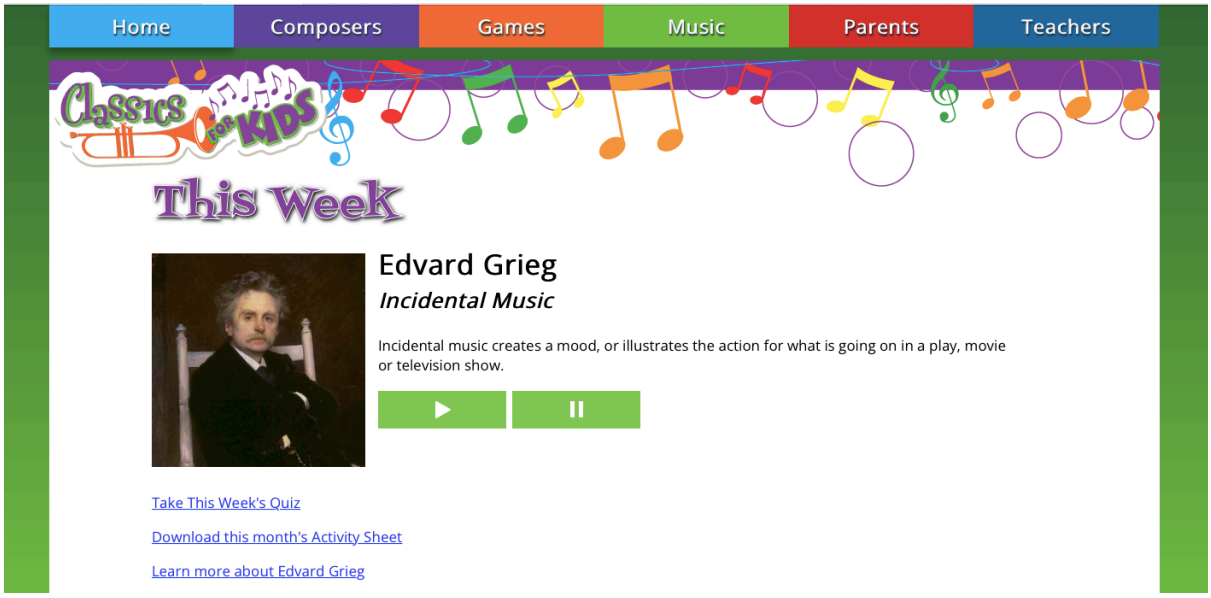

Наприклад, гра Симфонічний Оркестр https://www.classicsforkids.com/music/instruments_orchestra.php дає можливість учням переглянути зовнішній вигляд групи музичних інструментів та послухати як вони звучать.

Musical Terms
Instruments of the Orchestra
Composer Map
Musical Instruments
Musical Ensembles
Composer Explorer

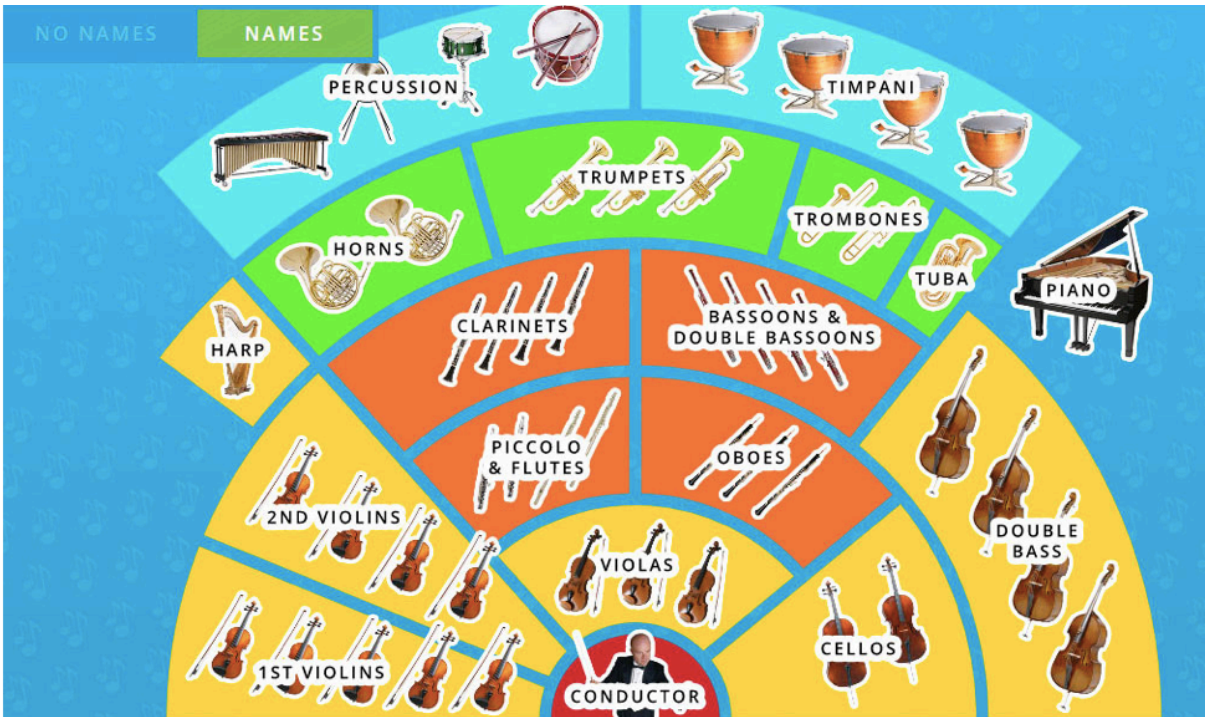
NO NAMES
NAMES
PERCUSSION
TIMPANI
TRUMPETS
TROMBONES
HORNS
TUBA
PIANO
HARP
CLARINETS
BASSOONS & DOUBLE BASSOONS
PICCOLO & FLUTES
OBOES
2ND VIOLINS
DOUBLE BASS
VIOLAS
CELLOS
1ST VIOLINS
CONDUCTOR

Доступними і цікавими для дітей на уроці мистецтва можуть стати завдання гри на музичних інструментах не лише елементарних дитячих, а і на віртуальних. Сайти музичні інструменти он-лайн дають таку можливість.

Musicca:

https://www.musicca.com/piano

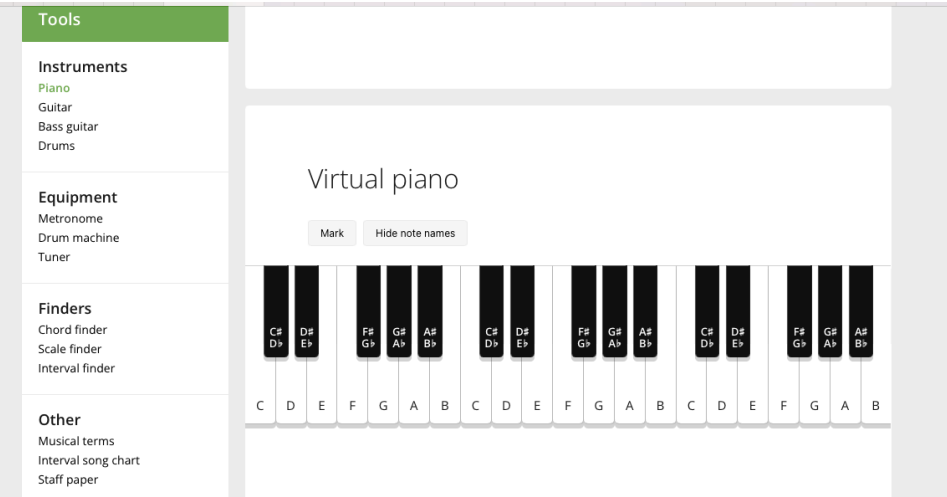

https://www.musicca.com/guitar

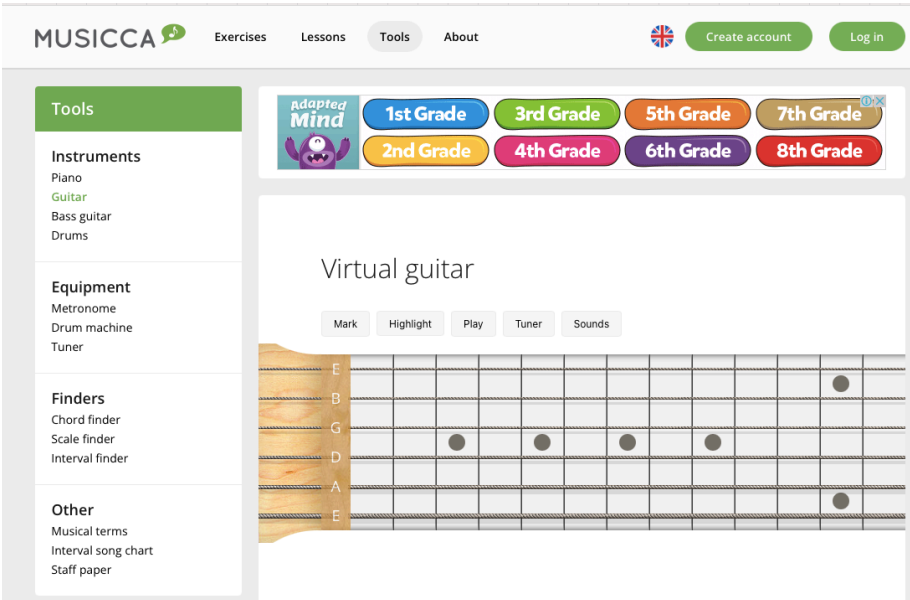

https://www.musicca.com/bass-guitar

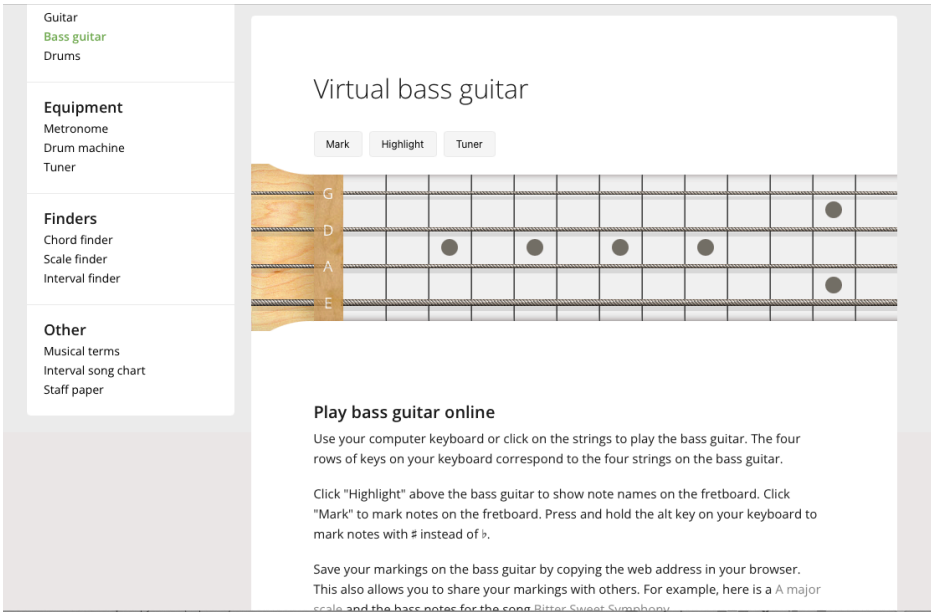

https://www.musicca.com/drums

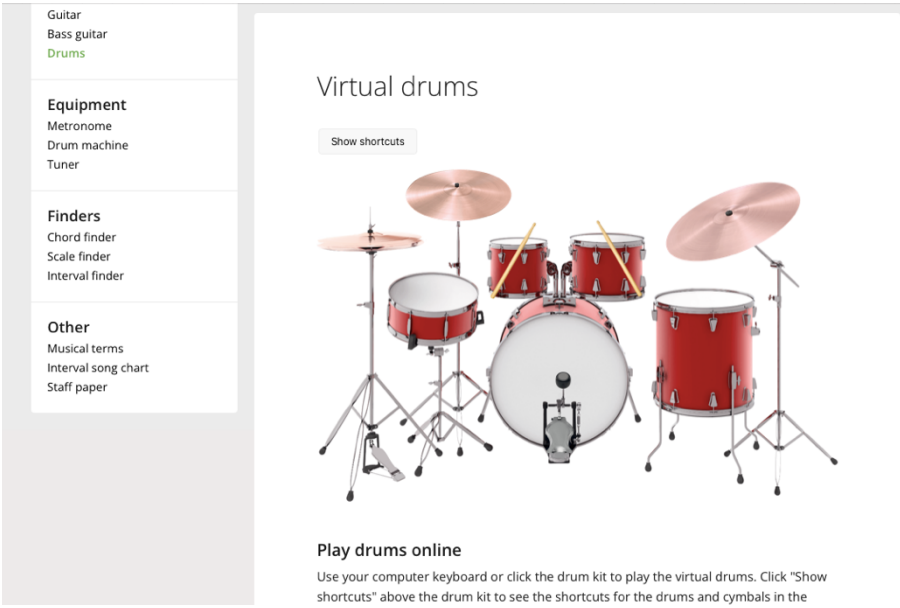

Як бачимо, використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках музичного мистецтва та мистецтва розкриває нові можливості для проведення уроку вчителем, дає можливість цікаво подати навчальний матеріал, перевірити знання учнів в ігровій

формі, а учням дає змогу розвивати самостійність мислення, художній смак, спонукає учнів на самостійні дослідження та творчі роботи, дає можливість для реалізації учня як неординарної, творчої особистості. Використовуючи на уроках мистецтва інформаційно-комунікаційні технології, можна досягти більш глибокого розуміння навчального матеріалу через образне сприйняття, посилення його емоційної дії, «занурення у епоху», яку вивчають; навчитися працювати з комп'ютерною інформацією (читати медіатексти; розуміти авторську концепцію, скритий смисл, опрацьовувати інформацію; створювати власні повідомлення) тощо.

Запитання і завдання для дистанційної /самостійної роботи

1. Перегляньте фрагмент Всеукраїнського вебінару «Інновації в мистецькій освітній галузі: теорія в практиці» https://youtu.be/Flb-tYqpJBc виступ Новикової Н.В. «Технології контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів 8-11 класів на уроках мистецтва в умовах традиційного та дистанційного навчання» (1.19.10 – 1.39.26). Зробити конспект; випишіть назви програм і платформ за допомогою яких можна створювати навчальні контенти.
2. Розробіть власні завдання на платформі LearningApps.
3. Проаналізуйте запропоновані вправи на платформі LearningApps. Що б ви додали до вправ?
4. Перегляньте вебінар (фрагмент про платформу LearningApps - 16.31 – 34.04) https://www.youtube.com/watch?v=3ghm6QyxKwo&list=PLzjnZQuekRF8NV18n6YGWfXZhMiJTkeHZ&index=10 Зробіть нотатки, які допоможуть у створенні власної ігрової вправи.

Тема 7.

Проєктивна технологія

Ключові слова: проєкт, проєктивна технологія

Проєктивна технологія (Дж. Дьюї, В.Кільпатрик) (метод проектів, метод цільових актів, метод проблем) - організація навчання і виховання, за якою учні набувають умінь і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань – проектів [24, С.43]. Метод проєктів був розроблений американським філософом та педагогом Дж. Дьюї, а також його учнем В.Кілпатріком. Джон Дьюї (1859–1952) – відомий американський філософ, педагог, автор понад 40 книг, 800 статей, рецензій, передмов та післямов до книг інших педагогів, психологів, філософів, політиків, істориків, логіків, естетиків, етиків та правознавців.

Дж. Дьюї пропонував будувати освітній процес на активній основі, через доцільну діяльність учнів, відповідно до їх особистісного інтересу. Найважливішим було показати дітям їхню особисту зацікавленість знаннями, які вони здобувають і які знадобляться їм у житті. Для цього обиралась певна значуща для учнів проблема, яку брали з реального життя і для її вирішення необхідні були додаткові знання.

Проєктивна технологія була створена на основі ідеї вільного виховання, на сьогодні вона стала активним інтегрованим компонентом в системі освіти. Її мета - стимулювати інтерес здобувачів до певних проблем, що передбачають володіння певною сумою знань та через проєктну діяльність, що передбачає вирішення цих проблем, уміння практично застосовувати отримані знання, розвиток рефлекторного (критичного мислення). Критичне

(рефлекторне) мислення передбачає збір і аналіз інформації, фактів та доказів для пізнання нового і отримання певних висновків.

Проєктивна технологія спрямована на випереджаюче, цілісне фундаментальне розв'язання основних суперечностей, що виникають у становленні – школи майбутнього, – школи гуманізму, де учень буде центром освітньо-виховного процесу з його складним світом думок, головною цінністю, суб'єктом життя [25, 7].

Основою методу проєктів є розвиток пізнавальних навичок учнів/учениць, уміння самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного (рефлекторного) та творчого мислення.

Технологія ґрунтується на самостійній діяльності учнів/учениць, результативності, включає в себе сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за своєю суттю. Метод проєктів завжди припускає можливість розв'язання певної проблеми, яка передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого – інтегрування знань, умінь з різних галузей науки та мистецтва.

Робота над проєктом на уроці мистецтва це – практика особистісно орієнтованого навчання і виховання в процесі конкретної роботи учня, на основі його вільного вибору, з урахуванням його естетичних (ціннісних) потреб та інтересів. Результати виконаних проектів мають бути своєрідними матеріальними продуктами На уроках мистецтва такими продуктами можуть бути - відеофільм, альбом, журнал «подорожей», комп'ютерна газета, альманах, веб-сторінка, сценарій концерту, флеш-моб, арт-сушка тощо.

Основними *вимогами* до впровадження проєктивної технології на уроках мистецтва є: постановка проблеми та можливість пошуку

щодо її вирішення; практична, теоретична, пізнавальна значущість передбачуваних результатів; самостійна (індивідуальна, парна, групова, колективна) діяльність учнів/учениць; структурування змістової частини проєкту; використання дослідницьких методів (мозкова атака, круглий стіл тощо); збір, систематизація і аналіз отриманих даних; підведення підсумків, формулювання висновків, підготовка презентації проєкта.

При вивченні мистецтва використовують такі види проектів як: *дослідницькі, творчі, ігрові та інформаційні*. За складом учасників проєктивної діяльності – *індивідуальні та колективні*; за характером партнерських взаємодій між учасниками проективної діяльності: *кооперовані, змагальні та конкурсні*; за ступенем реалізації міжпредметних зв'язків: *монопредметні та міжпредметні*; за характером координації проекту: *короткодіючі, середньої тривалості, довготривалі (див. Табл. Види проєктів)*. Частіше використовуються змішані типи проєктів.

Таблиця. Види проєктів

Вид проєкту	**Характерні особливості**
індивідуальні та колективні	За складом учасників проєктивної діяльності
кооперовані, змагальні та конкурсні	за характером партнерських взаємодій між учасниками проективної діяльності
монопредметні та міжпредметні	за ступенем реалізації міжпредметних зв'язків
короткодіючі, середньої тривалості, довготривалі	за характером координації проекту
дослідницький, пошуковий, творчий, рольовий, прикладний (практико-орієнтований),	За домінуючою діяльністю

ознайомлювально-орієнтовний, ігровий	
моно проєкт (у межах однієї галузі знання, наприклад – Мистецька освітня галузь)); міжпредметний проект (наприклад Музично-історичний) тощо.	За предметно-змістовою галузю
безпосередній (жорсткий, гнучкий), прихований (неявний, що імітує учасника проєкту, притаманно телекомунікаційних проектів).	За характером координації проєкту
серед учасників однієї школи, класу, міста, регіону, країни, різних країн світу.	За характером контактів

У процесі впровадження проєктної роботи на уроці учитель/учителька розробляють навчальний кейс для учнів як допомогу для створення проєктів. Наповненість проєктного кейсу обирає учитель/учителька самостійно. У проєктний кейс можуть увійти - плани проєктів, за основу можна використовувати шаблон для розробок програми Intel® Навчання для майбутнього [26, С.2.03], структуру проєкту, алгоритм основних вимог до створення проекту, критерії оцінювання проекту, критерії оцінювання презентації проекту, алгоритми створення сценарію презентації тощо.

Шаблон плану навчального проекту

Ключові питання:	
Тематичні питання:	
Змістові питання:	

Діяльність учнів:	
Твори для ознайомлення:	
Матеріали та ресурси:	
Друковані матеріали:	
Ключові слова:	

Приклад плану навчального проєкту уроку мистецтва:

План навчального проекту «Світ техногенної культури»

Ключові питання:	Які перспективи духовного розвитку людства у XXI столітті? Яку роль при цьому повинно зіграти мистецтво?
Тематичні питання:	Проаналізуйте, чому у XX столітті відбулися масові руйнування почуття гармонії ? Як цей процес відобразився на творах світової художньої культури?
Змістові питання:	Як ви вважаєте, мистецтво графіті руйнує зовнішній вигляд міста, чи навпаки прикрашає його? Наведіть приклади (фото, відео) графіті у вашому місті.
Діяльність учнів:	• створити пошуково-дослідницьку групу (5-7 учнів); • розподілити обов'язки в групі; • ознайомитися з основними питаннями проекту; • розглянути перелік запропонованих інформаційних джерел; • намітити план дій; • провести збір і аналіз інформації; • проаналізувати твори, напрямки. • оформити роботу (створити учнівську презентацію проекту, буклет).
Твори для ознайомлення:	• Марсель Дюшан „Велике скло" тощо; • Джексон Поллок „Відблиск Великої Ведмедиці" тощо; • Енді Уорхолл „Диптих. Мерилін" тощо; • Казимир Малевич „Чорний квадрат" тощо; • Сальвадор Далі „Сталість пам'яті" тощо.
Матеріали та ресурси:	Комп'ютер, принтер, сканер, фотоапарат.
Друковані матеріали:	▪ Посібник: Художня культура світу: Європейський культурний регіон: Навч. посіб. / Н.Миропольська, Е.Бєлкіна, Л.Масол, О.Оніщенко. – К.: Вища школа, 2001. ▪ Посібник: Художня культура світу: Арабо-мусульманський культурний регіон. Африканський культурний регіон. Індійський культурний регіон. Далекосхідний культурний регіон.

	Латиноамериканський культурний регіон. Північноамериканський культурний регіон: Навч посіб./ Н.Миропольська, Е.Бєлкіна, Л.Масол, О.Оніщенко, Н.Владимирова. – К.: Вища школа, 2003.
Ключові слова:	Дадаїзм, абстракціонізм, експресіонізм, сюрреалізм, графіті, концептуалізм, поп-арт.

Структура навчального проекту

Етапи	Мета	Діяльність учнів	Діяльність вчителя
Початковий етап	Вибір теми, мети проекту. Створення групи.	Обговорення, уточнення завдання.	Пояснення мети, завдань проекту, дій для вирішення проекту, спостереження.
Етап планування	Аналіз проблеми. Вибір джерел інформації, продумування кроків вирішення проблеми, обговорення дій кожного учасника групи	Формування мети, вибір джерел інформації, обговорення дій.	Допомога в аналізі, спостереження.
Етап дослідження	Збір інформації, обговорення («мозковий штурм»).	Робота з інформацією, дослідження.	Консультування, спостереження.
Етап виконання	Виконання проекту	Аналіз отриманої інформації, оформлення проекту	Консультування, спостереження.
Оцінка результатів	Аналіз виконання проекту, досягнутих результатів (успіхів і невдач).	Колективний самоаналіз проекту, самооцінка.	Спостереження.

Захист проекту	Підготовка виступу, обґрунтування отриманих результатів, колективний захист.	Захист проекту. Обговорення результатів, оцінювання проекту.	Аналіз і оцінювання проектів.

Алгоритм основних вимог для створення проекту

1. Постановка проблеми.
2. Планування дій.
3. Пошук інформації.
4. Результат роботи над проектом - продукт.
5. Портфоліо.
6. Презентація продукту та її захист.

Критерії оцінювання проекту

Зміст матеріалу:

- відображає глибокий пошук при дослідженні ;
- застосування навичок мислення високого рівня;
- показує явне поглиблення та розуміння теми;
- виконано всі компоненти проекту;
- притягує увагу аудиторії;
- усі висновки підтримані свідоцтвами (фактами) із надійних джерел.

Співпраця в групі:

- учні ефективно співпрацюють як команда, в якій розподілені обов'язки;
- результат їх роботи відображає внесок кожного.

Презентація:

- зміст слайдів відповідає плану презентації;
- оформлення логічне та зрозуміле;
- елементи дизайну добре підтримують зміст;
- наявність фото (відео) матеріалів, діаграм тощо;
- тип і розмір шрифтів, фон добре підібрані;
- зовсім нема граматичних, механічних і орфографічних помилок.

Виступ групи:

креативність; чіткість; володіння матеріалом; естетичність

Критерії оцінювання презентації проєкту з мистецтва

Назва проекту _____

склад групи_____дата_____

Критерій оцінювання	11-12 балів	9-10 балів	7-8 балів
зміст матеріалу	учні виконали всі необхідні компоненти завдання і виклали основні ідеї зрозуміло.	учні виконали найбільш важливу частину завдання і можуть зрозуміло пояснити свою роботу.	учні виконали якусь частину основного завдання і можуть зрозуміло про неї розказати.
презентація матеріалу	Презентація добре організована, творча, включає всі необхідні елементи та сторінки, хороший дизайн. Зміст чіткий, текст легко читається, немає помилок. Професійна подача	Зміст не завжди точний, текст легко читається. Подача добре підготовлена.	Слабкий «контакт очей» Дещо підготовлено, подача матеріалу змінюється в ході презентації. Важко слухати і слідкувати. Сторінки повинні бути краще організовані. Знайдено декілька помилок.

зміна слайдів	Якісні переходи від одного слайду до іншого, що підкреслюють зміст. Зображення добре підібрані, допомагають пояснити зміст, сприяють загальному враженню від роботи.	Ефективні переходи, що не відволікають від змісту. Зображення підходять за змістом	Переходи є, але вони відволікають від змісту. Мало ілюстрацій, або вони не підходять за змістом.
Оформлення	Шрифти зручно читати і вони допомагають змісту. Репродукції ретельно підібрані і допомагають розкриттю зміста. Власний творчий доробок представлений добре. Оформлення логічне та зрозуміле. Елементи дизайну добре підтримують зміст. Тип і розмір шрифтів добре підібрані.	Зрозумілі шрифти. Репродукції іноді допомагать сприйняттю змісту. Використані приклади творів з Інтернету чи диску. Оформлення продумане. Елементи дизайну підтримують зміст. Текст легко читати.	Шрифт не завжди видно. Занадто багато репродукцій /або недостатньо/або вони не відповідають змісту. Положення матеріалів випадкове. Дизайн елементів не завжди підтримує зміст повідомлень. Шрифти можуть відволікати від змісту.
Фон	Відповідає змісту, виглядає професійно. Свіжий, новий, самобутній.	Відповідає змісту Додає, а не шкодить змісту	Відволікає від змісту презентації
Використання звуків	Звуки з Інтернету, CD диску доповнюють зміст	Звуки відповідні змісту, не відволікають від презентації	Час від часу дратуючі звуки або багато нав’язливих звуків

Створюючи проєкти учні/учениці проявляють свої творчі здібності, уміння сприймати, синтезувати художню інформацію, аналізувати та інтерпретувати її, надавати кінцевому продукту проєкту художню форму (презентація, веб-сайт, буклет, газета, альбом тощо). Сприйняття здобувачами творів мистецтва не просто інформує про зовнішній світ, а допомагає виявити творчі здібності.

Наприклад, дослідницько - творчий проєкт та висновок з нього, який було створено учнями:

Фрагмент дослідження з індивідуального проекту Дмитра С. за темою «Світ техногенної культури. Графіті»:

«Опитані підлітки 12-16 років вважають, що графіті – це молодіжний, екстремальний вид мистецтва, але не потрібно перетворювати населенні пункти на смітники. І якщо ти не вмієш малювати, то краще не берися за це, кажуть вони. В Україні, в Києві, існує професійний клуб графіті. Художники малюють на парканах, додаючи цікаві елементи з різних видів мистецтва, експериментуючи зі світлом та тінню, створюючи фантастичні нагромадження і контрасти. Виходить дуже гарно (я мав змогу в цьому впевнитися).

Графіті – вид нелегального мистецтва, що виник у 60-ті роки XX століття в Америці. Графіті як вид мистецтва не несе з собою якихось політичних, соціальних, релігійних переконань, не пропагує війни, насильства та інше зло.

Мистецтво XXI століття має певні перспективи. Воно повинно відволікати людину від досягнень прогресу, не дати їй стати холодною і байдужою. Щоб у страшному електронному світі вона не втратила гуманізму, оптимізму і, взагалі, подоби людської».

План навчального проекту
„Містичність творів Ель Греко”

Ключове питання:	Чому минуле впливає на майбутнє?
Тематичні питання:	➢ Проаналізуйте стильові особливості роботи Ель Греко „Поховання графа Оргаса”. Що характеризує творчий стиль митця? ➢ У чому полягає відмінність у сприйманні природи людиною часів стилю бароко від людини часів Ренесансу? Назвіть роботи Ель Греко, які підтвердили б вашу думку.

Змістові питання:	➢ Яка тематика робіт Ель Греко? Назвіть роботи Ель Греко, які підтвердили б вашу думку. ➢ Який живопис мав вплив на творчість Ель Греко?

План навчального проекту
„Світ техногенної культури”

Ключові питання:	Які перспективи духовного розвитку людства у XXI столітті? Яку роль при цьому повинно зіграти мистецтво?
Тематичні питання:	Проаналізуйте, чому у XX столітті відбулися масові руйнування почуття гармонії ? Як цей процес відобразився на творах світової художньої культури?
Змістові питання:	Як ви вважаєте, мистецтво графіті руйнує зовнішній вигляд міста, чи навпаки прикрашає його? Наведіть приклади (фото, відео) графіті у вашому місті.

План навчального проекту
„Франсіско Гойя – бунтар, фантаст чи провидець?”

Ключове питання:	Чому минуле впливає на майбутнє?
Тематичні питання:	➢ Які фантастичні твори Франсіско Гойї з серії „Капричос” вас вразили? Чому? ➢ Який настрій притаманне творам Франсіско Гойї? Який за характером був художник, якщо переглянути його твори?
Змістові питання:	➢ Чому в творчості Гойї звучить тема повстання 1808р.? ➢ Які роботи відтворюють ставлення художника до подій, що відбувалися в країні на той час, до повстанців?

Орієнтовні теми проєктів:

1. «Орнаменти трипільської кераміки»,
2. «Звіриний стиль скіфів»,
3. «Художня культура Північного Причорномор'я — античне коріння нашого народу»,
4. «Язичницький світ східних слов'ян»,
5. «Русь-Україна і Візантія: духовний діалог у мистецькому просторі»,
6. «Храм Св. Софії як модель Всесвіту»,
7. «Чарівний світ мозаїки»,
8. «Про що розповіли стародавні фрески»,
9. «Київські фрески у творчості композиторів-сучасників»,
10. «Музичні інструменти Київської Русі-України»,
11. «Хто вони — скоморохи?»,
12. «Образ бандуриста в літературі й мистецтві»,

13. «Замки України»,
14. «Архітектурний Львів: подих Ренесансу»,
15. «Хорова музика у братських школах»,
16. «Діяльність Івана Федорова»,
17. «Книжкова мініатюра в першодруках».
18. «Образ барокового храму»,
19. «Елементи бароко п сучасній архітектурі України»,
20. «Й. Пінзель — Л. Берніні: діалог культур у європейському просторі»,
21. «Мамай — козак-бандурист»,
22. «Маруся Чурай — дівчина з легенди»,
23. «Сад божественних пісень як щоденник мандрівного філософа»,
24. «Хорова музика: злет до духовних висот»,
25. «Вертеп».
26. «Ідеали Просвітництва і мистецтво класицизму»,
27. «Архітектура Одеси»,
28. «Т. Шевченко - письменник і художник»,
29. «Творчий портрет І. Мартоса»,
30. «Реалістичний пейзаж в українському малярстві»,
31. «Школа М. Мурашка»,
32. «Синтез мистецтв у романтизмі: діалог поезії та музики»,
33. «М. Лисенко та його послідовники»,
34. «Творчість М. Вербицького (з історії Державного Гімну України)»,
35. «Театр корифеїв»,
36. «Акторський дует: М. Заньковецька і М. Садовський».
37. «Г. Нарбут - видатний український графік»,

38. «Українці-футуристи: Д. Бурлюк, В. Баранов-Россіне»,
39. «Імпресіонізм А. Петрицького»,
40. «О. Архипенко — піонер модернізму в скульптурі»,
41. «Українські художники-реалісти (за вибором: М. Самокиш, І. Іжакевич тощо)»,
42. «Модерн в українській архітектурі й живопису»,
43. «Плакати В. Касіяна»,
44. «Український декоративний живопис (М. Примаченко та ін.)»,
45. «Театр «Березіль» Леся Курбаса»,
46. «Творчість О. Довженка: тріумф і трагедія»,
47. «Тіні забутих предків: світове визнання»,
48. «Українська анімація»,
49. «Пісня «Червона рута» — національний символ України (творчість В. Івасюка)»,
50. «Зірки української естради»,
51. «Вершини української професійної музики ХХ століття»,
52. «О. Кошиць»,
53. «Повернення в Україну: Сергій Лифар».

Звичайно, що учнівськиі проєкти будуть різними, деякі сильніші за інформаційним матеріалом, але слабкіші за інтерпретацією та аналізом, деякі навпаки, можуть вразити виявом своєї творчості (створення малюнку в певному стилі, написання власних поезій), але їх оформлення не приверне увагу тощо. Але, учитель/учителька повинний пам’ятати, що кожен проєкт – це творчість, яка розповідає про свого творця набагато інформативніше, ніж безлика оцінка. Проєктна робота, кажучи словами учнів\учениць допомагає їм

«виразити себе, пронести мистецтво крізь свою душу і серце, не залишає байдужим нікого, пробуджує інтерес до творів мистецтва, дає змогу спілкуватися і дискутувати з приводу певної проблеми, налагодити стосунки з іншими членами групи, знайти нових однодумців та друзів, і звичайно, дізнатися багато нового й цікавого».

Продуктами творчих проєктів можуть бути написання сценаріїв і малювання розкадровок мультиплікаційних фільмів (після знайомства з творчістю Уолта Діснея) дає змогу побувати здобувачам у ролі аніматора, сценариста, фазовщика, художника та проявити свої творчі здібності), озвучення фрагментів художніх фільмів у різних жанрах (комедії, мелодрами, вестерна тощо), зйомки рекламних роликів «Мистецтво – це цікаво!», розробка інтелектуальних ігор («Ключі від усіх дверей», «Цікава подорож до Індії», «Золотий дракон», «Найрозумніший» тощо), створення музичних спектаклів тощо.

На уроках мистецтва можна впроваджувати форму роботи над міні-проєктами, які створюють «тут» і «зараз». Алгоритм проведення даного типу проєктів наступний:

1. Обирається тема, для дослідження якої не потрібен збір додаткового матеріалу, це може бути узагальнююча тема, над якою учні працювали певний час. Наприклад, «народна пісня».
2. Технологія проводиться в декілька етапів. На 1 етапі пропонується ряд питань (1-5 питань), на які учні/учениці відповідають самостійно, у власному зошиті, не презентуючи свої відповіді іншим (індивідуальна робота). Кожне питання задається учителем/учителькою окремо і дається час на відповідь 1-го питання – 1 хвилина. Після чого озвучується нове питання і дається наступна 1 хвилина. Учням пропонується згадати все, що вони знали з теми або

поміркувати і дати відповідь на питання. Якщо учитель використовує слайди з питаннями, то кожне питання подається на окремому слайді.

3. Другий етап – парна робота – передбачає обговорення відповідей на питання, які отримались у чнів. Для цього учням пропонується сісти в пари і зачитуючи кожне питання, давати власну відповідь і прослухати відповідь іншого учасника пари.
4. Третій етап – групова робота – пропонується розбитися на четвірки і обговорити відповіді, які отримались на запитання. Іноді, коли кількість учнів в класі обмежена, цей етап пропускається і переходять до четвертого.
5. Четвертий етап – групова форма – пропонується об'єднатися у групи, зазвичай, оптимальний варіант це 3 групи. Члени групи отримують певні ролі, які допоможуть їм у створенні проєкту. Завдання даного етапу: обговорити всі відповіді на питання, записати їх у формі проєкту, не викидаючи жодної відповіді, яка була запропонована, створити малюно – ілюстрацію проєкту, обрати назву своєї групи, месенж, який учасники пропонують донести до слухачів і пісню. Пісня може бути відомою і популярною, але зі зміненими словами, відповідно до теми проєкту та основної думки, яку бажають донести учні/учениці. На даний етап відводиться 15 хвилин.
6. П'ятий етап – виступ груп з власним проєктом.
7. Шостий етап – рефлексія власної роботи. Рефлексія – від лат. reflexio - «звертання назад» – це «розумовий» (раціональний) процес, який направлений на аналіз, розуміння, усвідомлення себе; своїх дій, поведінки, мови, досвіду, почуттів, стану, здібностей, характеру, відношення до себе, своїх задач.

Приклад міні-проєкту, проєкт був проведений в Першій українській гімназії імені М.Аркаса (м.Миколаїв):

І ЕТАП

ВІДПОВІДЬ НА ПИТАННЯ

(індивідуальна форма)

Тема міні-проєкту: ПІСНЯ – ДУША НАРОДУ

Питання:

- 1. Що це?
- 2. Звідки її корені? Як вона виникла?
- 3. Які її складові?
- 4. Для чого вона мені?
- 5. Яка моя роль у її створенні?

ІІ ЕТАП

ОБГОВОРЕННЯ парна форма;

ІІІ ЕТАП РОЗПОДІЛ РОЛЕЙ

групова форма

РОЗПОДІЛ РОЛЕЙ

- протоколіст (секретар – записує проект);

- координатор (координує роботу у групі);
- охоронець часу (слідкує за часом);
- гармонізатор (гармонізує стосунки в групі);
- художник (відповідає за емблему, оформлення проекту);
- композитор-виконавець і поет (музичне оформлення проекту);
- спікер (озвучує відповіді на запитання проекту)

Правила роботи в групі:

ОТРИМАТИ (інформацію, ідею) – **ЗРОЗУМІТИ – ПІДТРИМАТИ**.

- ✓ *Забороняється*: відкидати, відмовляти, говорити слово «ні».
- ✓ *Дозволяється*: доповнювати, узагальнювати.

СТВОРЕННЯ ПРОЕКТУ
(групова форма)

IV ЕТАП
ЗАХИСТ МІНІ-ПРОЕКТУ

Приклади міні-проєктів:

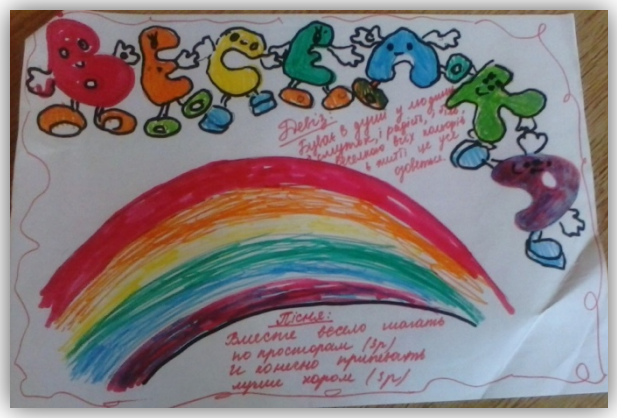

V етап

РЕФЛЕКСІЯ

- Що робили?
- Що допомагало?
- Що заважало?
- Я був здивований, що я…
- Я побачив, що мої друзі…
- Я навчився….

За тематикою проєкти можуть бути різними, висвітлювати різні аспекти мистецтва, напрямки і стилі тощо, можуть розглядатися філософські категорії, «добро»-«зло», «прекрасне» - «потворне» тощо.

Приклади проєктів:

Тема: «Музика моєї душі»

Назва групи: Музичний зорепад
Девіз: Як зірок на небозводі,
Так і музики в житті.
Жодного дня без музики!
Пісня: Зорі світяться з небес
Безліч нам несуть чудес
Лине музика ця
Ллється пісня без кінця.
Люблять музику усі
І дорослі і малі
Хай звучить і звучить
Кожен день і кожну мить.

1. Що це? – Пісні рідного краю про оточуючий світ, мої думки і почуття, музика, яка відповідає моїм інтересам.
2. Звідки її корені? – Давніх традицій, а також сучасних митців, з перлин українського фольклору.
3. З чого вона складається? – З гармонію поєднаної з побутом, навколишнім життям.
4. Для чого вона мені? – для того, щоб розділити зі мною радість, смуток, для насолоди, для спілкування, поринути в світ прекрасного.
5. Яка моя роль у її створенні? – донести красу музики в дитячі серця.

Назва групи: Зорецвіт.

Девіз: Хай пісня як зоря в душі запалає і все життя шлях осяває.

Пісня: Даруй добро на цілий світ,
Даруй добро, віддай, що маєш
Даруй добро багато літ
Нехай душа твоя палає…

1. Що це? – Музика, яка мені подобається. Музика, яку я люблю, слухаю під настрій. Та, від якої стає легше, та, яка заспокоює…
2. Звідки її корені? – З народних джерел. З серця… з різних джерел.
3. З чого вона складається? – З пісень, емоційних вражень, звуків, наповнених почуттями..
4. Для чого вона мені? – Для насолоди, спокою, прибирає хвилювання, стає легше на душі. Для хорошого настрою, спокою.
5. Яка моя роль у її створенні? Зберігання, розповсюдження.

Працюючи за цією технологією, у учнів/учениць розвивається критичне мислення, формується готовність та здатність до самостійного опанування культурних духовних цінностей, активна, самостійна та ініціативна позиція у навчанні, здатність до естетичних переживань і співпереживань, з'являється потреба у спілкуванні з шедеврами мистецтва, розвиваються естетичні судження, здатність аргументувати, доводити власну думку, критично оцінювати твори мистецтва, володіння прийомами рефлексивного мислення, виявляється активна участь у художньо-творчій діяльності, здатність до інтерпретації творів мистецтва, уміння користуватися набутими культурологічними, мистецтвознавчими та естетичними знаннями у процесі міжособистісного спілкування, здатність до саморозвитку.

Запитання і завдання для дистанційної /самостійної роботи

1. Охарактеризуйте проєктну технологію. Дослідить питання виникнення технології.
2. Охарактеризуйте основні вимоги до впровадження проєктивної технології на уроках мистецтва.
3. Які види проектів використовуються на уроках мистецтва? Охарактеризуйте.
4. Запропонуйте зміст навчального кейсу для учнів як допомогу для створення проєктів.
5. Оберіть тему проєкту. Розробіть план навчального проекту.
6. Розробіть критерії оцінювання проекту з мистецтва
7. Розробіть критерії оцінювання презентації проєкту з мистецтва
8. Запропонуйте теми для міні-проєкту з мистецтва. Проведіть на практиці.

Тема 8.

Технологія розвитку критичного мислення

Ключові слова: критичне мислення, піраміда Б.Блума, запитання високого рівня, фази уроку

Специфіка технології розвитку критичного мислення полягає у наступному: освітній процес будується на науково-обґрунтованих закономірностях взаємодії особистості та інформації; фази цієї технології *(виклик, осмислення, рефлексія)* інструментально забезпечені таким чином, що вчитель/вчителька може бути максимально гнучким і автентичним для кожної навчальної ситуації в певний момент часу; стратегії технології дозволяють все навчання проводити на основі принципів співробітництва, спільного планування і осмисленості.

Мета технології критичного мислення: мотивація до навчання, розширення знань і розвиток інтелектуальних вмінь, розвиток рефлексії, формування узагальнення.

У середині XX століття швейцарський психолог Ж. Піаже продемонстрував, що людина вчиться, осмислюючи світ у термінах тих понять, якими вже володіє. У процесі осмислення, усвідомлення навколишнього світу людина змінює старі поняття і таким чином ще більше збагачує свою здатність усвідомлювати свої контакти зі світом у майбутньому.

У 70-80-х роках XX ст. когнітивні психологи поширили ідеї Ж. Піаже й на методику викладання. Оскільки учні можуть пізнати щось, лише використовуючи набуті знання, навіть коли деякі їхні поняття й уявлення не цілком правильні – тому що неповні чи

відбивають упередження, педагогам варто починати урок, з'ясовуючи, якими поняттями володіють учні, і готувати їх до навчання, ставлячи запитання та додаючи нове до тих уявлень, що в них уже є.

Зважаючи на те, що учні вчаться лише осмислюючи – тобто досліджуючи та ставлячи запитання, - учителі мають заохочувати їх ставити запитання. А оскільки цьому вмінню можна вчитися, то педагог повинен показувати учням, **як** ставити запитання, тобто *брати під сумнів інформацію, шукати та вивчати її тощо.*

Оскільки навчання змінює наші старі ідеї та розширює здатність пізнавати нове, то вчителям варто залучати учнів/учениць до рефлексії того, чого вони навчились, дослідження причин і наслідків, пошуку можливостей його корисного застосування та модифікації старих уявлень з вивченої теми.

Найбільш успішним є заняття, на яких учнів заохочують думати самостійно та **критично мислити**. Критичне мислення дозволяє їм обмірковувати власні думки та причини виникнення тієї чи іншої точки зору. Це означає, що учні обдумують те, яким чином прийти до своїх власних рішень або розв'язати завдання, проблеми. Це означає також, що їх думки свідомо спрямовані на певну мету.

Коли учень/учениця мислить критично, те, що вони думають та як думають, завжди перебуває у фокусі їхньої уваги, і коли вони помічають помилку чи бачать інший і, можливо, кращий спосіб осмислення якогось завдання чи проблеми, розпочинають більш зацікавлено його вивчати. Учні/учениці, які мислять критично, зазвичай навчаються з інтересом. Навіть у дуже важких інтелектуальних завданнях вони бачать можливості для навчання. Вони шукають шляхи застосування навичок критичного мислення і, як

правило, охоче їх використовують – і в класі, і в своєму повсякденному житті.

Дослідники, які вивчають і викладають критичне мислення й активне навчання, одним зі способів структурування мети викладання та навчання визнають створення кваліфікації (категорій або типів) запитань і навчальних цілей. Ідея полягає в тому, що просте запам'ятовування якогось факту є питанням або метою дуже «низького рівня». На іншому кінці шкали – дії «високого рівня», такі, як створення нових ідей або виведення нових висновків.

Рис. Питання та цілі викладання (піраміда Б. Блума)

У запитаннях ***низького рівня*** йдеться про факти та деталі. Наприклад, *у якому році народився композитор…; як називається твір…; у якому місті жив митець…* тощо.

Інколи важливо знати ці факти, але тільки їх знання не забезпечить того, що учні зможуть це використати для вирішення завдань чи прийняття важливих рішень. Серед *методів*, які сприяють навчанню на більш низьких рівнях, можна назвати такі:

- Усно проговорювати факт ще та ще раз;

- Записувати та переписувати інформацію;
- Читати та перечитувати матеріал, котрий необхідно запам'ятати.

Зазвичай ці методи спрацьовувати на найближчу перспективу, але вони не забезпечують запам'ятовування інформації на більш тривалий період.

Якщо мета навчання полягає не тільки в тому, щоб запам'ятати факти, а й використати їх для вирішення завдань і прийняття рішень, то для учнів кориснішим буде, якщо їм ставити запитання, де вимагається застосування складнішого, вищого рівня критичного мислення, - ***запитання високого рівня***.

Тобто, ***запитання високого рівня*** – це запитання, які ми ставимо, коли цікавимось, як чи чому щось відбулось або яким чином одна подія, факт чи ідея можуть бути пов'язані з іншими. Ці запитання формулюються таким чином, щоб змусити того, хто на них відповідає, критично мислити. Тобто учні можуть використати факти та деталі у процесі відповіді на запитання, але для обґрунтування відповіді їм необхідно вийти за межі простого знання фактів і деталей. Коли поставлено запитання більш високого рівня, той, хто відповідає, активно виражає певну позицію, стверджує певну точку зору щодо причин чи зв'язків.

Запитання ***високого рівня*** вимагають від учнів знаходити важливу інформацію та застосовувати її для того, щоби зробити висновки або провести порівняння. *Наприклад: 7 кл. с. 70* **«***Чи погоджуєтеся ви з твердженнями, що XX ст.. в музиці – це століття джазу?», с. 39 «Чому композитори сучасності звертаються до фольклору у своїй творчості», с.37 «Чому жанр опери Є. Станковича «Коли цвіте папороть» визначено як «фольк-опера».*

«Критичне мислення» - позначення деякого педагогічного підходу.

«Критичне мислення» - це новий погляд на урок, це технологія дає освоєння нового способу пізнання нового. «Критичне мислення» можна віднести до інноваційних технологій, так як вона відповідає основним параметрам інноваційного навчання.

Розглянемо цю технологію на прикладі викладання уроку музичного мистецтва у 7 кл., тема: «Рок-музика» (підручник стор. 89-93) [27, 89-93]:

За *технологією критичного мислення* урок має три фази, що відповідають тим компонентам навчання, які виділяли Ж. Піаже та його послідовники:

І фаза – фаза актуалізації (передбачення) – з цієї фази починається кожний урок, під час цієї фази педагог спрямовує учнів на те, щоб вони думали над темою, яку починають вивчати, і ставили запитання.

Фаза актуалізації має на меті:

- Актуалізувати («оживити») в пам’яті учнів уже наявні знання;
- Неформальним шляхом оцінити те, що вони вже наявні знання;
- Встановити мету навчання;
- Зосередити увагу учнів на темі;
- Представити контекст для того, щоб вони зрозуміли нові ідеї.

1 варіант:

З яких компонентів складається класична оперна дія? (на дошці: арія, танець, декорації, хоровий номер, монтаж, пісня, сюжет, дійові особи) – зайвими словами є «танець», «монтаж».

З яких компонентів складається рок-опера? (декорації, хоровий номер, танці, пісня, сюжет, дійові особи).

Порівняйте, хто виконує музику у класичній опери та рок-опері? (класичній – симфонічний оркестр; у рок-опері – рок-гурт та симфонічний оркестр).

2 варіант з використанням прийому «Баскет метод»: за допомогою карток-символів визначити тему уроку:

Визначити ключові слова до уроку, розташувати у дві колонки, пояснити свій вибір.

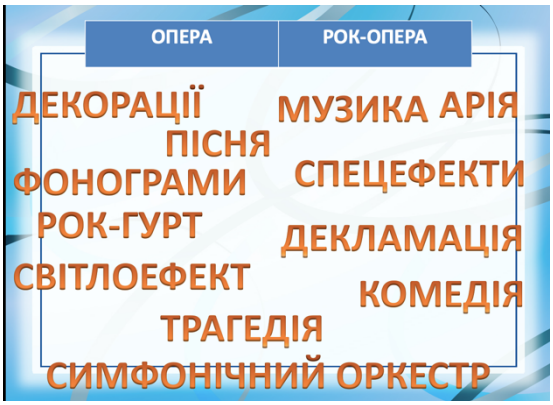

Правильний варіант:

ОПЕРА	РОК-ОПЕРА
МУЗИКА	МУЗИКА
ДЕКОРАЦІЇ	ДЕКОРАЦІЇ
АРІЯ	ПІСНЯ
-	СПЕЦЕФЕКТИ
-	СВІТЛОЕФЕКТИ
КОМЕДІЯ	ДЕКЛАМАЦІЯ
ТРАГЕДІЯ	ТРАГЕДІЯ
СИМФОНІЧНИЙ ОРКЕСТР	СИМФОНІЧНИЙ ОРКЕСТР
	ФОНОГРАМИ

Після ознайомлення з рок-оперою «Біла ворона» спробуємо відповісти на питання: «Чому рок-оперу про Жанну Д'Арк назвали «Білою вороною»? А яку назву запропонували б ви?» та зробити висновок з запропонованих тверджень і пояснити свою думку: (картки)

1) Рок-опера «Біла ворона» віддзеркалює події сучасної ситуації в Україні, тому її можна назвати **національно-патріотичною рок-оперою**.
2) Рок-опера «Біла ворона» розповідає про трагічну долю французької національної героїні - Жанни Д'Арк, тому її можна назвати **історичною рок-оперою**.
3) Рок-опера «Біла ворона» передає взаємовідношення людей у суспільстві, ставлення до особистостей, які думають і сприймають світ по-іншому, яких не визнають, тому її можна назвати **соціальною рок-оперою**.
4) Рок-опера «Біла ворона» це музичне втілення картин К. Малевича супрематичного напряму (філософії світу й

існування). А саме «Селянської серії», де селяни зображені без обличчя, без індивідуальних рис. На цих картинах художник передав трагедію особистості, знеособлення людини, яка зливається з колективом, розчиняється в ньому і стає «сірою масою». Тому цю оперу можна назвати **картиною, яка «ожила»**.

ІІ фаза – фаза побудови знань – фаза, яка підводить учнів до формулювання запитань, пошуку, осмислення матеріалу, відповідей на попередні запитання, визнання нових запитань і намагання відповісти на них. Ця фаза відбувається в основній частині уроку й має на меті:

- Порівняти очікування учнів із тим, що вивчається;
- Переглянути очікування та висловити нові;
- Виявити основні моменти;
- Відстежити процеси мислення (перебіг думок учнів);
- Зробити висновки й узагальнення матеріалу;
- Поєднати зміст уроку з особистим досвідом учнів;
- Поставити запитання до вивченого на уроці матеріалу.

Прем'єра найвідомішої української рок-опери «Біла ворона» відбулася в 1989 р. в Академічному театрі імені Івана Франка, музику до неї написав композитор Геннадій Татарченко, а вірші – Юрій Рибчинський. Упродовж 11 років виставу «Біла ворона» побачили сотні глядачів не тільки України, а й Польщі, Австрії, Німеччини та інших країн. У 2005 р. була зроблена відео версія цієї опери, вона увійшла до репертуару Театру російської драми ім..Лесі Українки з новим акторським складом.

В опері йдеться про трагічну долю французької національної героїні – Жанни Д'Арк, яка пожертвувала своєю молодістю, не створила сім'ю, натомість свідомо пішла на смерть в ім'я того, щоб Франція стала Францією. (картки)

Ось як розповідає про свій проект один з авторів, Юрій Рибчинський: *«Спочатку я написав драматичну поему у віршах. Було шість різних варіантів. А потім виникла ідея зробити з поеми рок-оперу. До "Білої ворони" я вже написав кілька мюзиклів, а для рок-опери потрібна була висока тема. Я шукав значний персонаж. Найвищий зразок - Ісус Христос, але про нього є вже рок-опера "Ісус Христос - суперзірка". Я став перебирати видатних особистостей історії людства, щоб їх імена були пов'язані з жертвою в ім'я високої мети, і виявилося, що значніше, ніж Жанна Д'Арк - нікого немає. Ця юна дівчина пожертвувала молодістю, не створила сім'ю, пішла на смерть в ім'я того, щоб Франція стала Францією. Подвиг Жанни Д'Арк полягає в тому, що в період Столітньої війни самого поняття "нація" не існувало, а було поняття "народність". По суті, першою націоналісткою в світі стала Жанна Д'Арк. До неї, якщо почитати зарубіжну історію, французи правили Францією і Англією, а англійці - Англією і Францією. А простим людям було все одно, хто на престолі, якою мовою говорити ... Можливо, не всі знають, що Жанна з Лотарингії по крові - німкеня. Втім, німці та французи походять від франків, а це - споріднені нації. Ще до народження Жанни існувала легенда, яку на початку Столітньої війни озвучив Мерлін, який служив при дворі короля Артура, - про те, що Францію врятує непорочна діва. Саме ця легенда підтримувала французів, які вірили в перемогу над бургундцями.»*

Вистава складається з двох дій, у першій ідеться про життя Жанни до того, як вона очолила визвольну боротьбу, а в другій - про

підступний шлях, який обрали влада і юрба, зрадивши ідеї Жанни та її саму.

Жанрова палітра рок-опери надзвичайно широка. Г. Татарченко використовує у своїй рок-опері різноманітні стилі естрадної музики, зокрема: рок-н-рол (образ королівського двору), блюз, соул, поп-рок (образ Жанни) та хард-рок (бургундці, Столітня війна). Також композитор вплавляє у звукову тканину інтонації та ритми французької народної музики (масові сцени І дії) та характерні мелодичні звороти середньовічної духовної музики (хоральні та речитативні фрагменти).

Епіграфом до рок-опери стали слова:

«Народ завжди, завжди стає юрбою,

Коли не бачить ціль перед собою,

Коли ж мета велична, як Свобода,

Юрба завжди, завжди стає народом!»

Розпочинається опера музичною розповіддю менестреля про історію життя Жанни. Цю історію розповідає сам режисер-сценарист Анатолій Хостікоєв своєму маленькому синові.

(пропонується для слухання фрагмент з вступу рок-опери)

Безтурботне, радісне життя, підготовка до весілля було порушено черговим страшним набігом бургундців (у сучасній трактовці вони виїжджають на мотоциклах).

(пропонується фрагмент з 1 дії)

Жанна приймає рішення відмовитися від нареченого в ім'я Франції та Свободи. «Так жити не можна!» - співає героїня Столітньої війни, закликаючи французів до рішучих дій зі звільнення країни.

(пропонується фрагмент «Так жити не можна, люди!»)

Центральним номером першої дії є пісня «Свобода» - справжній гімн свободи, який переростає в грандіозну, масову народну тему.

(пропонується звернутися до підручника стор.90, прочитати слова пісні «Свобода»)

Свобода для щастя – це першооснова,
Святе для нащадків і предків це слово,
Що вкаже дорогу убогим і гнаним
Від нього не спиться, не спиться тиранам.
Воно завжди кличе усіх до двобою,
Сміливих і щирих веде за собою
Крізь зливу і вітер, в любу непогоду
За мною, хто вірить в майбутню свободу.
Святую свободу!
Як зветься цей чарівний птах
З блакиттю чистою в очах?
Свобода!
Щоб віри смолоскип не згас,
Хто в темні ночі кличе нас?
Свобода!
Хто нас виводить із питьмі,
Хто робить нас усіх людьми?
Свобода!
Хто своїм сонячним крилом
На битву кличе з вічним злом?
Свобода!

(слухання «Свобода»*)*

Після звільнення Орлеана Карл VII отримав майже що з рук Жанни корону, а потім зрадив її і з легкістю і передав дівчину в руки англійців.

(слухання фрагменту коронація короля Карла, розмова з Жанною)

Одним із центральних номерів другої дії рок-опери є пісня про білу ворону, яку вважають символічним образом самої Жанни. Ворона з'являється на світ білою, не такою, як усі. Тому юрба вирішує «очорнити» її, вивалявши у бруді: «Якщо чорні ми – будь же чорна й ти!»

(слухання фрагменту з 2 дії «Суд над Жанною», «Біла ворона» - вик. Юлія Вдовенко)

Пісні з рок-опери увійшли до репертуару відомих співаків: Наталії Могилевської, Міли Нітіч та інших співаків.

(слухання «Біла ворона» у вик. Н. Могілевської, розучування фрагменту пісні)

III фаза – фаза консолідації – фаза узагальнення. Учитель спонукає учнів відрефлексувати те, про що дізналися, та запитали себе, що це означає для них, як це змінює їхні попередні уявлення, зрештою, як вони зможуть це використовувати.

Фаза має на меті:

- Узагальнити основні ідеї;
- Інтерпретувати визначені ідеї;
- Обмінятися думками;
- Виявити особисте ставлення;
- Апробувати ці ідеї;
- Оцінити, як відбувається процес навчання;
- Поставити додаткові запитання.

Отже, спробуємо дати відповідь на питання:

«Чому рок-оперу про Жанну Д'Арк назвали «Білою вороною»? А яку назву запропонували б ви?»

Прочитайте уважно твердження і поставте наліпку біля того, яке ви вважаєте правильним, поясніть свою думку (*І варіант - кооперований прийом «галерея»*):

1) Рок-опера «Біла ворона» віддзеркалює події сучасної ситуації в Україні, тому її можна назвати **національно-патріотичною рок-оперою**.
2) Рок-опера «Біла ворона» розповідає про трагічну долю французької національної героїні - Жанни Д'Арк, тому її можна назвати **історичною рок-оперою**.
3) Рок-опера «Біла ворона» передає взаємовідношення людей у суспільстві, ставлення до особистостей, які думають і сприймають світ по-іншому, яких не визнають, тому її можна назвати **соціальною рок-оперою**.
4) Рок-опера «Біла ворона» це музичне втілення картин К. Малевича супрематичного напряму (філософії світу й існування). А саме «Селянської серії», де селяни зображені без обличчя, без індивідуальних рис. На цих картинах художник передав трагедію особистості, знеособлення людини, яка зливається з колективом, розчиняється в ньому і стає «сірою масою». Тому цю оперу можна назвати **картиною, яка «ожила»**.

- До уроку учитель/учителька готує картки:

Картка №1

Історія Жанни Д’Арк

Жа́нна Д’Арк (Орлеанська Діва) (6 січня 1412 — 30 травня 1431) — національна героїня Франції, католицька свята.

Жанна, селянська дівчина зі сходу Франції, стверджувала, що мала видіння від Бога, у яких їй було доручено врятувати Францію від англійського панування наприкінці Сторічної війни. Вона очолила французькі війська, і спочатку її діяльність принесла французам чимало успіхів та особисту славу самій Жанні, але потім вона почала зазнавати невдач.

Орлеанська Діва воювала проти англійців на боці майбутнього короля Карла VII; була схоплена бургундцями, союзниками англійців, і 30 травня 1431 року спалена на вогнищі в Руані «за єресь, відьомство і носіння чоловічого одягу».

Одразу ж після її смерті з волі короля та за наказом Папи Римського розпочався реабілітаційний процес, який проходив у Парижі та Руані в 1455—1456 роках і відновив добре ім'я Орлеанської Діви.

У 1920 році Римо-Католицька Церква оголосила Жанну д'Арк святою.

Картка №2

Історія Жанни Д'Арк

Відома історична особа Жанна Д'Арк, біографія якої починається в далекому XV столітті, вважається символом волі і мужності. Дівчина народилася в селі Домремі приблизно в 1412 році в родині Жака Д'Арк і його дружини Ізабелли. Крім Жанни в селянській родині були й інші діти. З усіх своїх братів і сестер юна героїня найбільше здружилася зі своєю старшою сестрою Катериною, яка згодом вийшла заміж і незабаром померла в юному віці.

Дім Д'Арков стояв у центрі села, зовсім поруч з місцевою церквою. Деякий час батько Жанни займав виборну посаду декана громади і, відповідно, населення села Домремі його цінувало і шанувало. Багато селян прислухалися до Жаку Д'Арку як до розважливої і мудрій людині.

Жанна з самого раннього дитинства звикла відчувати себе членом сім'ї вельмишановної людини та прагнула відповідати статусу батька. Вона допомагала матері по господарству, вчилася готувати і з захватом слухала розповіді батьків про прекрасну діву, яка врятує їх село. Протягом всього свого життя в Домремі, Жанна бачила заграву численних пожеж, крики односельців і свято вірила в те, що Орлеанська Діва, прихід якої передбачали за багато століть до цього, звільнить їх рідні землі. Згідно з переказами, це одкровення належало чарівникові Мерліну, популярному персонажу багатьох лицарських легенд і оповідань.

За переказами, у віці 13 років Жанна почула в своїй голові голос архангела Михаїла, який велів їй вислухати його розповідь і прийняти свою долю. Згідно з одкровенням Михаїла, саме Жанна була Орлеанської Дівою, і тільки їй було під силу звільнити Орлеан, вигнавши, таким чином, всіх супротивників.

Коли дівчині виповнилося 17 років, вона без роздумів вирушила до капітана міста. На той момент їм був визнаний Вокулер Бодрікура, який висміяв розповідь дівчини про те, що нібито вона повинна стати на захист своїх рідних земель. Однак Жанна не здавалася і вже з другого разу її прийняли в свої ряди.

Згідно з історичними даними, в березні 1429 року юна героїня прибула до дофіна, оголосивши, що її долю визначили вищі сили і передбачили її перемогу. Тому вона просила військо для того, щоб зняти облогу з Орлеана. Всіх присутніх дівчина вразила непересічним знанням військової справи і тонкощів верхової їзди. Дофін Карл довго вагався, але після кількох днів роздумів погодився виділити Жанні військо.

Картка №3

БІЛА ВОРОНА

Музика *Г. Татарченка* Вірші *Ю. Рибчинського*

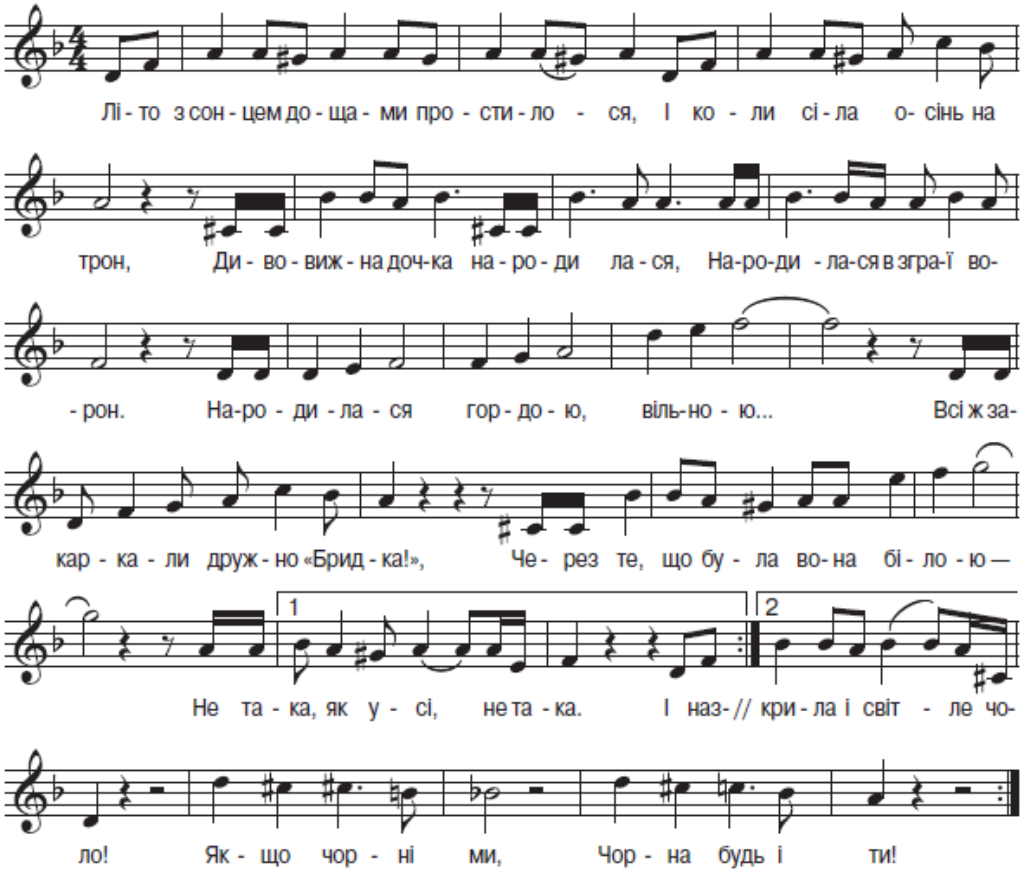

1. Літо з сонцем дощами простилося,
І коли сіла осінь на трон,
Дивовижна дочка народилася,
Народилася в зграї ворон.

Народилася гордою, вільною...
Всі ж закаркали дружно: «Бридка!»,
Через те, що була вона білою —
Не така, як усі, не така.

2. І назвали красуню потворою,
Скаженіли від злої хули.
І на суд не таку і нескорену
Чорні браття сестру привели.

Щоб не звалася гордою, вільною,
Щоб інакших в сім'ї не було,
Забруднили грязюкою чорною
Світлі крила і світле чоло!

Якщо чорні ми —
Чорна будь і ти! (4 р.)

Картка №4 - стікери

національно-патріотична рок-опера

картина, що «ожила»

соціальна рок-опера

історична рок-опера

Картка №5

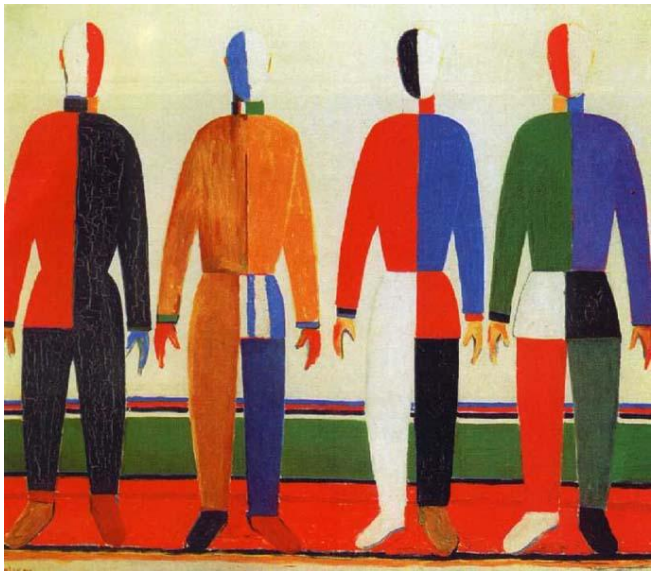

ІІ варіант проведення підсумку уроку можна запропонувати з використанням прийому шести капелюхів (за Едвардом де Боно).

Запитання і завдання для дистанційної / самостійної роботи

1. У чому полягає специфіка технології розвитку критичного мислення?
2. Охарактеризуйте мету технології критичного мислення.
3. Використовуючи підручниками з мистецтва для учнів, оберіть тему уроку та розробіть до уроку питання високого рівня.
4. Розробіть урок з використання технології критичного мислення.
5. Перегляньте вебінар з критичного мислення з розробкою уроку: https://www.youtube.com/watch?v=yGNIamsLoTA&list=PLzjnZQuekRF_OECW03IHXH0100UVkvmpJ&index=35 (44.30 – 1.06.59). Проаналізуйте підхід.

ДИСТАНЦІЙНА / САМОСТІЙНА РОБОТА

Індивідуальні навчально-дослідні завдання до Кредиту 3

1. Перегляньте фрагмент Всеукраїнського вебінару «Інновації в мистецькій освітній галузі: теорія в практиці» https://youtu.be/Flb-tYqpJBc виступ Новикової Н.В. «Технології контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів 8-11 класів на уроках мистецтва в умовах традиційного та дистанційного навчання» (1.19.10 – 1.39.26). Зробити конспект; випишіть назви програм і платформ за допомогою яких можна створювати навчальні контенти.
2. Розробіть власні завдання на платформі LearningApps.
3. Проаналізуйте запропоновані вправи на платформі LearningApps. Що б ви додали до вправ?
4. Перегляньте вебінар (фрагмент про платформу LearningApps - 16.31 – 34.04) https://www.youtube.com/watch?v=3ghm6QyxKwo&list=PLzjnZQuekRF8NV18n6YGWfXZhMiJTkeHZ&index=10 Зробіть нотатки, які допоможуть у створенні власної ігрової вправи.
5. Охарактеризуйте проєктну технологію. Дослідить питання виникнення технології.
6. Охарактеризуйте основні вимоги до впровадження проєктивної технології на уроках мистецтва.
7. Які види проектів використовуються на уроках мистецтва? Охарактеризуйте.

8. Запропонуйте зміст навчального кейсу для учнів як допомогу для створення проєктів.
9. Оберіть тему проєкту. Розробіть план навчального проекту.
10. Розробіть критерії оцінювання проекту з мистецтва
11. Розробіть критерії оцінювання презентації проєкту з мистецтва
12. Запропонуйте теми для міні-проєкту з мистецтва. Проведіть на практиці.
13. У чому полягає специфіка технології розвитку критичного мислення?
14. Охарактеризуйте мету технології критичного мислення.
15. Використовуючи підручниками з мистецтва для учнів, оберіть тему уроку та розробіть до уроку питання високого рівня.
16. Розробіть урок з використання технології критичного мислення.
17. Перегляньте вебінар з критичного мислення з розробкою уроку: https://www.youtube.com/watch?v=yGNIamsLoTA&list=PLzjnZQuekRF_OECW03IHXH0100UVkvmpJ&index=35 (44.30 – 1.06.59). Проаналізуйте підхід.

Плани практичної роботи

Практична робота №5-6

Тема: Інформаційно-комунікаційні технології (4 год.)

Завдання: розробка власних завдань до обраних тем уроків з мистецтва на платформі LearningApps. Презентація. Проведення фрагменту уроку.

Практична робота №7-8

Тема: Проективна технологія (4 год.)

Завдання: розробка кейсу учителя для учнів з обраної теми проєкту (розробка планів проектів, критеріїв, алгоритмів з предметів мистецького напряму та презентація їх на занятті.). Розробка навчальних матеріалів.

Рольова гра: учитель, який виступає з позиції учня і створює проєкт за допомогою учительського кейсу. Захист проєкту.

Практична робота №9-10

Тема: Технологія розвитку критичного мислення (4 год.)

Завдання: розробка уроку з використанням технології розвитку критичного мислення. Проведення уроку за обраною темою. Захист.

Перевірочні тести до Кредиту 3

Оберіть всі правильні відповіді (2)

1. Метод проєктів був розроблений

А) Дж.Дьюї

Б) В. Кільптрік

В) Б. Блум

Г) К. Орф.

2. До навичок мислення високого рівня не відносяться:

А) оцінювання

Б) знання

В) синтез

Г) аналіз.

3. За складом учасників проєктивної діяльності проєкти розподіляються на:

А) індивідуальні та колективні

Б) кооперовані, змагальні

В) монопредметні та міжпредметні

Г) короткодіючі, середньої тривалості

Д) творчий, рольовий

4. За характером партнерських взаємодій між учасниками проективної діяльності проєкти розподіляються на:

А) індивідуальні та колективні

Б) кооперовані, змагальні

В) монопредметні та міжпредметні

Г) короткодіючі, середньої тривалості

Д) творчий, рольовий

5. За ступенем реалізації міжпредметних зв'язків проєкти розподіляються на:

А) індивідуальні та колективні

Б) кооперовані, змагальні

В) монопредметні та міжпредметні

Г) короткодіючі, середньої тривалості

Д) творчий, рольовий

6. За характером координації проекту проєкти розподіляються на:

А) індивідуальні та колективні

Б) кооперовані, змагальні

В) монопредметні та міжпредметні

Г) короткодіючі, середньої тривалості

Д) творчий, рольовий

7. За домінуючою діяльністю проєкти розподіляються на:

А) дослідницький, пошуковий, творчий, рольовий

А) індивідуальні та колективні

Б) кооперовані, змагальні

В) монопредметні та міжпредметні

Г) короткодіючі, середньої тривалості

8. За характером контактів проєкти розподіляються на:

А) дослідницький, пошуковий, творчий, рольовий,

А) індивідуальні та колективні

Б) кооперовані, змагальні

В) серед учасників однієї школи, класу, міста, регіону, країни, різних країн світу

Г) монопредметні та міжпредметні

9. Особливостями навчального процесу в рамках мистецтва, побудованого на засадах критичного мислення є:

А) включення завдань на репродукцію

Б) включення завдань, розв'язання яких потребує мислення вищого рівня

В) робота за шаблоном

Г) повторення.

10. На етапі фази побудови знань уроку, побудованого на засадах критичного мислення педагог:

А) ставить запитання

Б) спрямовує учнів на роздуми над новою темою

В) пропонує прочитати параграф у підручнику

Г) виконує вокальну розспівку.

11. На етапі фази консолідації уроку, побудованого на засадах критичного мислення педагог:

А) ставить запитання

Б) спрямовує учнів на роздуми над новою темою

В) узагальнює основні ідеї

Г) виконує вокальну розспівку.

12. Частина уроку, побудованого на засадах критичного мислення, коли учні «проводять дослідження», щоб більше дізнатися з даної теми:

А) фаза актуалізації

Б) фаза побудови знань

В) фаза консолідації

Г) фаза рефлексії.

13. Частина уроку, побудованого на засадах критичного мислення, яка починається зі структурованого огляду:

А) фаза актуалізації

Б) фаза побудови знань

В) фаза консолідації

Г) фаза рефлексії.

14. Частина уроку, побудованого на засадах критичного мислення, де учні обмірковують те, про що вони дізналися:

А) фаза актуалізації

Б) фаза побудови знань

В) фаза консолідації

Г) фаза рефлексії.

15. Технологія, за якою пропонується працювати один раз на семестр, презентуючи результат при проведенні підсумкових уроків:

А) діалогова технологія

Б) проектна технологія

В) кооперована технологія

Г) ігрова технологія.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти для 1-2-х класів (кер. авт. колективу О. Я. Савченко). Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf
2. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти для 1-2-х класів (кер. авт. колективу Р. Б. Шиян). Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf
3. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ (кер. авт. колективу О. Я. Савченко). Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Savchenko.pdf
4. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ (кер. авт. колективу Р. Б. Шиян). Режим доступу: https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli
5. Модельна навчальна програма «Мистецтво 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Масол Л.М., Просіна О.В.). Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/1MuHajU0pMiPnv7lNWRvu8rrXoMYz6D7H/view
6. Масол Л. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах. К.: «Педагогічна

преса», 2004 // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. №10. С.4-32.

7. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів України: Художня культура України. Зарубіжна художня культура / Уклад. Л.Масол, Н.Миропольська – Тернопіль: Навч. книга – Богдан, 2004. – 48 с.

8. Мистецтво у розвитку особистості: Монографія / За ред., передмова та післямова Н.Ничкало. Чернівці: Зелена Буковина, 2006. 224 с.

9. Максименко В. П. Дидактика: курс лекцій: Навч. посіб. Хмельницький: ХмЦНП, 2013. 222 с. Режим доступу: https://core.ac.uk/download/pdf/33687761.pdf

10. Аристова Л. Методика музичного навчання та виховання ч.2 : навч.-метод. Посібник. Миколаїв: Іліон, 2021. 444 с.

11. Аристова Л. С., Чєн Н. В. Мистецтво : Підручник для 5 кл. закладів загальної середньої освіти. Київ : УОВЦ «Оріон», 2022. 224 с., іл.

12. Масол Л., Гайдамака О., Калініченко О., Руденко І. Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів. Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. 256 с.

13. Державний стандарт початкової загальної освіти. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-п#Text

14. Державний стандарт базової середньої освіти. Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898

15. Gordon Dryden Jeannette Vos. The Learner's Way. Революція в навчанні. Перекл. М. Олійник. Львів: Літопис, 2005. 542 с. Режим доступу: http://school18.rv.sch.in.ua/Files/downloads/1drayden_gordon_vos_dzhannet_revolyutsiya_v_navchanni.pdf

16. Applied Imagination: Principles and Procedures of Creative Problem-Solving: Third Revised Edition Paperback. January 1, 1963. 417p.

17. Anne D. Forester, Margaret Reinhard. Portage & Main Press. 2000. 337p.

18. Масол Л. М. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання : метод. посіб. / Л. М. Масол. Харків: «Друкарня Мадрид», 2015. 178 с.

19. Фіцула М. Педагогіка: Навч. посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. К.: Видавничий центр «Академія», 2002. 528 с.

20. Галузинський В., Євтух М. Педагогіка: теорія та історія: Навч. посібник. К.: Вища шк., 1995. 237 с.

21. Дем'янюк Т. Організація виховного процесу в сучасному загальноосвітньому навчальному закладі: Науково-методичний посібник. Суми.: ТОВ Видавництво «Антей», 2006. 384 с.

22. Пєхота О., Кіктенко А., Любарська О. та ін. Освітні технології: Навч. – метод. посібник. К.: АСК, 2001. 256 с.

23. Англо-український тлумачний словник з обчислювальної техніки, Інтернету і програмування. – Вид.2. – К.: Видавничий дім «Софт Прес», 2006. – 824 с.

24. Новикова Т. Проектные технологии на уроках и во внеурочной деятельности //Школьные технологии. 2000. №2. С.43-51.

25. Коберник О. Теорія і методика психолого-педагогічного проектування виховного процесу в школі: Навчально-методичний посібник / О.Киричук. – К.: Науковий світ, 2001. – 182 с.

26. Кендау Д., Доерті Д., Йост Д., Куні П. Intel® Навчання для майбутнього. – К.: Видавнича група BHV, 2004. – 416 с.

27. Масол Л., Аристова Л. Музичне мистецтво: підруч. Для учнів 7 кл. для загальноосв. навч. закл. Харків: СИЦИЯ, 2015. 165с. Режим доступу: https://pidruchnyk.com.ua/706-muzika-7-klas-masol-2015.html

28. Аристова Л.С. Формування у старшокласників естетичного ставлення до мистецтва в процесі вивчення художньої культури. Дисертація на здобуття наук. ступеня канд. наук 13.00.07 - теорія і методика виховання. К.: Інститут проблем виховання АПН України, 2008. 233с.

29. Масол Л., Ничкало С., Веселовська Г., Оніщенко О. Художня культура України: Навч. посіб./ За заг. ред.. Л.Масол. К.: Вища шк.., 2006. 296 с.

30. Аристова Л. Українська художня культура: Навчальний посібник для учнів 10 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Миколаїв: МОІППО, 2007. 92 с.

31. Норман Д. Память и научение / Пер. Н.Алексеенко. – М.: Мир, 1985. – 159с.

32. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва. К.: Освіта України, 2008. 274с.

33. Рудницька О.П. Педагогіка загальна та мистецька : навч. пос. Тернопіль: Богдан, 2002. 270 с.

34. Арнхейм Р. Мистецтво та візуальне сприйняття. URL: https:// royallib .com/book/arnheym_rudolf/iskusstvo_i_vizualnoe_vospriyatie .html

35. Бібік Н. М., Вашуленко М. С., Мартиненко В. О., Коваль Н. С., При- щепа О. Ю. Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи: монографія. Київ : Пед. думка, 2014. 346 с.

36. Даніель С. Мистецтво бачити. Про творчі здібності сприйняття, про мову ліній і фарб та виховання глядача. URL: https://platona .net/load/ knigi_po_filosofii/ehstetika/daniel_s_m_iskusstvo_videt_2013/34-1-0-4638

37. Дичківська М. Інноваційні педагогічні технології: Практикум. Київ : Слово, 2013. 448 с.

38. Калініченко О., Аристова Л. Мистецтво : підруч. інтегров. курсу для 1 кл. закладів заг. серед. освіти. Київ : ВД «Освіта», 2018. 128 с.

39. Калініченко О., Аристова Л. Мистецтво : підруч. інтегров. курсу для 2 кл. закладів заг. серед. освіти. Київ: ВД «Освіта», 2019. 128 с.

40. Масол Л., Гайдамака О., Колотило О. Мистецтво : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. заг. серед. освіти. Київ : Генеза, 2018. 144 с.

41. Масол Л., Гайдамака О., Колотило О. Мистецтво : підруч. інтегр. курсу для 2 кл. закл. заг. серед. освіти. Київ : Генеза, 2019. 112 с.

КЛЮЧ ДО ТЕСТІВ

Перевірочні тести до Кредиту 1

1Б, 2А, 3А, 4В, 5А, 6В, 7Г, 8Б, 9В, 10А, 11Б, 12А, 13Б, 14В, 15Г, 16Д, 17А, 18Г, 19Д, 20А, 21А, 22АВД

Перевірочні тести до Кредиту 2

1В, 2Б, 3А, 4В, 5А, 6Г, 7В, 8А, 9В, 10Б, 11Б, 12В, 13Г, 14А, 15Б, 16А, 17В, 18Г, 19В, 20А, 21А, 22Г, 23Г, 24А, 25Б, 26Г, 27В, 28А, 29Б, 30Б, 31А, 32В, 33В, 34Б, 35Б, 36В, 37В, 38В, 39А, 40Г.

Перевірочні тести до Кредиту 3

1АБ, 2Б, 3А, 4Б, 5В, 6Г, 7А, 8В, 9Б, 10Б, 11В, 12Б, 13А, 14Б, 15Б.

Навчальне видання

Аристова

Людмила Сергіївна

Методика викладання

інтегрованого курсу «Мистецтво»

Навчально-методичний посібник

(для змішаної форми навчання)

Формат 60х84 1/16. Ум. друк. арк. 9,7. Тираж 300 пр. Зам.№834.

ПП «РАЛ-поліграфія», 54052, м.Миколаїв, пр.Корабелів, 2/2,
Тел. (0512) 71-94-63, ел. пошта: ra.pri@gmail.com
Свідоцтво про держ. Реєстрацію ДК №2850 від 15.05.2007р.